

ЯК РОЗПОЧАТИ ПРОФЕСІЙНИЙ ВИБІР ТА ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ

*Посібник з питань організації діяльності
із професійного орієнтування, професійного визначення
та професійного становлення здобувачів освіти
закладів загальної середньої освіти*

Під загальної редакцією кандидата педагогічних наук,
доцента Житомирського державного університету імені Івана Франка,
експерта SALAR International
Олега Івановича Фасолі

Київ
Видавництво Ліра-К
2024

УДК 373.5.016:331.548](477)(07)
Я44

Я44 **Як розпочати професійний вибір та професійне становлення.** Навчально-практичне видання./ Під заг. ред. канд. пед. наук Фасолі О.І.. – К., 2024. 126 с.

Посібник з питань організації діяльності із професійного орієнтування, професійного визначення та професійного становлення здобувачів освіти закладів загальної середньої освіти.

Діяльність з професійного орієнтування, професійного визначення та професійного становлення сучасної учнівської молоді у закладах загальної середньої освіти є формалізованою, фрагментованою і, як наслідок, вкрай неефективною.

Автори посібника, реалізуючи ініціативу Шведсько-українського проекту “Підтримка децентралізації в Україні” та Вишневої міської територіальної громади Бучанського району Київської області, описали інноваційні підходи, які були розроблені й апробовані у закладах освіти громади та мають мету змінити систему профорієнтаційної роботи і створити умови для більшої успішності здобувачів освіти.

Для освітніх управлінців областей та громад, науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів, закладів фахової передвищої, професійно-технічної (професійної) освіти, інститутів післядипломної педагогічної освіти, закладів загальної середньої освіти, студентів.

УДК 373.5.016:331.548](477)(07)

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ З ПРОФЕСІЙНОГО ОРІЄНТУВАННЯ ТА ПРОФЕСІЙНОГО ВИЗНАЧЕННЯ	7
<i>Олексій Поліщук</i> ПРО РОЛЬ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ У ФОРМУВАННІ ОСВІТНІХ ТРАЄКТОРІЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ВИШНЕВОЇ ГРОМАДИ.....	7
<i>Олег Фасоля</i> ПРОФОРІЄНТАЦІЯ ЯК НАСКРІЗНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	8
<i>Войтек Мархлевські</i> ПРО ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО ОРІЄНТУВАННЯ.....	10
ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДХОДУ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	13
<i>Лідія Жайворонок</i> ВИЗНАЧЕННЯ УЧАСНИКІВ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ.....	14
РОЗДІЛ 2. ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ІЗ ЗДОБУВАЧАМИ ОСВІТИ	17
<i>Світлана Сушко</i> ЯК ДОПОМОГТИ СТАРШОКЛАСНИКАМ ОБРАТИ МАЙБУТНЮ ПРОФЕСІЮ.....	17
<i>Вікторія Кисла</i> РОЛЬ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА У ВИБОРІ ПРОФЕСІЙНОГО ШЛЯХУ УЧНЯ	20
<i>Наталія Юстименко</i> РОЗВИТОК У СТАРШОКЛАСНИКІВ КЛЮЧОВИХ НАВИЧОК ДЛЯ МАЙБУТНІХ ПРОФЕСІЙ	24
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ПОТРЕБ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ТА НАСИЧЕННЯ ЇХ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОГО ОТОЧЕННЯ	28
<i>Марія Яремчук</i> СТАНОВЛЕННЯ, РОЗВИТОК ТА ПІДТРИМКА ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН ІЗ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ КИЄВА ТА КИЇВЩИНИ.....	28
<i>Вікторія Міщенко</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ВИБІР ПРОФЕСІЇ ВИПУСКНИКАМИ 9 КЛАСУ.....	34
<i>Алла Костюренко</i> ВИЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ТИПУ ОСОБИСТОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ ТЕСТУ ДЖ. ГОЛЛАНДА: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ	36
<i>Діана Подейко</i> КРОКУЄМО ЗА МРІЯМИ: УЧНІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ТА ТВОРЧІСТЬ ЯК КЛЮЧОВІ ФАКТОРИ ПРИ ВИБОРІ МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЇ	42

РОЗДІЛ 4.	
БАТЬКАМ ПРО ПРОФОРІЄНТАЦІЮ	46
<i>Айдер Сейтосманов, Зарема Усеїнова</i>	
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ, ЯКІ ЗМІНЮЮТЬ РОЛЬ БАТЬКІВ В ПРОФОРІЄНТАЦІЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ.....	46
<i>Тетяна Труфен</i>	
ПРО НАЙПОШИРЕНІШІ ФОРМИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З БАТЬКАМИ УЧНІВ 9-Х КЛАСІВ	51
<i>Євген Чепорнюк</i>	
ЩАСТЯ ЧИ ПРОФЕСІЯ: ЩО ВАЖЛИВІШЕ?	55
<i>Оксана Хицюк</i>	
БАТЬКИ-ПРОФОРІЄНТОЛОГИ	56
РОЗДІЛ 5.	
ПРОФОРІЄНТАЦІЯ ЧЕРЕЗ НАВЧАЛЬНИЙ ПРЕДМЕТ ТА ГОДИНИ СПІЛКУВАННЯ	58
<i>Ольга Ніколайчук</i>	
КОНКУРС «МОЯ МАЙБУТНЯ ПРОФЕСІЯ»	58
<i>Галина Можаровська</i>	
КОЛИ ТАЛАНТ СТАЄ ПРОФЕСІЄЮ.....	61
<i>Вікторія Трохимець</i>	
ПОЄДНАННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З НАВЧАЛЬНИМИ ПРОГРАМАМИ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ	63
РОЗДІЛ 6.	
ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ІЗ ЗДОБУВАЧАМИ ОСВІТИ	66
<i>Ірина Леончук</i>	
ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФОРІЄНТАЦІЇ СТАРШОКЛАСНИКІВ, ЯКІ ОПИНИЛИСЯ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ СПРИЧИНЕНИХ ВІЙНОЮ.....	66
<i>Лілія Орел</i>	
ВПЛИВ САМООЦІНКИ УЧНЯ НА ВИБІР ПРОФЕСІЇ	68
<i>Ірина Матійчук</i>	
ЕТАПИ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПРОФКОНСУЛЬТАЦІЇ СТАРШОКЛАСНИКІВ	72
РОЗДІЛ 7.	
ПІДТРИМКА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ГРОМАДИ У ПРОЦЕСІ ВИБОРУ УСПІШНОГО ПРОФЕСІЙНОГО ШЛЯХУ	77
<i>Тетяна Труфен</i>	
МЕНТОРСТВО У ПРОЦЕСІ ВИБОРУ МАЙБУТНЬОГО ПРОФЕСІЙНОГО ШЛЯХУ	77
<i>Оксана Янішевська</i>	
ВИКОРИСТАННЯ ЛІТЕРАТУРИ ТА ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ У СИСТЕМІ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ	79
ВИСНОВКИ	82
ДОДАТКИ	83
<i>Додаток 1</i>	<i>83</i>
<i>Додаток 2</i>	<i>85</i>
<i>Додаток 3</i>	<i>91</i>
<i>Додаток 4</i>	<i>92</i>
<i>Додаток 5</i>	<i>93</i>
<i>Додаток 6</i>	<i>94</i>
<i>Додаток 7</i>	<i>117</i>
<i>Додаток 8</i>	<i>118</i>

Вступ

**Олег Фасоля,
Войтек Мархлевські,
експерти SALAR International**

Зміни в освітній системі, які започатковані новим освітнім законодавством, оголили цілий ряд проблем, на які або не звертали увагу, або вважали другорядними. Одним із таких проблемних питань організації освітнього процесу в системі загальної середньої освіти є проблема професійного орієнтування, професійного вибору та майбутнього професійного становлення. Це проблемне питання є надзвичайно важливим і потребує комплексного втручання як зі сторони центральних органів влади, так і влади місцевої та безпосередньо педагогічної спільноти.

Нехтування та спроби поверхово підійти до вирішення питань професійного орієнтування, професійного вибору та майбутнього професійного становлення породило і продовжує підтримувати існування цілого ряду інших проблем не лише у системі загальної середньої освіти, а й в системі функціонування закладів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та й вищої освіти.

Неналежне функціонування системи професійного орієнтування, професійного вибору та майбутнього професійного становлення у закладах загальної середньої освіти призвело до виникнення так званого міфу про необхідність отримати більшістю випускників системи закладів загальної середньої освіти вищу освіту будь-якого спрямування та за будь-яку ціну у будь-який спосіб. Цей міф фактично породив існування субкультури вищої освіти як серед випускників шкіл, так і серед їх батьків і більшої частини українського суспільства.

Невдала та нефахово організована діяльність у закладах загальної середньої освіти фактично є причиною страшених перекосів на існуючому ринку праці, де домінують вакансії, які потребують робітничих професій, і, навпаки, існує надмірна пропозиція робочої сили із вищою освітою.

Усвідомлюючи важливість плекання та підтримки бажань сучасної молоді до здобуття освіти, в тому числі і вищої, сучасна школа перш за все має допомогти своїм учням розкрити свої особисті здібності та обдарування та поєднати їх з можливостями отримати у подальшому професію відповідного спрямування.

Саме ці причини і спонукали експертів SALAR International спільно із освітнім менеджментом та закладами загальної середньої освіти Вишневої міської територіальної громади Бучанського району Київської області розпочати експериментальну роботу щодо модернізації системи професійного орієнтування, професійного вибору та майбутнього професійного становлення. Ця діяльність передбачала як аналіз міжнародного досвіду у цій сфері, використання відомих раніше методик організації такої діяльності, так і напрацювання власних інноваційних способів діяльності, що дозволило б створити таку систему професійного орієнтування, професійного вибору та майбутнього професійного становлення, яка дозволила б випускникам шкіл у максимально короткий період обирати свою власну освітню траєкторію та максимально швидко ставати успішними у дорослому житті.

У цьому посібнику ініціаторами, організаторами та виконавцями експериментальної роботи описані основні теоретичні засади, елементи її проведення та основні результати й проблеми, які отримано та досягнуто. Ця робота не є повністю завершеною і потребує продовження, поглиблення та систематизації у подальших періодах, що буде зроблено у майбутньому.

Матеріали посібника будуть корисними для педагогічних та науково-педагогічних працівників закладів загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти, інститутів підвищення кваліфікації педагогічних працівників, освітнього менеджменту громад та областей, студентів педагогічних спеціальностей у їх безпосередній діяльності.

РОЗДІЛ 1.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ З ПРОФЕСІЙНОГО ОРІЄНТУВАННЯ ТА ПРОФЕСІЙНОГО ВИЗНАЧЕННЯ

Олексій Поліщук,
*заступник міського голови
міста Вишневе Київської області*

ПРО РОЛЬ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ У ФОРМУВАННІ ОСВІТНІХ ТРАЄКТОРІЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ВИШНЕВОЇ ГРОМАДИ

Реалізуючи законодавство України про місцеве самоврядування в Україні, були утворені територіальні громади й уперше в новій історії державного управління в Україні створились умови, коли всі управлінські та фінансові повноваження зосереджені в єдиному органі управління – місцевій раді та її виконавчому комітеті. Для подолання численних проблем, які накопичилися в галузі освіти і початку реалізації власної стратегії покращення освітніх послуг у місцевих органах влади з'явилась реальна можливість формування оптимальної та ефективної шкільної мережі, створення нової системи підтримки педагогічних працівників, впровадження нової структури позашкільного розвитку, забезпечення якісного профільного навчання учнів старших класів.

Головним критерієм ефективності управління мережею освітніх закладів у громаді є якість освіти. Питання якості освіти завжди було й буде у центрі серйозних дискусій керівників Вишневої міської ради з директорами закладів освіти, педагогами, батьками учнів, місцевими депутатами, іншими зацікавленими сторонами.

Наша Вишнева міська територіальна громада є пристолічною (місто Київ – за кілька кілометрів) і має свої особливості. В системі загальної середньої освіти функціонує п'ять академічних ліцеїв, в яких навчається більше 10 тисяч учнів і немає жодного закладу професійно-технічної освіти.

У вересні 2022 року був підписаний Меморандум про співробітництво між Вишневою міською радою та Шведсько-Українським проектом «Підтримка децентралізації в Україні» (**Додаток 1**) та розпочався активний процес реформування мережі закладів загальної середньої освіти. Поряд з іншими проблемами, які були окреслені і над вирішенням яких розпочалася активна робота, ми звернули увагу на недостатню та неефективну профорієнтаційну роботу з учнями, яка здійснювалась у ліцеях формально і однозначно потребувала змін. Переважна більшість випускників 9-х класів наших ліцеїв залишалась для продовження навчання у «своїх» ліцеях. Звичайно, на такі рішення молоді і батьків суттєво вплинула пандемія Covid, а тепер ще й війна. Але ситуація свідчила про те, що необхідно активізувати профорієнтаційну роботу з учнями, щоб вони отримували більше інформації про інші можливі шляхи здобуття повної загальної середньої освіти, особливо для тих, які не планували після закінчення 11-го класу продовжувати навчання у вищих навчальних закладах.

Дуже доречною виявилась ініціатива Центру професійного розвитку педагогічних працівників Вишневої міської ради розробити програму з модернізації профорієнтаційної роботи серед старшокласників. Оскільки така програма була потрібна в першу чергу для учнів 9-х класів ліцеїв, Центр розробив і депутати Вишневої міської ради підтри-

мали пілотну Програму «Модернізація діяльності з профорієнтації дітей та учнівської молоді закладів загальної середньої освіти» Вишневої міської територіальної громади на 2023-2024 навчальний рік. **(Додаток 2)** На виконання цієї Програми були виділені кошти і створена робоча група. Впродовж навчального року члени цієї групи провели багато різних форм роботи з учнями, батьками та педагогами. Особливо результативними були щотижневі поїздки учнів 9-х класів до різних закладів професійно-технічної освіти міста Києва та Київської області. Управління комунального господарства Вишневої міської ради з березня до червня 2024 року чітко виконувало замовлення ліцеїв на автобуси для забезпечення поїздок учнів. Наші дев'ятикласники отримали реальну можливість познайомитись з різними професіями за їх інтересами, щоб після закінчення 9-ого класу продовжити навчання для отримання бажаної професії.

Звичайно, один навчальний рік є невеликим терміном для того, щоб спрямувати учня на правильний вибір майбутньої професії, та не лише учні 9-тих класів повинні ближче познайомитись з майбутніми професіями. Європейський досвід демонструє, що наскрізною лінією навчання учнів з 7 по 9 клас є профорієнтаційна робота. Виходячи з цього, ми плануємо започаткувати нову програму з профорієнтації для учнів 7-9 класів ліцеїв.

Сподіваємось на активність освітян нашої громади, які допоможуть нашим молодим вишнівчанам отримати потрібну інформацію про майбутні професії для того, щоб після закінчення навчання кожен зміг обрати професію.

Олег Фасоля,
*експерт SALAR International,
доцент Житомирського державного
університету імені Івана Франка,
кандидат педагогічних наук*

ПРОФОРІЄНТАЦІЯ ЯК НАСКРІЗНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Закон України “Про освіту”, прийнятий у 2017 році, заклав початок формуванню нової української школи, яка має кінцевою метою підготувати випускника, який є цілісною, усебічно розвиненою, здатною до критичного мислення особистістю, патріотом з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини, інноватором, здатним змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці та учитися впродовж життя. Досягнути усього цього можна лише кардинально змінивши сутність усього освітнього процесу, що має призвести до здобуття випускником життєвих компетентностей замість отримання ним просто суми знань.

Процес таких кардинальних змін є тривалим, багатограним та потребує комплексного підходу. Адже він полягає не лише у зміні контенту початкових дисциплін, зміні підходів та методів навчального та виховного процесів. Він має змінити й процеси взаємодії усіх його учасників та забезпечити максимальне впровадження наскрізних змістових ліній, які мають на меті поєднувати знання, вміння, отримані навички та власні вподобання й нахили для формування життєво важливих компетентностей.

Однією із таких наскрізних змістових ліній шкільного освітнього процесу є профорієнтаційна складова. Саме успішність її побудови, впровадження та реалізація в шкільному освітньому процесі визначатиме успішність випускника школи, його готовність до самостійного, виваженого та індивідуального прийняття рішення щодо подальшого продовження навчання за обраним фахом чи спеціалізацією. Теперішня система про-

форієнтаційної роботи у закладах загальної середньої освіти є дуже фрагментованою, несистемною, часто проводиться із використанням застарілих методів та прийомів. Все це призводить до того, що по закінченню навчання на різних етапах здобуття повної загальної середньої освіти випускники цих закладів не мають чітко сформованого власного бачення своєї власної освітньої траєкторії, яка мала б бути максимально тісно пов'язаною з подальшим професійним вибором та професійним становленням.

Говорячи про наскрізну профорієнтаційну складову освітнього процесу у закладах загальної середньої освіти, варто говорити про часові рамки її реалізації, залученість до цього процесу здобувачів освіти, усіх педагогів-предметників, класних керівників, психологів, шкільної адміністрації, батьків, представників місцевої економіки, бізнесу та місцевої влади. Але ця залученість має бути не епізодичною та розрізненою. У закладах освіти має бути вибудована чітка система взаємодії усіх учасників цього процесу протягом усього періоду навчання. Крім того вона має бути побудованою таким чином щоб надмірно не переобтяжувати освітній процес і перевантажувати здобувачів освіти, які і так є надзвичайно перевантаженими. Саме теперішня перевантаженість здобувачів освіти як кількістю навчальних предметів, так і обсягом навчального матеріалу є основною причиною втрати ними мотивації до процесу навчання. Тому реформування профорієнтаційної складової не має призвести до запровадження якихось окремих навчальних предметів чи навіть короткострокових навчальних курсів.

Профорієнтаційна наскрізна змістова лінія як одна із складових осучаснення освітнього процесу має будуватися на трьох основних складових: професійному орієнтуванню, професійному визначенню та професійному становленню.

Професійне орієнтування – це комплекс заходів зорганізованих у ході освітнього процесу, який у різних формах знайомить здобувачів освіти із різноманітністю сучасних професій та професійних напрямів. Професійне орієнтування необхідно розпочинати якомога у більш ранньому віці (починаючи із дошкільного). Але, враховуючи швидку мінливість сучасного світу, яка стосується і світу професій, цей процес не можна призупиняти й на більш пізніх етапах та періодах навчання. Ефективність професійного орієнтування залежить від способів та методів його здійснення. І саме тут педагоги закладів освіти мають можливість сповна скористатися правом академічної та організаційної свободи та автономії, що дасть можливість досягати максимально ефективного результату.

Професійне визначення є комплексом заходів, який допомагає здобувачам освіти дослідити свої нахили, природні задатки та обдарування для їх подальшого розвитку та можливого професійного становлення на їх основі. Особливо важливим є донесення результатів таких комплексних досліджень до батьків здобувачів освіти. Адже синергія розвитку нахилів, здібностей та талантів здобувачів освіти з розумінням і підтримкою цього їх батьками дасть можливість досягнути максимальної ефективності не лише профорієнтаційної роботи, а й усього освітнього процесу. Ці заходи потребують від їх організаторів сучасної професійної підготовки, володіння новітніми методиками проведення відповідних досліджень та здатності провести фахові дослідження в цікавих та захоплюючих для здобувачів освіти формах. Також надзвичайно важливим є вміння організаторів цього процесу працювати з батьками.

Професійне становлення у системі загальної середньої освіти має цілий ряд своїх особливостей. Воно повністю різниться від такого ж процесу школи минулого, де випускники поряд із документом про повну загальну середню освіту отримували одну із професій. Тоді ми мали цілу "армію" дипломованих швачок, кухарів, операторів машинного доїння, трактористів широкого профілю, токарів, більшість яких ніколи не працювали за своєю професією. Професійне становлення у сучасній системі загальної середньої освіти має полягати у максимальному сприянні здобувачам освіти вивченню за їх вибором тих навчальних предметів, які будуть профілюючими при їх подальшому навчанні у закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої чи вищої освіти.

Система загальної середньої освіти не повинна підмінювати систему освіти, де здобувачі отримують професійні навички і здобувають певні професії. Але й існувати абсолютно відокремлено від неї вона не повинна. Лише у взаємодії цих систем можна досягти ефективності та результативності. Тому заклади загальної середньої освіти, реалізуючи наскрізну профорієнтаційну змістову складову освітнього процесу, мають тісно взаємодіяти із закладами професійної (професійно-технічної), фахової передвищої чи вищої освіти у різних формах та варіаціях.

Система профорієнтування у закладах загальної середньої освіти тісно пов'язана із реформуванням старшої школи, яка має стати трирічною та профільною.

Існування теперішньої системи функціонування старшої школи, яка у своїй структурі містить і базову, і початкову ланки, не дає можливості сповна реалізувати систему якісного професійного орієнтування. Така модель підсвідомо зобов'язує адміністрацію та колективи таких закладів освіти працювати над максимальним збереженням учнівського контингенту у старшій школі після закінчення здобувачами освіти базової школи. Це часто призводить до свідомого ігнорування реальних потреб здобувачів освіти у подальшому професійному становленні. Непоодинокими є факти умисного переконання здобувачів освіти та їх батьків щодо небажаності продовження навчання в інших закладах освіти свого населеного пункту чи ба більше, іншого міста через вікові, психологічні, індивідуальні, логістичні, матеріальні та інші причини. Як правило, відбувається маніпулювання незнанням здобувачами освіти та їх батьками можливостей здобуття освіти у процесі реалізації різних освітніх траєкторій. Тому створення сучасної старшої профільної школи як окремої ланки без структурних підрозділів, де здобувається базова чи початкова освіта, є вкрай необхідним кроком для забезпечення становлення сучасної системи профорієнтаційної роботи у закладах загальної середньої освіти. Це суттєво збільшує шанси випускників системи загальної середньої освіти ефективно обирати власну освітню траєкторію, реалізуючи свої індивідуальні особливості, нахили, таланти та обдарування та у максимально стислий період оволодівати професією, ставати самостійними та успішними.

У сучасному світі, який надзвичайно мінливий та швидкоплинний, така мобільність і здатність швидко пристосовуватись до вимог часу є вкрай важливими. Враховуючи той факт, що теперішнім випускникам доведеться змінювати свою професію декілька разів протягом життя, формування таких здатностей у них є ще більш необхідним та важливим. Саме такі здатності у здобувачів освіти має формувати сучасна школа, в тому числі через модернізовану сучасну систему профорієнтаційної роботи, яка має реалізовуватись через наскрізну індивідуалізовану до закладу освіти профорієнтаційну змістову лінію.

Войтек Мархлевські,
експерт SALAR International

ПРО ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО ОРІЄНТУВАННЯ

В країнах Європейського Союзу вік, в якому учні починають заняття з професійного орієнтування, може варіюватися, однак зазвичай їх впроваджують на етапі середньої школи. Ось загальний огляд ситуації в різних країнах:

1. **Основні етапи:** У багатьох країнах професійне орієнтування починається у віці приблизно 13–15 років, що зазвичай відповідає 7-9 класам початкової школи або на початку середньої школи. На цьому етапі учні починають приймати рішення щодо подальшої освіти та вибору напрямків навчання.

2. **Середня школа:** У країнах, таких як Німеччина чи Австрія, учні відвідують програми професійного орієнтування в 9-му або 10-му класі, тобто в віці приблизно 14–16 років. Це дає їм можливість зрозуміти потреби ринку праці та досліджувати різні професійні шляхи.
3. **Розширені програми:** У скандинавських країнах, таких як Швеція чи Фінляндія, професійне орієнтування може бути інтегровано в навчальну програму вже з 6 класу (у віці 12–13 років) і проходити в різних формах до закінчення середньої школи.
4. **Індивідуальний підхід:** У деяких країнах впроваджено індивідуальний підхід до професійного орієнтування, що може включати індивідуальні зустрічі з консультантами та програмування занять, які можуть відрізнятися залежно від інтересів учня.

Підсумовуючи: учні в країнах Європейського Союзу зазвичай починають заняття з професійного орієнтування у віці 13–16 років, найчастіше в середній школі, але разом з тим, все більше країн впроваджують ранні форми орієнтування на рівні початкової школи.

Заняття з професійного орієнтування в школах країн Європейського Союзу мають безпосередній зв'язок з ключовими компетенціями, які є необхідними для функціонування в суспільстві та на ринку праці. Ці компетенції, відповідно до рекомендацій Європейського Союзу, включають різноманітні навички та здібності, які є важливими в контексті освіти та зайнятості. В освіті Європейського Союзу вирізняють вісім ключових компетенцій, які вважаються необхідними для ефективного функціонування в суспільстві та на ринку праці.

Ось вони:

1. **Компетенції в галузі математичних і природничих наук:** Уміння вирішувати проблеми за допомогою математики та природничих наук, а також розуміння явищ і процесів, що відбуваються в навколишньому світі.
2. **Цифрові компетенції:** Уміння використовувати інформаційні та комунікаційні технології (ІКТ) для ефективного пошуку, аналізу та створення інформації.
3. **Компетенції в галузі іноземних мов:** Уміння спілкуватися не менш ніж однією іноземною мовою, що дозволяє взаємодіяти в міжнародному середовищі та розуміти різноманітні культури.
4. **Міжособистісні та соціальні компетенції:** Уміння співпрацювати, спілкуватися та будувати стосунки з іншими, а також здатність працювати в групі та вирішувати проблеми.
5. **Громадянські компетенції:** Розуміння соціальних питань та активна участь у демократичному житті, а також уміння приймати відповідальні рішення як громадянин.
6. **Компетенції в галузі навчання:** Уміння організовувати власний процес навчання, мотивація до постійного розвитку, а також уміння критично мислити і оцінювати інформацію.
7. **Компетенції в галузі підприємництва:** Уміння ідентифікувати нові можливості, ризикувати та мислити інноваційно в контексті створення і управління власною підприємницькою діяльністю.
8. **Компетенції в галузі культурної експресії:** Уміння цінувати та творчо висловлювати себе в контексті мистецтва та культури, а також здатність розуміти та зберігати культурну різноманітність.

Ці компетенції становлять основні навички, які важливі в освіті та подальшому особистісному та професійному житті громадян Європейського Союзу. Вони підтримують

розвиток навичок, необхідних для життя в складному і динамічному світі. Список основних компетенцій в освіті Європейського Союзу був введений на основі документа «Рекомендація Ради від 22 травня 2018 року щодо ключових компетенцій у навчанні протягом життя». Ця рекомендація замінила попередні рамки ключових компетенцій, розроблених в 2006 році, які становили основу національних систем освіти в державах – членах ЄС.

У країнах Європейського Союзу заняття з професійного орієнтування в школах мають на меті підготовку учнів до усвідомленого вибору їхньої майбутньої кар'єри. Ці програми відрізняються в залежності від країни, але багато з них містять наступні активності роботи з учнем:

- 1. Професійне консультування.** Професійне консультування є ключовим елементом професійного орієнтування. У рамках цього підходу учні зустрічаються з професійними консультантами, які пропонують їм підтримку у сфері:
 - **Аналіз навичок та інтересів:** Учні беруть участь у тестах і анкетах, які допомагають у визначенні їхніх сильних сторін та захоплень.
 - **Інформація про ринок праці:** Консультанти представляють актуальні дані про ситуацію на ринку праці, які включають інформацію про дефіцитні професії та прогнози щодо майбутніх потреб.
 - **Планування кар'єри:** Учні навчаються створювати плани дій і визначати цілі кар'єри, що веде до усвідомленого прийняття освітніх рішень.
- 2. Практичні заняття** Практичні заняття дають учням можливість отримати реальний професійний досвід:
 - **Стажування та практики:** Учні можуть проходити стажування в різних сферах, що дає їм можливість зрозуміти специфіку роботи в даній професії.
 - **Семінари та проєкти:** Часто організують семінари, в рамках яких учні можуть працювати над проєктами, пов'язаними з певними професіями, що дозволяє набутти практичних знань.
 - **Візити на підприємства:** Учні відвідують місцеві компанії та установи, щоб ознайомитися з їхньою діяльністю та поспілкуватися з працівниками різних відділів.
- 3. Інформаційні програми.** Різноманітні інформаційні програми підтримують учнів у набутті знань про професії, зокрема:
 - **Презентації професій:** Школи організують зустрічі з професіоналами, які діляться своїм досвідом і розповідають про свою професію.
 - **Онлайн ресурси:** Доступ до баз даних та інтернет-платформ з інформацією про різні кар'єрні шляхи та вимоги до кваліфікації.
 - **Освітні ярмарки:** Учні можуть брати участь у ярмарках, де презентуються різні напрямки навчання та пропозиції праці.
- 4. М'які навички.** М'які навички є суттєвим елементом професійної підготовки, зокрема:
 - **Комунікативні навички:** Заняття зосереджені на розвитку навичок ефективного спілкування в команді та в професійних ситуаціях.
 - **Командна робота:** Учні навчаються співпрацювати в групах під час проєктів, що готує їх до реальностей роботи в колективі.
 - **Управління часом:** Програми пропонують техніки управління часом і організації роботи, які є необхідними в кожній професії.
- 5. Співпраця з промисловим сектором** Співпраця з промисловим сектором збагачує програми професійного орієнтування:
 - **Партнерства школа-промисловість:** Школи налагоджують співпрацю з місцевими компаніями, що веде до покращення можливостей для стажування учнів.
 - **Семінари та майстер-класи:** Компанії організують семінари, на яких учні можуть отримати знання про конкретні технології та методи роботи.

- **Програми менторства:** Працівники компаній виконують роль менторів, допомагаючи учням у навігації їхньої кар'єри.
- 6. **Освіта в сфері підприємництва.** Освіта в сфері підприємництва є важливим аспектом професійного орієнтування:
 - **Основи підприємництва:** Учні вивчають, як заснувати і управляти власним бізнесом, а також основи управлінських принципів.
 - **Практичні заняття:** Уроки можуть включати симуляції ведення бізнесу, де учні навчаються приймати фінансові та маркетингові рішення.
 - **Інновації та творчість:** Програми спонукають учнів мислити з точки зору інновації та розробляти нові рішення для існуючих проблем.

Заняття з професійного орієнтування у закладах освіти країн Європейського Союзу відіграють ключову роль у підготовці учнів до майбутнього професійного життя, допомагаючи їм зрозуміти ринок праці та розвивати необхідні навички.

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДХОДУ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Сучасний світ вимагає від закладів загальної середньої освіти підготовки професійно та компетентісно зорієнтованих випускників. На жаль, система професійного орієнтування, яка функціонує у закладах освіти, не забезпечує належного виконання ними цієї функції.

Освітня громада вчергове переконалася у цьому, коли розпочалось активне формування мережі старшої профільної школи.

Результати вхідного анкетування учнів 9-х класів показали, що близько 80% учнів не знають, який шлях здобуття профільної освіти їм потрібно обрати. Крім того, переважна більшість батьків не знали, що порадити дітям, як зробити правильний вибір для продовження здобуття повної загальної середньої освіти, а тому масово залишали своїх дітей продовжувати навчання у «своєму» ліцеї. Звичайно, варто враховувати «тривожний синдром» батьків у зв'язку з війною в Україні.

Працівники Центру професійного розвитку педагогічних працівників Вишневої міської ради

Оцінивши ситуацію, яка склалася у ліцеях громади, педагогічні працівники Центру професійного розвитку педагогічних працівників вирішили розпочати інноваційний підхід до організації профорієнтаційної роботи за напрацьованим алгоритмом. **(Додаток 3)** З цією метою була розроблена пілотна Програма «Модернізація діяльності з профорієнтації дітей та учнівської молоді закладів загальної середньої освіти» Вишневої міської територіальної громади на 2023-2024 навчальний рік для роботи з учнями 9-х класів. Після активного обговорення з освітянами громади та депутатами Вишневої міської ради, Програму схвалила сесія Вишневої міської ради у жовтні 2023 року. На виконання цієї Програми була створена Робоча група, до якої ввійшли керівники закладів загальної середньої освіти, педагоги різних профілів, психологи та педагогічні працівники Центру. **(Додаток 4)** З метою успішної реалізації Програми проводились постійні зустрічі, консультації, колективно розроблялись методичні рекомендації та пропозиції. До роботи та консультування були залучені експерти Шведсько-українського проекту “Підтримка децентралізації в Україні”, які ознайомили нас з європейським досвідом здійснення профорієнтаційної роботи з учнями та надавали практичні поради.

Протягом 2023-2024 навчального року педагоги ліцеїв отримували від Центру методичну допомогу, інформацію про наявні інформаційні матеріали з різних професій. Частина матеріалів була тиражована і передана до бібліотечних фондів академічних ліцеїв, оскільки бібліотеки є частиною інформаційного простору для педагогів та учнів, які поряд з іншими завданнями формують інформаційну культуру особистості учня в питанні правильного вибору майбутньої професії.

Члени Робочої групи проводили вхідне і підсумкове анкетування учнів 9-х класів ліцеїв відносно вибору майбутньої професії та аналізували результати такого опитування, а також здійснювали різні форми занять з учнями, педагогами та батьками. Під час роботи виникало багато проблем, складних питань, які вимагали швидкого реагування.

У 2024–2025 навчальному році Центр професійного розвитку педагогічних працівників планує продовжувати розпочату діяльність з модернізації та вдосконалення системи профорієнтаційної роботи у закладах освіти громади. Зокрема у планах розробка нової профорієнтаційної програми для учнів 7-9 класів гімназій. Маємо задум створити у бібліотеках кожного закладу загальної середньої освіти громади спеціалізований простір – центр спілкування, комфортний і зручний для відвідувачів, в якому можна реалізувати культурно-освітні, дозвільні, профорієнтаційні та інтелектуальні потреби та ідеї.

Лідія Жайворонок,
директор ліцею “Ідеал” Вишневої міської ради,
кандидат економічних наук

ВИЗНАЧЕННЯ УЧАСНИКІВ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ

Освіта є одним із головних чинників забезпечення сталого розвитку суспільства, генератором нових ідей, запорукою динамічного розвитку економіки. Саме освіта готує людину до складнощів сучасного життя, забезпечує свободу її інтелектуального, професійного та соціального вибору.

Професійне самовизначення – це свідомий вибір майбутньої професії. Завдання навчального закладу – допомогти учням у цьому через організацію системи професійної орієнтації учнівської молоді.

Система профорієнтаційної роботи – це комплекс заходів, спрямованих на надання допомоги учневі у визначенні й виборі конкретної професії на основі виявлення й оцінки його загальних і спеціальних здібностей, здатностей, інтересів, потреб і об'єктивних умов професійної підготовки і працевлаштування.

Учасниками профорієнтаційної роботи повинні стати керівники закладу освіти, класні керівники, вчителі-предметники, здобувачі освіти, соціальний педагог, шкільний психолог, батьки, представники органів місцевого самоврядування, підприємці.

Лише чітке уявлення потреб ринку праці в цілому може призвести до ефективної взаємодії всіх учасників цього процесу.

Коротко охарактеризую роль учасників системи профорієнтаційної роботи:

Керівник закладу освіти забезпечує створення сучасного освітнього середовища в закладі, яке буде надихати, сприяти пошуку, пробуджувати інтерес до пізнання.

Складові освітнього середовища закладу освіти, які забезпечують ефективність профорієнтаційної роботи:

1. Навчальні плани і програми, які враховують інтереси, запити, потреби учнів, забезпечують індивідуальну освітню траєкторію кожного учня.
2. Матеріально-технічне, інформаційно-методичне забезпечення виконання навчальних планів і програм.
3. Співпраця з інститутами, організаціями, підприємствами для забезпечення бази практики, потенційного самовизначення та працевлаштування.

Класний керівник організовує і спрямовує профорієнтаційну роботу, виходячи з бажань та інтересів учнівських колективів.

Сучасний **вчитель** усвідомлює, яким повинен бути результат повної загальної середньої освіти, а, отже, своє завдання вбачає в тому, щоб навчити учнів бути гнучкими у змінах, легко адаптуватися та навчатися впродовж життя. Для цього він підбирає для своєї професійної діяльності такі технології, засоби, методи навчання, форми організації навчальної діяльності учнів, які, дійсно, будуть ефективними у досягненні поставлених завдань.

Сучасний **учень** відчуває відповідальність за своє майбутнє. Він розвиває в собі особистісні якості: ініціативність, підприємливість, творчий підхід до справи, вміння приймати самостійні рішення, формує ключові компетентності: вивчає, шукає, думає, співпрацює, вміє організовувати свою роботу, адаптується.

Профорієнтаційна робота **соціального педагога** ґрунтується на формуванні в учнів професійної перспективи, вміння зіставляти свої здібності з вимогами щодо набуття конкретної професії через створення розгорнутих у часі життєвих планів, спрямованих на вибір професії і утвердження себе як суб'єкта професійної діяльності. Соціальний педагог знайомить учнів з професіями та правилами їх вибору, звертає увагу на самопізнання як основу професійного самовизначення.

Важливо, що профорієнтаційна робота має бути індивідуальною та орієнтованою на конкретного учня. Тому **психолог** закладу освіти проводить тестування учнів, під час якого визначається, які професії їх цікавлять, які здібності та таланти у них є, які цінності важливі для них, яких цілей вони прагнуть досягти.

На основі результатів тестування, які можуть допомогти визначити здібності та інтереси учня, психолог розробляє індивідуальну програму профорієнтації для кожного учня. Ця програма може містити рекомендації щодо вибору професії, а також конкретні дії, які необхідно здійснити для досягнення поставленої мети.

Завданням профорієнтаційної роботи **батьків** є створення в сім'ї умов для розвитку всебічних інтересів дітей у сфері розумової, фізичної та суспільно корисної праці, залучаючи молодь до різноманітних видів трудової діяльності. Батьки не роблять вибір за дітей, лише інформують про ситуацію на ринку праці, знайомлять з різними професіями, співпрацюють з іншими учасниками профорієнтаційної системи.

Орган місцевого самоврядування в особі засновника розуміє, що потрібно інвестувати в трудовий капітал для виконання функцій держави. Прослідковується чіткий взаємозв'язок фінансової та іншої підтримки закладів освіти для виконання навчальних планів і програм сучасними засобами і методами навчання з реалізацією державної політики у сфері освіти. Фінансування освіти в громаді розглядається як інвестиція в майбутнє країни, а не витрати, які потрібно здійснити для виконання Закону.

Основними бенефіціарами проведеної профорієнтаційної роботи є **підприємці**, які отримують вмотивованого, профорієнтаційно орієнтованого працівника. Випускник гімназії, ліцею розуміє закони ринку, швидко адаптується до змін. В рамках співпраці з закладами освіти підприємці надають інформаційну, консультаційну підтримку, виступають майданчиками для знайомства з різними професіями, мають можливість залучати майбутніх спеціалістів до роботи на своїх підприємствах.

Побудова такої профорієнтаційної системи у закладі освіти дає можливість охопити весь спектр профорієнтаційних потреб. Кожен учасник системи чітко розуміє свою роль і завдання у формуванні професійно орієнтованої особистості.

РОЗДІЛ 2.

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ІЗ ЗДОБУВАЧАМИ ОСВІТИ

Світлана Сушко,
*директор комунальної установи
«Центр професійного розвитку педагогічних працівників»
Вишневої міської територіальної громади*

ЯК ДОПОМОГТИ СТАРШОКЛАСНИКАМ ОБРАТИ МАЙБУТНЮ ПРОФЕСІЮ

Успішне впровадження реформи Нової української школи передбачає перехід від школи знань, здебільшого теоретичних, до школи компетентностей XXI-го століття. У закладах загальної середньої освіти діти проводять від 9 до 11 років свого життя, а незабаром це буде 12 років. За цей час вони мають отримати не тільки знання, а й важливі життєві компетентності, в тому числі максимально правильно визначити свій майбутній професійний шлях.

Освітня система Вишневої міської територіальної громади має свої особливості. Після прийняття Закону України «Про освіту» в громаді було створено 5 академічних ліцеїв, у складі кожного з яких є початкова школа та гімназія, де навчається близько 10 тисяч учнів. **(Додаток 5)** Наразі всі ліцеї перевантажені (замість 1000-1200 учнів за проектною потужністю, навчається по 2000-2500). У кожному закладі працюють висококваліфіковані педагоги. Але поряд з тим педагогічних кадрів не вистачає. У закладах освіти нашої громади є чимало вакансій, через що працюючі педагоги перевантажені навчальними заняттями. Заклади освіти територіально близько розміщені один від одного, що дає можливість учням без проблем обирати бажаний заклад освіти. Матеріально-технічна база ліцеїв відповідає нормам. В громаді відсутні будь-які заклади професійно-технічної освіти. Вишнева громада – пристоличний регіон, тому у наших випускників 9-х та 11-х класів є великий вибір професійно-технічної та фахової передвищої освіти у Києві та Київській області. Всі питання забезпечення та розвитку освітньої системи громади ефективно вирішуються міською владою.

В успішному виборі випускниками 9-х класів закладу для продовження навчання важливу роль відіграє профорієнтаційна робота, яка в закладах загальної середньої освіти завжди проводилась, але епізодично, безсистемно, формально та часто була зосереджена лише на випускних класах. Це ускладнювало для учнів свідомий вибір майбутнього профілю навчання та вибір власної освітньої траєкторії.

Вивчивши ситуацію зі станом профорієнтаційної роботи з учнями ліцеїв нашої громади та частково ознайомившись з європейським досвідом вирішення цієї проблеми, ми зрозуміли, що ця діяльність потребує змін.

Європейський досвід підказує, що профорієнтаційну роботу варто розпочинати як мінімум з 5 класу, а ще краще з початкової школи. Дослідження психологів свідчать, що вже 30% дітей дошкільного і молодшого шкільного віку демонструють прихильність до певної майбутньої професії. Звичайно, це було б найкраще, але треба було враховувати, що при такому перевантаженні ліцеїв учнями, яке склалось у нашій громаді, ми не зможемо одночасно охопити новим підходом до профорієнтації всіх учнів 5-9 класів ліцеїв. Саме тому «експериментальним майданчиком» цих змін стали учні 9-х класів наших ліцеїв, адже вже

у вересні 2024 року наші випускники 9-х класів знову будуть обирати заклад освіти інтуїтивно, використовуючи настанови та поради батьків, друзів, або просто залишаться ще на два роки в академічному ліцеї, тому що не змогли прийняти правильного рішення.

Європейська практика свідчить, що нормально було б, якби 20-30% випускників 9-х класів виявили бажання продовжити навчання в академічних ліцеях з метою отримання в майбутньому вищої освіти, а 70-80% – продовжити навчання у закладах фахової передвищої та професійно-технічної освіти. Але анонімне анкетування учнів 9-х класів ліцеїв у жовтні 2023 року продемонструвало діаметрально протилежну картину: більшість учнів 9-х класів виявили бажання залишитись продовжувати навчання у 10-х класах «своїх» академічних ліцеїв.

Треба було також врахувати, що в 2023/2024 навчальному році в ліцеях нашої громади навчається 740 учнів у двадцяти шести 9-х класах. Виходячи з цього, пілотна Програма була розроблена тільки для учнів 9-х класів.

Суттєві недоліки у профорієнтаційній роботі серед учнів ліцеїв особливо стали помітними після того, як у серпні 2022 року у Вишневі територіальній громаді розпочалось активне формування нової освітньої мережі закладів загальної середньої освіти, до якого долучились експерти Шведсько-українського Проєкту «Підтримка децентралізації в Україні» Олег ФАСОЛЯ, Айдер СЕЇТОСМАНОВ та Войтек Мархлевські. За запропонованими експертами Проєкту формами (**Додатки 6, 7**) у вересні-жовтні 2022 року були проведені тренінги та анонімні опитування всіх учнів 9-х класів ліцеїв. Їх результати продемонстрували, що учні 9-х класів в своїй більшості не задумувались над тим, яку професію у майбутньому вони планують обрати. Перелік обраних ними професій був доволі обмеженим. Ми зробили висновок, що учні недостатньо обізнані з можливими професіями.

Крім цього, учасники Проєкту провели багато діалогів з педагогічними колективами ліцеїв, а також з батьками учнів 9-х класів, які теж продемонстрували слабку обізнаність з вибором майбутнього шляху продовження навчання дітей після закінчення 9-го класу. Значна частина батьків намагалась вирішити майбутню професію своїх дітей «без них» або просто залишити їх продовжувати навчання у 10-му класі.

Все це остаточно переконало освітян Вишневої громади щодо необхідності змін підходів до профорієнтаційної роботи. З метою допомоги учням 9-х класів зробити максимально усвідомлений вибір закладу освіти для продовження навчання після 9 класу Центром професійного розвитку педагогічних працівників Вишневої міської ради була розроблена пілотна Програма «Модернізація діяльності з профорієнтації дітей та учнівської молоді закладів загальної середньої освіти» Вишневої міської територіальної громади на 2023-2024 навчальний рік, яка у жовтні 2023 року була затверджена на сесії Вишневої міської ради.

Для успішної реалізації пілотної Програми була створена Робоча група, до складу якої увійшли усі директори ліцеїв, їх заступники, висококваліфіковані та авторитетні серед учнів та батьків педагоги, практичні психологи, соціальні педагоги та педагогічні працівники Центру професійного розвитку педагогічних працівників.

З початком реалізації Програми виникло питання: хто буде конкретно цим займатись? Спочатку було вирішено, що основну роботу з учнями 9-х класів та їх батьками традиційно буде виконувати класний керівник, але детальний аналіз завдань, які потрібно виконати для реалізації цієї Програми, показав, що в силу своєї великої зайнятості (уроки, контроль за відвідуванням учнями занять, ведення класних журналів в паперовому чи електронному варіантах, виставлення оцінок учням, робота з батьками, вся виховна робота з класом тощо) класний керівник не може забезпечити ефективного здійснення профорієнтаційної роботи з учнями свого класу. Отже, ми дійшли висновку, що обмежити профорієнтаційну роботу з учнями 9-х класів тільки класними керівниками означало залишити її епізодичною. Отримані напрацювання можуть бути масштабовані формальною.

Протягом 2023–2024 навчального року члени Робочої групи проводили з учнями 9-х класів, їх батьками, педагогами ліцеїв семінари, круглі столи, зустрічі, бесіди, мозкові штурми, анонімне анкетування тощо.

Нашим спільним завданням було допомогти кожному учневі 9-го класу здійснити усвідомлений вибір майбутнього індивідуального освітнього маршруту: продовжити навчання в 10-му класі академічного ліцею чи у закладі фахової передвищої чи професійно-технічної освіти. Якщо з вибором академічного ліцею випускники 9-х класів практично не мали проблем, то складніше було обрати професійний коледж чи училище. Використати досвід минулих років з профорієнтаційної роботи ми не могли, тому що на той час «знайомство» учнів з закладами профтехосвіти приблизно було таким: класний керівник на годинах спілкування інколи розповідав учням про відомі професії, проводились зустрічі зі студентами – колишніми випускниками, періодично у закладі освіти з'являлись представники таких закладів освіти, які під час уроків за 5-10 хв. інформували учнів про свій заклад. Якщо ж дозволяла адміністрація, то залишали агітаційні матеріали і, отримавши підписану директором довідку про проведену «роботу» та обіцянку роздати ці матеріали учням (до речі, всім підряд, а не лише тим хто цікавиться конкретним закладом освіти), з відчуттям виконаного обов'язку йшли до іншого закладу. Звичайно, таке заочне «знайомство» не було ефективним. Адже, як сказав нещодавно експерт Шведсько-українського проекту Войтек Мархлевські: «Якщо ви хочете придбати будинок на все життя, то перед тим ви хочете його побачити, а не тільки про нього почути». І це природньо.

Одним із етапів реалізації Програми було «близьке» знайомство учнів 9-х класів з закладами фахової передвищої чи професійно-технічної освіти, які функціонують в Києві та області. Адже «географія» вибору таких закладів в наш час обмежена війною й актуальним залишається питання безпеки. Спочатку була створена база даних фахової передвищої чи професійно-технічної освіти, потім налагодили з ними контакти для співпраці. В результаті ми отримали перелік закладів, в яких наші учні 9-х класів мали би бажання продовжити навчання з метою здобуття професії. Для кожного закладу було створено QR-код для реєстрації учнів 9-х класів. Кожен учень самостійно обирав заклад та реєструвався. За кількістю зареєстрованих учнів створювались групи для відвідування обраних закладів за графіком. Протягом лютого-травня 2024 року, один-два рази на тиждень організовувались ознайомчі поїздки. В рамках реалізації пілотної Програми, для таких поїздок безкоштовно надавався транспорт Вишневою міською радою. Супровід груп здійснювали члени Робочої групи. Важливо відзначити, що такий виїзд кожного учня візувався письмовим дозволом батьків та наказом директорів ліцеїв. Ці ознайомлювальні поїздки виявились надзвичайно результативними та цікавими! Адже учні зустрічались з викладачами, студентами закладів, брали участь у майстер-класах, мали можливість «відчути» свою майбутню професію. Деякі учні за бажанням відвідували кілька таких закладів, щоб детальніше ознайомитись з різними робочими професіями.

На жаль, не обійшлося без стресів, адже ми працюємо з травмами, про які цивілізований світ давно забув: втомились, виснажились і учні, і вчителі, і батьки. Інколи заплановані поїздки переносились у зв'язку з оголошенням повітряних тривог, потраплянням осколків російських ракет в приміщення закладів освіти у місті Києві, де ми планували зустрітись з викладачами, студентами, обговорити майбутні професії...

В квітні-травні 2024 року було проведено підсумкове анонімне анкетування всіх учнів 9-х класів з питань вибору ними закладу освіти для продовження навчання після закінчення 9-го класу, яке показало такі результати:

- більше 80% випускників 9-х класів остаточно визначились, в якому закладі освіти хочуть продовжувати навчання;
- приблизно 5% випускників ще не вирішили, який заклад обрати;

- 46% випускників обрали продовження навчання у закладах професійно-технічної освіти;
- у 10-х профільних класах академічних ліцеїв продовжити навчання запланувало близько 45% випускників 9-х класів;

Особливо важливим було отримати відповіді на запитання «чия точка зору є для вас вирішальною при виборі наступного місця навчання». 89% учнів відповіло: «тільки власна». Крім того, на запитання: «що для вас є найважливішим при виборі майбутнього закладу освіти», 80% опитаних відповіли: «мій майбутній професійний вибір». Отже, ми працювали не даремно! Але остаточне підведення підсумків результативності нашої профорієнтаційної діяльності відбудеться на початку вересня 2024–2025 навчального року. Найкращим досягненням будемо вважати усвідомлений вибір випускниками 9-х класів наших ліцеїв своєї індивідуальної освітньої траєкторії.

Віriamo, що наші випускники 9-х класів зроблять правильний вибір за своїми можливостями та бажаннями.

Вікторія Кисла

заступниця директора

з навчально-виховної роботи ліцею “Ідеал”

Вишневої міської ради

РОЛЬ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА У ВИБОРІ ПРОФЕСІЙНОГО ШЛЯХУ УЧНЯ.

Вибір майбутньої професії є одним із найважливіших рішень у житті кожної людини. Вибір професії є тривалим процесом, який розпочинається ще в дитинстві і триває протягом усього підліткового віку. Кожен етап розвитку дитини вносить свій внесок у цей процес.

Дошкільний вік	Молодший шкільний вік	Середній шкільний вік	Старший шкільний вік
<ul style="list-style-type: none"> • Грають рольові ігри • Наслідують дорослих та їх професії 	<ul style="list-style-type: none"> • Отримують перші знання про світ професій 	<ul style="list-style-type: none"> • Через вивчення різних предметів розкривають власний потенціал 	<ul style="list-style-type: none"> • Мають уявлення про свої інтереси та здібності

Основні фактори, які впливають на вибір професії:

1. Сім'я: вплив батьків і близьких родичів. Вони можуть надавати поради, ділитися власним досвідом і допомагати у виборі.
2. Школа: класні керівники, вчителі та шкільні психологи можуть допомогти учням зрозуміти їхні сильні сторони та професійні інтереси.
3. Друзі та однолітки: спілкування з друзями, які мають схожі інтереси, може впливати на вибір професії.
4. Інформаційні ресурси: інтернет, книги, фільми та інші джерела інформації можуть значно розширити уявлення про світ професії.

Класні керівники, вчителі та шкільні психологи відіграють ключову роль у підтримці учнів під час вибору професії. Класний керівник допомагає їм не лише у навчанні, але й у формуванні особистості, розвитку соціальних та професійних інтересів.

Основними завданнями класного керівника є:

Підтримка та мотивація

- Процес вибору професії може бути складним і стресовим для учнів. Класний керівник надає їм підтримку, допомагає впоратися з невизначеністю та страхами, що можуть виникати під час цього процесу.
- Важливо надавати учням впевненість у своїх силах, заохочувати до самовдосконалення і навчання, створювати атмосферу довіри і взаємопідтримки у класі, де кожен учень відчуває себе значущим і впевненим у своєму виборі.
- Класний керівник мотивує учнів до саморозвитку та активного пошуку інформації про професії. Заохочує їх брати участь у різних конкурсах, олімпіадах, проєктах, що допомагають розкрити їхні таланти та здібності.

Інтереси і здібності

- Класний керівник допомагає учням зрозуміти свої інтереси, здібності та нахили, що є важливими складовими у виборі професії.
- Він проводить індивідуальні бесіди, діагностичні заходи, тестування, які допомагають краще пізнати себе та визначити у яких сферах учні проявляють найбільшу зацікавленість та найкраще себе реалізують.
- Це дозволяє не тільки визначити потенційні професійні напрямки, але й мотивує учнів до подальшого розвитку у вибраних сферах.

Профорієнтація

- Класний керівник організовує та проводить профорієнтаційну роботу.
- Забезпечує учнів інформацією про різні професії, ринок праці та перспективи розвитку тих чи інших спеціальностей.

Координація

- Підтримує тісний контакт із батьками, допомагаючи їм розуміти потреби та інтереси їхніх дітей, а також можливості для розвитку їхніх здібностей.
- Організовує батьківські збори, індивідуальні консультації, що сприяють підвищенню обізнаності батьків щодо сучасних професій на ринку праці.
- Проводить індивідуальні консультації з учнями та їхніми батьками, обговорюючи різні аспекти професійного вибору. Під час цих бесід важливо враховувати не лише бажання учня, але й його здібності, ринок праці та перспективи розвитку обраної професії.
- Класний керівник координує зусилля та співпрацює з вчителями-предметниками для створення комплексної програми профорієнтаційної роботи. Вчителі-предметники можуть надати додаткову інформацію про академічні успіхи та потенціал учнів у конкретних галузях.
- Встановлює контакти з представниками різних професій, організацій, навчальних закладів.

Проведення тематичних уроків допоможе учням усвідомлено підходити до вибору майбутньої професії та побудови своєї кар'єри, допоможе краще зрозуміти свої інтереси та здібності, а також ознайомитися з різними професійними можливостями.

Орієнтовними темами таких уроків можуть бути:

1. **Самопізнання та оцінка власних здібностей.** Допоможе учням краще зрозуміти свої інтереси, здібності та особистісні риси, що важливо для вибору професії.
2. **Ознайомлення з професіями.** Розширить знання учнів про різні професії та їхні особливості.
3. **Профорієнтаційні екскурсії.** Можливість побачити робочі місця та познайомитися з професіями на практиці.
4. **Вибір професії та планування кар'єри.** Навчить учнів планувати свою кар'єру та робити усвідомлений вибір професії.
5. **Розвиток м'яких навичок (soft skills).** Розвиває навички, які необхідні для успішної кар'єри незалежно від професії.
6. **Аналіз ринку праці.** Ознайомить учнів з тенденціями на ринку праці та попитом на різні професії.

Окрім вищезазначеного, класний керівник може:

- Організувати профорієнтаційні тижні та ярмарки.
- Запрошувати до навчального закладу представників вузів та профтехучилищ.
- Проводити тренінги з написання резюме та підготовки до співбесіди.
- Створити інформаційний куточок з профорієнтаційними матеріалами, тощо.

Профорієнтаційні уроки в різних класах відрізняються за своєю метою, змістом та методами проведення, враховуючи вікові особливості та рівень зрілості учнів.

Початкова школа

Мета:

- Ознайомлення з різними професіями
- Формування первинного інтересу до праці

Зміст:

- Розповіді про професії у вигляді казок або історій
- Просте пояснення обов'язків різних професій

Методи:

- Ігри та рольові ігри, де діти «грають» у різні професії
- Малювання та творчі завдання на тему «Ким я хочу стати»
- Екскурсії в місцеві установи (пожежна частина, лікарня тощо)

Середня школа

Мета:

- Розширення знань про різні професії
- Виявлення інтересів та здібностей учнів

Зміст:

- Огляд більшої кількості професій та їхніх особливостей
- Ознайомлення з вимогами до професій, необхідними навичками та знаннями

Методи:

- Тести на визначення інтересів та здібностей
- Відео та презентації про професії
- Зустрічі з представниками різних професій

Старша школа

Мета:

- Допомога у виборі майбутньої професії та навчального закладу
- Підготовка до вступу у вищі навчальні заклади або на ринок праці

Зміст:

- Поглиблене вивчення професійних шляхів, освітніх програм та ринку праці
- Підготовка до вступу: написання резюме, підготовка до співбесід

Методи:

- Індивідуальні консультації з учнями щодо їхніх кар'єрних планів
- Стажування та волонтерські програми для набуття практичного досвіду
- Організація профорієнтаційних заходів, таких як дні кар'єри, ярмарки вакансій

Зміст та методи у різних класах**Молодші класи****Зміст:**

- Основи професій (хто такий лікар, вчитель, пожежник)
- Важливість різних професій у суспільстві

Методи:

- Ігри та творчі завдання (розфарбування, ліплення)
- Екскурсії та зустрічі з представниками професій

Середні класи**Зміст:**

- Різноманітність професій та їх вимоги
- Виявлення інтересів та здібностей

Методи:

- Тести на визначення інтересів
- Відео та презентації
- Вікторини та проекти на тему професій

Старші класи**Зміст:**

- Детальний аналіз професійних шляхів
- Підготовка до вступу в навчальні заклади та на ринок праці

Методи:

- Індивідуальні консультації
- Стажування та волонтерські програми
- Підготовка резюме та співбесід
- Відвідування днів відкритих дверей у навчальних закладах

Використання методів у різних класах**Молодші класи**

- **Ігрові методи:** Використання ігор та рольових ігор, де учні можуть «приміряти» на себе різні професії.
- **Творчі завдання:** Малювання та створення апікацій на тему «Ким я хочу стати».
- **Екскурсії:** Відвідування місцевих установ (пожежна частина, лікарня) для знайомства з професіями.

Середні класи

- **Тести та опитування:** Проведення тестів на визначення інтересів та здібностей учнів.
- **Відеоматеріали:** Показ фільмів та презентацій про різні професії.
- **Групові проєкти:** Створення проєктів, присвячених вивченню певних професій.

Старші класи

- **Індивідуальні консультації:** Проведення особистих зустрічей з учнями для обговорення кар'єрних планів.
- **Практичний досвід:** Організація стажувань, волонтерських програм, відвідування робочих місць.

- **Підготовка до вступу:** Тренінги з написання резюме, підготовки до співбесід, відвідування ярмарків вакансій та днів відкритих дверей у ВНЗ.

Таким чином, профорієнтаційні уроки адаптуються до віку та потреб учнів, поступово переходячи від загального ознайомлення з професіями до більш детального аналізу та підготовки до вступу на ринок праці чи в навчальні заклади.

Важливо, щоб класний керівник був не лише інформатором, але й другом та наставником для своїх учнів. Він повинен щиро цікавитися їхнім життям, планами та мріями, а також допомагати їм зробити правильний вибір професії, який буде їм до душі та принесе їм задоволення та самореалізацію.

І головне, всім учасникам профорієнтаційної роботи, пам'ятати: ми можемо допомагати, інформувати, направляти, координувати, але вибір має бути зроблено дитиною самотійно.

Наталія Юстименко,
вчителька ліцею №1
Вишневої міської ради

РОЗВИТОК У СТАРШОКЛАСНИКІВ КЛЮЧОВИХ НАВИЧОК ДЛЯ МАЙБУТНІХ ПРОФЕСІЙ

Для молодшої людини вибір майбутньої професії є одним із найважливіших життєвих рішень, яке в цілому визначає подальшу життєву стратегію, чинить вагомий вплив на майбутню діяльність та якість життя.

Процеси глобалізації, світ, який стрімко змінюється, зростання рівня конкуренції на ринку праці, зникнення «старих» та поява «нових» професій – це та реальність, в якій потрібно швидко орієнтуватися, щоб обрати майбутню професію.

Питання профорієнтації молоді на сьогодні є дуже актуальним, оскільки у світі спостерігається посилення вимог ринку праці до рівня професійної підготовленості кадрів. Та це питання є певною мірою проблемним, позбавленим потрібної уваги, як з боку батьків, так і закладів освіти. Щоб допомогти старшокласникам підготуватися до майбутніх професій, зробити правильний вибір у житті та бути готовим до викликів сучасного світу, необхідно розвивати низку ключових навичок, які будуть сприяти цьому:

1. Критичне мислення і проблемне вирішення: важливо навчити учнів аналізувати інформацію, робити висновки та знаходити рішення на основі доказів. Це включає уміння оцінювати ідеї, виявляти альтернативи та розвивати творчі підходи до вирішення проблем.

Розвиток критичного мислення учнів може бути досягнутий за допомогою різноманітних вправ з профорієнтації:

- Проведення дебатів на теми, пов'язані з вибором професійного шляху. Учні можуть аргументувати свої погляди, а також визначати сильні та слабкі сторони різних професій.
- Аналіз кар'єрних інтересів. Розглядати різні кар'єрні шляхи та розмірковувати над тим, як вони відповідають їхнім інтересам, навичкам та цінностям.
- Рольові ігри. Розігрування ситуацій, де учні виконують роль різних спеціальностей, що допоможе їм краще зрозуміти суть певної роботи та відчути, чи підходить їм дана професія.
- Пошук та аналіз інформації про різні професії. Допоможе учням розвивати навички критичного мислення шляхом оцінки достовірності джерел та розуміння потенційних наслідків обраних професій.

- Обговорення новин і тенденцій. Проведення учнями аналізу актуальних новин та тенденцій в різних галузях, розмірковуючи над їхнім впливом на професійний світ та майбутнє працевлаштування.
- Кейс-стаді: презентація учням реальних кейсів (випадків) з професійного життя для обміркування та вирішення проблем, що виникають у конкретних професійних ситуаціях.

2. Комунікаційні навички. Вміння ефективно спілкуватися, як усно, так і письмово, є ключовим для будь-якої професії. Молоді люди повинні вчитися чітко висловлювати свої думки, слухати інших та взаємодіяти з різними аудиторіями.

Розвивати навички комунікації учнів з метою реалізації їх у професійній діяльності можна різними способами:

Робота у групах. Поділ учнів на групи та розподіл між ними завдань, що потребують спільної роботи та обговорення. Це може бути аналіз випадкових кар'єрних ситуацій, рольові ігри або спільне створення професійних проєктів.

Дискусії та дебати. Заохочуйте учнів виражати свої думки та аргументувати їх у дискусіях на теми, пов'язані з професійним вибором. Тема, наприклад, переваги та недоліки різних професійних напрямків, може стимулювати активну комунікацію.

Рольові ігри. Створення сценарію, в якому учні мають відігравати ролі, пов'язані з конкретними професіями. Це дозволить їм розвивати навички ефективної комунікації в різних ситуаціях.

Вправи на розвиток слухання. Проводьте вправи, спрямовані на розвиток учнівської здатності слухати та розуміти інших. Наприклад, учні можуть слухати короткі презентації професій та після цього задавати питання або робити висновки.

Ці вправи допоможуть учням розвивати не лише комунікаційні навички, а й сприятимуть загальному професійному та особистісному розвитку майбутніх професіоналів.

3. Самостійність і самокероване навчання. В сучасному світі постійно змінюються технології та потреби ринку праці. Учні повинні бути здатні вчитися новому самостійно, використовуючи різні джерела інформації та інструменти.

Самостійність і самокероване навчання відіграють важливу роль у процесі профорієнтації, допомагаючи учням визначати свої професійні інтереси та шляхи розвитку. Методи, які можна використовувати для підтримки цих аспектів у заняттях з профорієнтації:

Створення індивідуальних планів навчання: дозвольте учням самостійно складати свої навчальні плани, враховуючи їхні індивідуальні інтереси, потреби та цілі. Надайте їм ресурси та підказки для самостійного пошуку інформації про різні професії та навчальні можливості.

Використання онлайн-ресурсів та платформ самонавчання: залучіть учнів до вивчення онлайн-ресурсів та платформ самонавчання, де вони можуть знайти інформацію про різні професії, курси, вебінари та інші матеріали, що допоможуть їм розширити свої знання та навички.

Підтримка метакогнітивних навичок: допоможіть учням розвивати свої метакогнітивні навички, такі як самооцінка, планування та контроль за власним навчанням. Навчіть їх ставити собі цілі, визначати кроки для досягнення цих цілей та відслідковувати свій прогрес.

Підтримка розвитку навичок саморефлексії: заохочуйте учнів вести щоденник або журнал, в якому вони можуть відображати свої думки, почуття та враження від проведених досліджень та вправ з профорієнтації. Це допоможе їм краще зрозуміти себе та свої професійні потреби.

Стимулювання ініціативи та самовираження: надайте учням можливість вибирати теми для дослідження, презентувати свої думки та ідеї, а також брати участь у проєктах та ініціативах, що відповідають їхнім інтересам.

4. Гнучкість і адаптивність: змінний характер сучасного світу вимагає від людей гнучкості та здатності швидко адаптуватися до нових умов. Учні повинні навчитися бачити можливості в змінах та швидко реагувати на них.

Розвиток гнучкості та адаптивності в профорієнтації старшокласників можна здійснювати за допомогою різноманітних вправ і активностей:

Креативне мислення: завдання, які стимулюють креативне мислення, допомагають розвивати гнучкість у мисленні. Наприклад, просимо учнів придумати незвичайний шлях у свою майбутню професію або думати над нестандартними варіантами вирішення завдань.

Командні завдання: різноманітні командні завдання допоможуть учням розвивати навички співпраці, взаємодії та адаптації до стилів роботи різних людей.

Подорожі у світ професій: організуйте віртуальні чи фізичні екскурсії у різні професійні середовища. Це допоможе учням краще розуміти різноманітність професій та їхні вимоги.

Тестування нових ролей: заохочуйте учнів випробувати себе у різних ролях або професіях. Це може включати стажування, відвідування майстер-класів або волонтерство.

Конструктивне рішення проблем: проводьте вправи з розвитку навичок вирішення проблем, в яких учні намагаються знайти конструктивні рішення для реальних або вигаданих ситуацій.

Менторство: Створіть програму менторства, в рамках якої старшокласники можуть працювати з професіоналами у своїй обраній сфері, отримуючи поради та підтримку.

Ці вправи допоможуть старшокласникам розвивати гнучкість та адаптивність, необхідні для ефективної профорієнтації.

5. Лідерські якості та емпатія. У сучасному світі лідерство важливо в будь-якій сфері діяльності. Старшокласники повинні навчитися приймати відповідальність, вести за собою та надихати інших на досягнення спільних цілей. Важливо також розвивати емпатію та здатність співпереживати іншим.

Розвинути такі навички, можна використовуючи такі вправи:

Групові проекти: організуйте групові проекти, де кожен учасник має свою роль та відповідальність. Важливо створити атмосферу співпраці та взаємодопомоги, де учні навчаються працювати як команда та вирішувати проблеми разом.

Менторські програми: запровадження програми менторства, де старшокласники можуть бути наставниками для молодших учнів або школярів молодших класів. Це допоможе розвинути їхні лідерські якості та вміння емпатії через взаємодію з іншими.

Рольові ігри: організація рольових ігор, де учні можуть відтворювати ситуації, в яких потрібно взяти на себе лідерську роль та проявити емпатію до інших учасників. Наприклад, симуляція конфліктних ситуацій чи вправи на розвиток спілкування.

Волонтерство: сприяйте участі учнів у волонтерських заходах або проектах громадської діяльності, де вони матимуть можливість допомагати іншим та розвивати свою емпатію та соціальну відповідальність.

Ці вправи сприятимуть розвитку лідерських якостей та емпатії у старшокласників, що допоможе їм стати успішними лідерами та впливовими членами суспільства.

6. Креативність та інноваційне мислення. У сучасному світі, де технології постійно розвиваються, креативність стає надзвичайно важливою. Старшокласники повинні розвивати здатність до інноваційного мислення, щоб вирішувати складні проблеми та розвивати нові ідеї у майбутній професійній діяльності. Сприяти цьому можуть рольові ігри, творчі проекти та майстер-класи.

Одне із завдань сучасної освіти – підготовка молоді до вибору професії і успішного здійснення професійної діяльності у дорослому житті.

Використання різних методів для розвитку у старшокласників ключових навичок для майбутніх професій будуть ефективними і, в цілому, для освітньої діяльності, особистісного розвитку учнів для успішного шляху в майбутньому.

Список використаної літератури:

Олена Поліщук. Підготовка старшокласників до вступу до закладів вищої освіти: соціально-психологічний вимір. Умань – 2022

Професійне самовизначення старшокласників: метод. посіб./ за ред. Д. О. Заكاتова. – К.: Шкіл. Світ, 2006. С. 128

Синявський В. Психотехнологія профконсультаційної бесіди / В. Синявський, В. Копченко // Профорієнтаційна робота психолога. – К.: Шкільний світ, 2007. С. 67–92

Уніят С. Вибір професії, або Задача з багатьма невідомими / С. Уніят, С. Комінко. – Тернопіль : Підручники і посібники, 1997 . С.87

РОЗДІЛ 3.

АНАЛІЗ ПОТРЕБ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ТА НАСИЧЕННЯ ЇХ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОГО ОТОЧЕННЯ

Марія Яремчук,

*консультантка Центру професійного розвитку
педагогічних працівників Вишневої міської ради*

СТАНОВЛЕННЯ, РОЗВИТОК ТА ПІДТРИМКА ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН ІЗ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ КИЄВА ТА КИЇВЩИНИ

Профорієнтація учнів безумовно має велике значення для їх особистого розвитку та для розвитку громади в цілому. Правильно спрямована профорієнтаційна робота має дати можливість молоді обирати професії, які відповідають потребам місцевого ринку праці, що в свою чергу сприятиме зростанню кількості кваліфікованих робочих кадрів у громаді, забезпечуючи її стабільний розвиток та процвітання.

Забезпечення молоді можливістю отримати якісну професійну освіту та знайти роботу у місті сприяє підвищенню загального рівня життя та привабливості міста як місця для проживання та розвитку кар'єри. Успішна профорієнтаційна політика сприяє соціально-економічному розвитку міської громади в цілому. Вона створює умови для процвітання та благополуччя усіх її членів. Таким чином інвестиції в профорієнтаційні програми виходять за рамки особистих цілей учнів, стаючи стратегічним кроком для сталого розвитку міста.

Для реалізації вище викладених ідей на виконання пілотної Програми «Модернізація діяльності з профорієнтації дітей та учнівської молоді закладів загальної середньої освіти» Вишневої міської територіальної громади на 2023–2024 навчальний рік учні нашої громади мали можливість здійснити важливий крок у цьому процесі – самим відвідати навчальні заклади технічного та професійно-технічного спрямування.

Організація таких ознайомчих поїздок вимагає вирішення ряду певних практичних аспектів, детально розглянутих нижче. Важливим і недооціненим періодом, який умовно можна назвати підготовчим, стали планування та координація.

Як обрати заклад для профорієнтації учнів

Близьке розташування столиці поставило нас перед необхідністю визначення критеріїв вибору закладів, які можна відвідати. Враховуючи, що однією з основних цілей є допомогти учням по-справжньому визначитись з цікавими їм в житті напрямками, ми звернулись до вхідного анкетування проведеного на початку навчального року, щоб обрати заклади освіти, які найбільше відповідають інтересам учнів нашої громади. Спеціальності, які вказувалися частіше за інші, об'єднувались в групи, які можна було «подивитись» в одному навчальному закладі, і стали нашою відправною точкою пошуку. Таким чином ми могли максимально забезпечити виконання нашої мети, при цьому, ознайомивши учнів з ширшим колом можливостей. **(Додаток 8)**

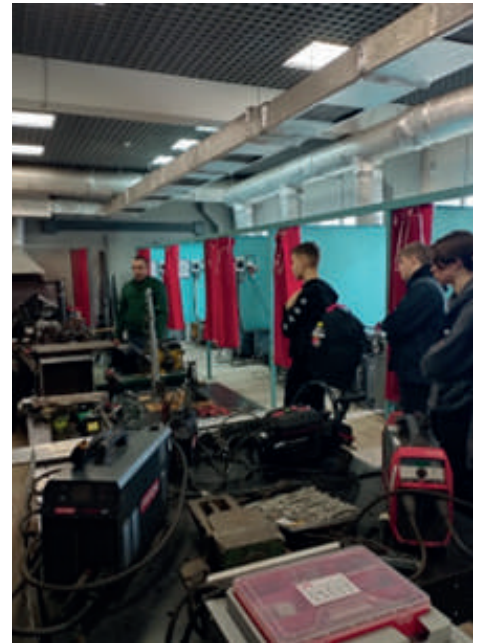
Далі орієнтувалися на якість представлення закладу в мережі, щоб обрати найкращі з обраних напрямків.

Наприклад, на деяких сайтах відкриваються віртуальні екскурсії, де можна оцінити цінності, які транслює заклад, його матеріальне забезпечення та ознайомитись з необхідною офіційною інформацією для абітурієнтів. Приємно було побачити, що майстерні та лабораторії оновлені і забезпечені усім необхідним для практичних занять.

Наступним етапом можна виділити період «холодних» дзвінків у приймальні комісії та до секретарів. Не всі контакти на відповідних сайтах оновлені чи завжди в доступі. Та потрібно мати на увазі, що коледжі самі зацікавлені у залученості більшої кількості студентів і регулярно проводять різноманітні дні відкритих дверей, виставки та майстер класи. Інколи за декілька спроб все ж вдавалось отримати контакт людини, відповідальної за проведення профорієнтаційної роботи в закладі і ми переходили на етап перемовин і пояснень, що ми маємо на увазі під такими ознайомчими поїздками. На початку взаємодії довелося домовлятися про нові формати роботи за принципом «менше офіційної частини та виступів адміністрації і більше наочності і практики».

Ознайомчі поїздки мали на меті показати учням реальну ситуацію в закладах, відчути їх атмосферу, побачити територію, поспілкуватися з студентами старших курсів і оцінити майстерні та укомплектування відповідно до представлених спеціальностей. Тим не менш, всі поїздки виявились унікальними по своїй суті. Так, у Боярському фаховому коледжі Національного університету біотехнологій і природокористування учні мали можливість зазирнути на заняття, де викладачі розповіли про основи спеціальностей, які вони викладають, а присутні студенти поділились, чому обрали певну професію і які перспективи бачать у своєму професійному шляху. У фаховому економічному коледжі ім. В. Гетьмана після офіційної презентації спеціальностей члени студентського самоврядування організували інтерактивний концерт для учасників і відповіли на всі хвилюючі майбутніх абітурієнтів питання. В той же час, наприклад, Київський професійний коледж артдизайну і Київське вище професійне училище водного транспорту основну увагу приділили практичним майстер-класам для учнів і залишили їм на згадку власноруч виготовлені брошки та смачне й красиво прикрашене ними ж печиво. А під час ознайомчої поїздки в Київський авіаційний фаховий коледж учням громади провели унікальну екскурсію по заводу ім. О. К. Антонова.

З переліком закладів, які вже погодились на співпрацю можна ознайомитись в Додатку. Варто зазначити, що готовність до діалогу та взаємодії показує на можливість його подальшого доповнення та розширення. Незважаючи на присутні деякі розбіжності у поглядах і підходах у різних навчальних закладах, вже можна сказати, що всі ознайомчі поїздки та проведені майстер-класи виявились оригінальним і надихаючим для учнів нашої громади досвідом.

Як зібрати і довести учнів

Для організації власне самої поїздки заздалегідь потрібно володіти інформацією про час та дату, кількість учнів, транспорт, супроводжуючих та заклад.

Запитання Відповіді **62** Налаштування

Обирай своє майбутнє відповідально!

В I U ↻ ✕

Ця невелика форма допоможе зробити перший крок до правильного вибору. Скористайтесь чудовою можливістю особисто відвідати заклад, в якому ви можете продовжити своє навчання та вже зараз відчути себе студентом, здобувачем професії, яка принесе моральне та матеріальне задоволення в майбутньому.

Пропонуємо учням 9-х класів нашої громади та їх батькам відвідати **«Боярський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України»** - <http://bkeipr.com/index.php/abiturientu/spetsialnosti>.

Щоб зареєструватися на поїздку, заповніть коротку форму нижче.

* Заповнюючи дану форму Ви даєте свою згоду на використання Ваших персональних даних згідно чинного законодавства.

Попередні час та дата визначаються після перемовин з кожним з закладів окремо, за пару тижнів до поїздки, щоб встигнути організувати транспорт та супроводжуючих. Для розуміння кількості бажаючих ми пропонували учням 9-х класів нашої громади коротку Google форму реєстрації на кожну окрему поїздку з посиланням на сайт закладу для ознайомлення.

Оберіть ваш навчальний заклад *

Вишнівський академічний ліцей №1

Вишнівський академічний ліцей №2

Вишнівський академічний ліцей «Основа»

Вишнівський ліцей «ДЕАЛ»

Крюківщинський ліцей «Лідер»

ПІБ учня/учениці *

Ваша відповідь _____

Вкажіть з ким учень/учениця відвідуватимуть заклад *

лише учень/учениця

учень з супроводжуючим (мама/тато/опікун і т.д.)

Вкажіть номер телефону учня/учениці *

Ваша відповідь _____

Тобі ще немає 18 років, тому поклич, будь ласка, когось із батьків/опікунів/ * піклувальників/усиновлювачів/прийманих батьків/батьків-вихователів, аби вони надали згоду

Ваша відповідь _____

Форми робили максимально прості, з наступним орієнтовним переліком питань:

Ознайомчі поїздки проводилися для учнів з п'яти різних ліцеїв, тому з часом сформувався наступний алгоритм:

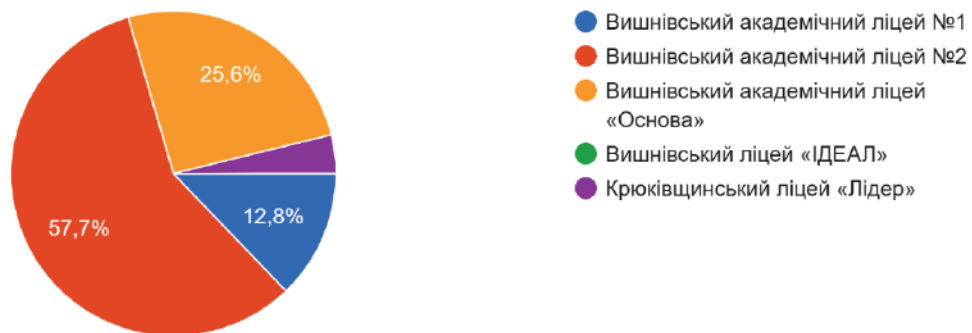
- зареєструватися учні мали можливість до визначеної дати
- реєстрація припинялася за тиждень до поїздки
- списки для замовлення автобуса оформлялись з самої форми, якщо набиралися група учнів

- для затвердження наказів в ліцеях списки надсилались за кілька днів до поїздки
- у супроводжуючих вчителів були окремі списки з номерами телефонів бажаючих відвідати заклад
- місце посадки і висадки учнів було одне для всіх, біля міської ради
- при собі учні мали мати письмовий дозвіл від батьків в довільній формі

Ми свідомо ставили нашим завданням показати учням те, що вони хотіли б побачити, тому добровільність участі стала одним з головних критеріїв. В одному випадку ми стикнулися з тим, що зацікавлених у закладі учнів було менше 10 і було прийняте рішення передати їм інформацію про найближчий офіційний день відкритих дверей з майстер-класами. Загалом учнів завжди збиралося на один великий автобус, а в деякі заклади на повних два. Відвідини закладів в такому випадку проводились у два підходи, в окремі дати, бо закладам також прийнятна тільки певна кількість учнів. Та, за можливості, краще їхати всім в один день, адже, таким чином забирається день і місце для потенційної поїздки до іншого закладу іншого спрямування.

Оберіть ваш навчальний заклад

78 відповідей

Важливий момент, до якого треба бути готовим: невелика кількість зареєстрованих у визначену дату з'явитись не зможе з поважних причин чи через хворобу, так як реєстрація проходить заздалегідь.

Комунікація в команді, яка організовує поїздки відіграє визначальну роль, бо в листі для замовлення транспорту в міській раді потрібно надати певний перелік інформації, а саме:

1. точні дату, час і місце відправлення,
2. орієнтовний час перебування,
3. повну назву навчального закладу, який відвідується, та його адресу з поштовим індексом,
4. прізвище, ім'я, по батькові, посаду та номери телефонів супроводжуючих вчителів.

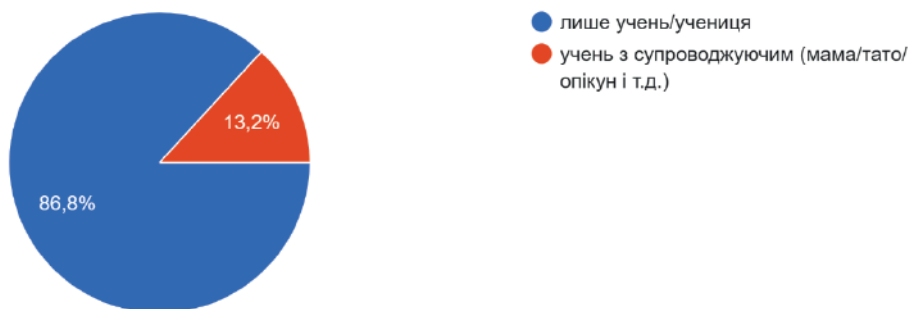
Перевагою буде зберігати всю цю необхідну інформацію у спільному для задіяних в організації поїздок документі. Наприклад, таблиця з вказаною інформацією на Google Диску, куди відповідальна особа вносить необхідну інформацію, а той, хто пише листа на замовлення автобуса, може її у потрібний момент подивитися. Результати комунікації з коледами, ліцеями та супроводжуваними стосовно поїздок таким чином будуть в одному місці, що дозволить бути в курсі поточної ситуації та найближчих планів.

За декілька днів до поїздки варто «звірити годинники» із відповідальною особою в закладі, в який запланована ознайомча поїздка та уточнити для них кількість учнів, особливо, якщо плануються майстер-класи.

Заходи безпеки при проведенні ознайомчих поїздок

Вкажіть з ким учень/учениця відвідуватимуть заклад

38 відповідей

Працюючи в максимально напружених умовах воєнного стану, ми повинні шукати можливості розвиватися та допомагати молоді громади в складних обставинах визначитися з своїми першими професійними кроками. Ми залишили на розсуд відповідальних батьків чи варто їх синові/доньці скористатись можливістю подивитись на навчальний заклад, який їм сподобався після попереднього огляду онлайн. З форми вище видно, що майбутнім абітурієнтам також надавалася можливість відвідати заклад із своїм супроводжуючим, тобто у батьків чи опікунів була можливість безпосередньо долучитись до організованих заходів. Приємно було дізнатись, що учні активно обговорювали в колі сім'ї навчальні заклади та поїздки і, хоч і менша частина, та деякі обирали їхати з батьками. Кожен учень/учениця мали мати при собі дозвіл від батьків на відвідини навчального закладу, якщо вони не їхали з ними.

При організації ознайомчих поїздок були максимально можливо вжиті заходи безпеки. Перед поїздкою з учнями проводився короткий інструктаж з правил поведінки та правил безпеки в дорозі.

Під час повітряної тривоги до відправлення учні з супроводжуючими йшли у найближче доступне укриття. В такому випадку автобус відправлявся через деякий час після її закінчення, щоб всі учасники мали змогу дістатися місця відправлення. Якщо тривога заставала учасників під час екскурсії чи майстер-класу, учні та супроводжуючі користувалися найближчим укриттям із студентами та викладачами навчального закладу. Перед проведенням майстер-класів учні інструктувались власне викладачами закладів, які їх проводили.

Переваги організації ознайомчих поїздок

Відвідини коледжів – це важливий крок у процесі профорієнтації, який допомагає учням зробити обдуманий вибір щодо майбутньої професії та навчального закладу. Цей досвід може стати вирішальним у формуванні успішної кар'єри у майбутньому та допомогти учням краще зрозуміти свої можливості після закінчення 9 класу. Переваги даного підходу можна побачити в порівнянні з практикою закладів технічного та професійно-технічного спрямування відвідувати загальноосвітні навчальні заклади. Для прикладу наведемо не просто презентацію, а захід, проведений для учнів нашої громади викладачами «Київського професійного коледжу будівництва та комунального господарства» в укритті Вишнівського академічного ліцею «Основа». Викладачі прибули із своїми інструментами та

заготовками і розставили умовні станції для майстер-класів по різних спеціальностях. Учні мали можливість попрацювати із зварювальним апаратом, перевірити напругу, навчитись обробляти різні кабелі, зробити картину з гіпсової ліпнини тощо. Після короткої презентації спеціальностей, які викладаються в навчальному закладі учні групами переходили від однієї станції до наступної і пробували власноруч скористатись всіма інструментами.

Звісно, майстер-класи із спеціальностей корисні для учнів і є важливою частиною процесу профорієнтації. Таким чином забезпечуються наступні умови:

1. **Практичний досвід:** Майстер-класи дозволяють учням отримати перший практичний досвід у певній професії. Вони можуть випробувати свої навички в реальному середовищі і побачити, як працюють професіонали в цій галузі.
2. **Ознайомлення з професійними техніками:** Під час майстер-класів учні можуть вивчити конкретні техніки та методи, які використовуються в певній професії. Це допомагає їм отримати уявлення про те, що вимагається від робітника в цій сфері.
3. **Знайомство з потенційними кар'єрними можливостями:** Майстер-класи можуть допомогти учням розкрити нові професійні шляхи, про які вони, можливо, раніше не знали. Вони можуть виявити інтерес до певної галузі і вирішити, чи відповідає ця професія їхнім інтересам та здібностям.
4. **Взаємодія з професіоналами:** Учні можуть зустрітись з професіоналами своєї обраної галузі під час майстер-класів. Це чудова можливість задати питання, отримати поради та встановити контакти для майбутньої практики або роботи.
5. **Мотивація та натхнення:** Під час майстер-класів учні можуть побачити реальні успіхи і досягнення людей у своїй обраній галузі. Це може надихнути їх досягти власних цілей та переконати, що вони можуть досягти успіху у своєму майбутньому професійному житті.

Учням і викладачам захід безсумнівно сподобався, але самі представники коледжу наголошували, що побачити майстерні «на свої очі» набагато цікавіше і що привезти вони з собою можуть лише частинку того, що могли б показати.

Формат ознайомчих поїздок до навчальних закладів, окрім переваг описаних вище чи схожих майстер-класів, надає учням чудову можливість отримати перші реальні враження про можливості обраних спеціальностей. Знайомство з навчальним закладом передбачає:

Практичну інформацію про програми навчання. Під час відвідин коледжів учні можуть отримати детальну інформацію про навчальні програми, вимоги до вступу та можливості кар'єри, які вони відкривають. Це допомагає учням зробити обдуманий вибір і підготуватися до подальших кроків.

Контакт з викладачами та студентами. Відвідування коледжів дозволяє учням спілкуватися з викладачами та студентами, запитувати та отримувати інформацію про життя в коледжі з перших рук та певним чином поспостерігати взаємодію викладачів із вже студентами закладу. Це допомагає отримати більш реалістичне уявлення про те, що чекає їх після закінчення школи.

Знайомство з умовами навчання. Відвідуючи коледжі, учні отримують можливість побачити навчальні класи, лабораторії, комп'ютерні аудиторії та інші навчальні приміщення. Це дозволяє їм уявити, як виглядає процес навчання у конкретному коледжі та чи відповідають ці умови їхнім очікуванням.

Виявлення інтересів та здібностей. Експерсії до коледжів допомагають учням виявити їхні інтереси та здібності в різних сферах. Від обговорення спеціальностей та закла-

дів в родинному колі до рішення відвідати навчальний заклад виникатимуть питання про те, що цікаво, наскільки перспективний цей напрямок діяльності, які в учня сильні сторони тощо. Ознайомчі поїздки надають можливість оглянути різні спеціальності, побачити, які практичні навички потрібні для реалізації різних професій, і усвідомити, які саме аспекти навчання їх цікавлять найбільше.

Враховуючи, що більшість навчальних закладів технічного та професійно-технічного спрямування готова напрацьовувати нові формати роботи та співпрацювати з гімназіями та ліцеями, можливості співпраці можна і потрібно масштабувати та розширювати.

Ознайомчі поїздки до коледжів дають учням можливість поглиблено розглянути різні професійні напрямки та зрозуміти, як ці напрямки відповідають потребам ринку праці. Це, в свою чергу, допомагає учням зробити крок в напрямку обізнаного вибору стосовно своєї майбутньої кар'єри та підштовхує до планування її розвитку. В цілому, екскурсії до коледжів стають важливим етапом у процесі професійної орієнтації учнів 9-х класів, допомагаючи їм краще зрозуміти свої потреби та можливості на шляху досягнення успіху у майбутньому.

Вікторія Міщенко,
вчителька ліцею “Основа”
Вишневої міської ради

ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ВИБІР ПРОФЕСІЇ ВИПУСКНИКАМИ 9 КЛАСУ

Актуальність: Сьогодні наше суспільство стоїть на порозі реформи старшої школи 2027 року.

Як розвінчати міф про престижність вищої освіти? Адже не всі охочі пройдуть конкурсний відбір до старшої школи (якщо він буде запроваджений). Як допомогти усвідомити випускникам та їх батькам, що для дитини, що не пройшла конкурсний відбір, шлях до вищої освіти не закривається, а просто стає іншим й можливо цікавішим? В такому випадку у людини з'являється час усвідомити, чи потрібно їй йти саме цим шляхом у виборі фаху? А може треба його скоротити і приділити більше часу самоосвіті, а не гнатися за вищою освітою?

На мій погляд, дослідження факторів, які впливають на вибір професії випускниками дев'ятого класу, не лише дає відповіді на ці актуальні сьогодні питання, а й допомагає попередити помилки, яких припускаються здобувачі освіти в цьому віці та сприяє усвідомленому й відповідальному професійному визначенню.

Методи дослідження: анкетування, інтерв'ю.

Об'єкт дослідження: фактори, які впливають на вибір професії випускниками дев'ятого класу

Предмет дослідження: вплив певних факторів на вибір професії випускниками 9 класу.

Учасники дослідження: У дослідженні брали участь 50 колишніх випускників дев'ятого класу. Їх можна поділити на дві категорії:

67% – вік 18-39 років; 33% – вік 40+років.

Хід дослідження:

Під час анкетування було виявлено основні мотиви вибору професії випускниками дев'ятих класів .

45,5% – хотіли отримати практичні навички й знання в майбутній професії;

25% – обрали свій варіант вибору професії після 9 класу;

18,2% всіх респондентів хотіли швидше стати фінансово незалежними;

З метою уточнення індивідуальних мотивів вибору професії було проведено додаткове інтерв'ю з респондентами, які обрали свій варіант.

Висновок1: 43% всіх респондентів після 9-х класів обирають професію, лише частково усвідомлюючи всю відповідальність свого рішення на початковому етапі.

Визначальним при виборі подальшого навчання чи конкретного фаху

для 69,6% респондентів стала реалізація своїх інтересів та здібностей, власні уподобання. 13% обирали або будуть обирати професію за порадою батьків або інших родичів, 8% вказали високий рівень заробітної плати, і лише 2% вказали, як визначний фактор, актуальність професії та затребуваність її на ринку праці у найближчі 5-10 років.

На мій погляд, школа має давати практичні навички моніторингу ринку праці. Під час профорієнтаційної та виховної роботи цьому питанню потрібно приділити більше уваги.

Під час проведення профорієнтаційних занять з дев'ятикласниками, учням надзвичайно сподобалася тренінгова вправа «Аукціон».

Учням було видано по 20 жетонів і запропоновано купити якості характеру, які необхідні для тієї професії, яку вони хочуть обрати. Діти захопилися грою і несамовито торгувалися за запропонований товар, але, як потім з'ясувалося, вони обирали ті якості, яких їм не вистачає у власному характері.

Висновок 2: На даному прикладі можна зробити висновок, що

підлітки 14-15 років прагнуть до самопізнання та самовизначення.

І це ще одне завдання шкільної профорієнтації – психолого-педагогічна допомога у самопізнанні та підготовка до професійного самовизначення.

Переважна більшість респондентів (78%) вважають, що успіх людини у житті залежить від її характеру та здібностей. Лише 13% вважають, що зв'язки з «корисними» людьми – запорука успіху. Додаткове інтерв'ю з учасниками дослідження допомогло мені зрозуміти, що більшість учнів готові працювати для досягнення власної життєвої мети, вдосконалювати свій характер та розвивати здібності. І саме здібності брати за основу професійного самовизначення.

Для визначення здібностей до певної групи професій на профорієнтаційному занятті учні працювали з методикою диференційно-діагностичного опитування учнів Є. Клімова.

Також опитування показало, що більшість підлітків у пошуку інформації про майбутню професію звертаються до Інтернету (29,8%), засобів масової інформації та книг (23,4%). 25,6% респондентів при виборі професії враховують поради батьків, друзів, знайомих. І лише 4% опитаних вказали, що на їх професійний вибір вирішальний вплив мали рекомендації шкільного психолога, соціального педагога та вчителів.

Готуючись обирати професію, більшість випускників-дев'ятикласників (41,3%) відвідували підготовчі курси, 35% спробували на практиці свої сили в омріяній професії, для 17% вирішальним фактором, що вплинуло на професійний вибір, стало читання літератури, пов'язаної з майбутньою професією.

Висновок 3: Оскільки в інтернеті не завжди можна знайти правдиву інформацію, то вважаю, що саме школа має керувати процесом профорієнтації випускників 9-х класів:

- рекомендувати учням перелік профорієнтаційної літератури та інтернет-джерел, де вони можуть знайти актуальну інформацію;
- організувати для випускників практичну пробу сил (участь у професійних майстер-класах, екскурсіях на підприємства, заклади професійної освіти);
- здійснювати психолого-педагогічний супровід випускників дев'ятого класу з урахуванням їх запитів та побажань.

Вибір професії – це складний процес, який включає в себе різноманітні фактори. Розуміння цих факторів може допомогти випускникам дев'ятих класів зробити обдуманий і вдалий вибір, який відповідатиме їхнім потребам та цілям. Такий підхід дозволить їм обрати професію, від якої вони зможуть отримувати моральне та матеріальне задоволення.

Алла Костюренко,
*вчителька української мови та літератури,
класна керівниця 9-Г класу
ліцею №1 Вишневої міської ради*

ВИЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ТИПУ ОСОБИСТОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ ТЕСТУ ДЖ. ГОЛЛАНДА: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

Профорієнтаційна робота у нашому навчальному закладі почала набувати систематичного і комплексного підходу, який спрямований на підготовку дев'ятикласників до професійного самовизначення. Це забезпечується різноманітними формами та методами, що сприяють самостійному та усвідомленому вибору майбутньої професії старшокласника.

Розпочинається профорієнтаційна робота, зазвичай, із ознайомлення учнів зі світом професій та основами сучасного виробництва. Набуті знання є підґрунтям для формування стійкого інтересу до певної спеціальності. Та виявилось, що третині дітей важко обрати майбутній фах навіть після детального ознайомлення з тією чи іншою професією, адже у світі їх понад 40 тисяч. У такому різноманітті, звісно, складно зорієнтуватись.

Як же допомогти учневі у виборі майбутньої професії, якщо він зовсім не може визначитися, що йому до душі?

У цьому нам допоміг **метод професійного самовизначення, розроблений американським професором Джоном Голландом (Холландом)**, який дозволяє співвіднести схильності, здібності, інтелект із різними професіями.

Це метод – опитувальник, суть якого полягає у тому, що успіх у професійній діяльності залежить від відповідності умови типу особистості та типу професійного середовища. Поведінка людини визначається не тільки її особистісними особливостями, а й оточенням, в якому вона виявляє свою активність. Люди прагнуть знайти професійне середовище, властиве своєму типу, яке дозволило б їм повніше розкрити свої здібності, висловити ціннісні орієнтації.

Дж. Голланд виділяє шість типів особистості: реалістичний, інтелектуальний, соціальний, конвенційний, підприємливий, артистичний, – не вдаючись до розгляду причин і спонукальних сил формування кожного окремого типу особистості. Відповідно до зазначених типів особистості виділено і шість типів професійного середовища з аналогічними назвами.

Детальніше про типи особистості:

– Реалістичний тип. (Виконавці). Голланд визначає «реалістичний тип» як особистостей, які більше люблять працювати з речами, ніж з людьми. Зазвичай, такі

люди прямолінійні, розсудливі, практичні, природні, економні, скромні, стабільні та чесні. Ці поведінкові тенденції призводять, у свою чергу, до набуття ручних, механічних, сільськогосподарських, електричних і технічних навичок. До даного типу можна віднести такі професії: **механік, електрик, інженер, агроном, садівник, токар, водій, будівельник і т.ін.**

– Інтелектуальний тип. Цей тип більше любить працювати з ідеями, ніж з людьми або речами. Особистості такого типу логічні, допитливі, точні, обізнані, передбачливі, незалежні, спокійні, скромні. Ці поведінкові тенденції призводять, у свою чергу, до набуття наукових і математичних компетенцій. **Йому подобається розв'язувати завдання, які вимагають абстрактного мислення. Інтелектуал надає перевагу науковим професіям, таким як: ботанік, хімік, астроном, фізик, математик і т. і.**

– Артистичний тип. Цей тип особистості більше любить працювати з ідеями, ніж з речами. Особистості такого типу зазвичай відкриті, креативні, незалежні, емоційні, імпульсивні та оригінальні. Ці поведінкові тенденції призводять, у свою чергу, до набуття мистецьких компетенцій. Це жіночий, несоціальний, оригінальний тип. Надає перевагу заняттям творчого характеру – музиці, живопису, літературній творчості, фотографії й т.ін.

– Соціальний тип. Цей тип особистості більше любить працювати з людьми, ніж з речами. Особистості такого типу зазвичай чуйні, відповідальні, легкі у спілкуванні, тягнуться до колективу, вміють переконувати, дружні, доброзичливі, щедрі та наполегливі. Ці поведінкові тенденції призводять, у свою чергу, до набуття компетенцій у сфері людських відносин. Заняття, яким даний тип надає найбільшу перевагу – це навчання, лікування, обслуговування. В основному це – лікар, вчитель, психолог, соціолог, педагог, адвокат, соціальний працівник, профконсультант і т. ін.

– Підприємливий тип. Цей тип особистості більше любить працювати з людьми та ідеями, ніж з речами. Особистості такого типу зазвичай непересічні, ризиковані, енергійні, оптимістичні, соціальні та самовпевнені. Ці поведінкові тенденції, у свою чергу, призводять до набуття лідерських, міжособистісних та переконуючих компетенцій. Для цього професійного типу характерна дуже широка сфера діяльності. Це такі професії, як: директор, телерепортер, завідувач, менеджер, журналіст, дипломат і т. і.

– Конвенційний тип. Цей тип особистості більше любить працювати з документами та цифрами. Особистості такого типу зазвичай практичні, охайні, економні, раціональні, впорядковані та наполегливі. Ці поведінкові тенденції призводять, у свою чергу, до набуття обчислювальних та бізнес-системних компетенцій. Надає перевагу професіям, пов'язаним з розрахунками, канцелярією – бухгалтер, касир, економіст, статистик, комірник, працівник банку, ревізор і т. і.

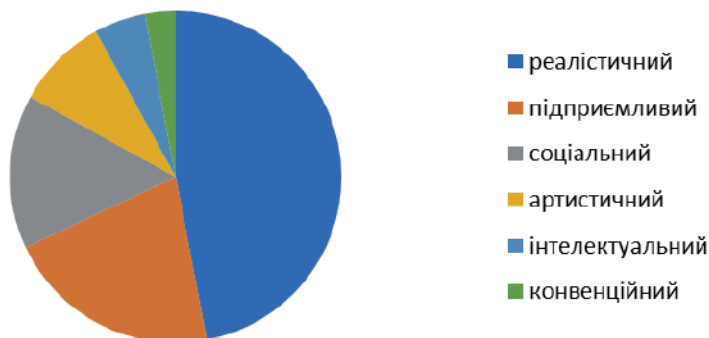
Методика проведення тесту Д. Голланда включає 42 пари різних професій. З кожної пари професій необхідно вибрати одну, якій надається більша перевага.

Час, що відводиться на виконання методики, не обмежується. Як правило, витрачається 15-20 хвилин. Якщо опитуваний не може віддати перевагу одній з двох запропонованих в парі професій, він може взагалі пропустити цю пару, але в такому випадку в якій-небудь іншій парі він же повинен вибрати обидві запропоновані професії. Учням пропонується прочитати на листі-анкеті назви професій. Якщо суть якої-небудь професії не зрозуміла, він\вона можуть звернутись за роз'ясненням до профконсультанта.

(Ознайомитися із методикою проведення тесту Д. Голланда можна у Додатку 1)

Провівши таке анкетування серед дев'ятикласників нашого ліцею, було складено шкалу типів особистості щодо професійного середовища:

Діаграма визначення професійних типів особистостей серед 9-класників ВАЛ №1

(Зразок відповіді та обчислення результату опитування можна побачити у Додатку 2)

Сподіваємося, що цей метод дослідження допоміг учням у правильному виборі професійного середовища. А чи це справді так – покаже час!

Додаток 1

Тест Дж. Голланда для визначення професійних типів особистості

ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інструкція

“У “Переліку професій” попарно подані різні професії. У кожній парі професій поставте надати перевагу одній з них, вписавши у відповідну графу «Бланку відповідей» знак «+». Якщо в якійсь із пар професій ти не зможеш надати перевагу ні одній із них, то в будь-якій наступній повинен відмітити знаком «+» обидві професії. Всього повинно бути відмічено 42 професії”.

ПЕРЕЛІК ПРОФЕСІЙ

№	Назва професії	№	Назва професії
01а	Інженер механік	16	Інженер-конструктор
2а	В'язальниця	26	Лікар-терапевт
3а	Кухар	36	Економіст з планування
4а	Коваль ручного кування	46	Директор заводу
5а	Кресляр	56	Дизайнер (художник-конструктор)
6а	Астролог	66	Лікар-психіатр
7а	Хімік	76	Бухгалтер
8а	Редактор науковий	86	Юрисконсульт
9а	Науковий співробітник	96	Артист
10а	Тренер команди	106	Статистик
11а	Організатор виховної роботи	116	Адміністратор
12а	Адвокат	126	Реставратор
13а	Контролер якості продукції	136	Постачальник замовлень
14а	Касир	146	Хореограф

15a	Податковий інспектор	15б	Письменник
16a	Садівник	16б	Біолог
17a	Водій автомобіля	17б	Медична сестра
18a	Інженер-енергетик	18б	Секретар-друкарка
19a	Маляр	19б	Художник-декоратор
20a	Метеоролог	20б	Офіціант
21a	Лаборант	21б	Режисер
22a	Соціолог	22б	Ревізор
23a	Зоолог	23б	Головний технолог
24a	Математик	24б	Архітектор
25a	Продавець	25б	Обліковець
26a	Вчитель	26б	Командир взводу
27a	Вихователь	27б	Фотограф
28a	Експедитор	28б	Керуючий готельним господарством
29a	Коректор	29б	Балетмейстер
30a	Керуючий фермою	30б	Диригент
31a	Радіотехнік	31б	Геолог
32a	Слюсар-ремонтник	32б	Аудитор
33a	Лісник	33б	Екскурсивод
34a	Закрійник	34б	Декоратор вітрин
35a	Фізик	35б	Директор комерційний
36a	Біохімік	36б	Консультант з маркетингу
37a	Токсиколог	37б	Маклер біржовий
38a	Логопед	38б	Стенографіст
39a	Психолог	39б	Менеджер
40a	Референт	40б	Торговець нерухомістю
41a	Поет	41б	Бібліотекар
42a	Архіваріус	42б	Мистецтвознавець

БЛАНК ВІДПОВІДЕЙ

Прізвище, ініціали _____ Вік _____ Дата _____

Номери пар професій											
№	а	б	№	а	б	№	а	б	№	а	б
1			12			23			33		
2			13			24			34		
3			14			25			35		
4			15			26			36		
5			16			27			37		
6			17			28			38		
7			18			29			39		
8			19			30			40		
9			20			31			41		
10			21			32			42		
11			22			--	-	-	--	-	-

При обробці результатів з Бланку відповідей дані переносиш у “Ключ до тесту Дж. Голланда”, після цього підраховуєш кількість плюсів за кожним із 6 типів і записуєш отримані результати внизу кожної колонки.

Ключ до тесту Дж. Голланда

Реалістичний тип	Інтелектуальний тип	Соціальний тип	Конвенційний тип	Підприємливий тип	Артистичний тип
1a	1б	2б	3б	4б	5б
2a	6a	6б	7б	8б	9б
3a	7a	10a	10б	11б	12б
4a	8a	11a	13a	13б	14б
5a	9a	12a	14a	15a	15б
16a	16б	17б	18б	23б	19б
17a	20a	20б	22б	26б	21б
18a	22a	25a	25б	28б	24б
19a	23a	26a	28a	30a	27б
21a	24a	27a	29a	33б	29б
31a	31б	36б	32б	35б	30б
32a	35a	38a	38б	37б	34б
33a	36a	39a	40a	39б	41a
34a	37a	41б	42a	40б	42б
P=	I=	C=	K=	П=	A=

Далі отримані суми з кожного типу записуєш у матрицю.

P	I	C	K	П	A

Переведення початкових балів у стандартні здійснюється наступним чином: про певної букви в матриці береться відповідна цифра і з нормо-таблиці у відповідному стовпчику вибирається стандартний бал. Наприклад, з типу P у матриці початковий бал 2, а в нормо-таблиці це буде 1 стандартний бал.

НОРМО-ТАБЛИЦЯ ДО ТЕСТУ ДЖ. ГОЛЛАНДА

СТ бали	Професійні типи особистості						СТ бали
	P	I	C	K	П	A	
0	0-1	-	-	-	0-1	-	0
1	2	0	0-1	0	2	0	1
2	3	1	2	1-2	3	1-2	2
3	4-5	2-3	3-4	3	4-5	3	3
4	6	4	5	4	6	4-5	4
5	7	5	6	5-6	7	6	5
6	8-9	6-7	7-8	7	8-9	7-8	6
7	10	8	9	8	10	9	7
8	11	9	10-11	9-10	11	10-11	8
9	12-13	10	12	11	12	12	9
10	14	11-12	13-14	12	13-14	13-14	10
11	-	13	-	13-14	-	-	11

У нашому випадку матриця в стандартних балах буде мати вигляд:

Р	І	С	К	П	А
---	---	---	---	---	---

Після підрахування всіх стандартних балів з усіх професійних типів у залежності від суми набраних балів визначається пріоритетний тип особистості та професійного середовища оптанта, надаючи перевагу першим трьом типам. Наприклад: ти належиш до підприємливого типу особистості з яскраво вираженими якостями артистичного й інтелектуального типів, тобто твоя формула особистості П А І. Це говорить про те, що для тебе найкраще вибрати підприємливе професійне середовище, але ти будеш себе добре почувати і в артистичному або інтелектуальному професійних середовищах.

Додаток 2 (приклад опитувальника)

БЛАНК ВІДПОВІДЕЙ

Прізвище, ініціали ХХХХ Х. Х. Вік 15 років. Дата 10.11.2023

Номери пар професій

№	а	б	№	а	б	№	а	б	№	а	б
1		+	12	+		23		+	33	+	
2		+	13	+		24		+	34	+	+
3	+		14		+	25	+		35		+
4		+	15	+		26	+	+	36		+
5		+	16		+	27	+		37		+
6		+	17		+	28	+		38	+	
7		+	18		+	29	+		39	+	
8		+	19			30	+		40		+
9		+	20		+	31	+		41		+
10	+		21		+	32			42	+	
11	+		22		+	--	-	-	--	-	-

Ключ до тесту Дж. Голланда

Реалістичний тип	Інтелектуальний тип	Соціальний тип	Конвенційний тип	Підприємливий тип	Артистичний тип
1a	16+	26 +	36	46 +	56 +
2a	6a	66 +	76 +	86 +	96 +
3a +	7a	10a +	106	116	126
4a	8a	11a +	13a +	136	146 +
5a	9a	12a +	14a	15a +	156
16a	166 +	176 +	186 +	236 +	196
17a	20a	206 +	226	266 +	216 +
18a	22a +	25a +	256	286 +	246 +
19a	23a	26a +	28a +	30a +	276
21a	24a	27a +	29a +	336	296
31a +	316	366 +	326	356 +	306
32a	35a	38a +	386	376 +	346 +
33a +	36a	39a +	40a	396	41a +
34a +	37a	416 +	42a +	406 +	426
P=4	I=3	C=14	K=6	Π=10	A=7
P	I	C	K	Π	A
4	3	14	6	10	7

Результати визначення професійного типу особистості

№ з/п	Прізвище, ініціали, вік оптанта	Професійний тип						Формула професійного типу
		Р	І	С	К	П	А	
1.	Гаврилюк С. М.	3	3	11	5	7	6	СПА

Висновок

Виконавши всі розрахунки, визначили власний літерний код (СПА). Цей результат говорить про те, що ХХХХ Х. Х., учениця 9-Г класу, відноситься до соціального типу з достатньо значимим впливом підприємливого і артистичного, тобто, перша літера коду вказує на тип особистості, до якого ти найближчий (соціальний), друга – з яким твої показники мають певні розбіжності (підприємливий), третя – вказує на тип особистості, до якої ти ще близький, але маєш більші розбіжності (артистичний). За допомогою шкали пристосованості різних типів особистості до різних професійних середовищ, яку розробив Д. Голланд у вигляді шестикутника (див. мал. 2.3.3.1.), визначається те професійне середовище в якому буде найкомфортніше працювати. Отже, найкраще ХХХХ Х. Х. почуватиметься у соціальному професійному середовищі, непогано буде почувати себе в підприємливому й артистичному середовищі, останні професійні середовища протипоказані.

Діана Подейко,
педагог-організатор ліцею “Ідеал”
Вишневої міської ради

КРОКУЄМО ЗА МРІЯМИ: УЧНІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ТА ТВОРЧІСТЬ ЯК КЛЮЧОВІ ФАКТОРИ ПРИ ВИБОРІ МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЇ

Кажуть, що добре, коли у людини є можливість вибрати собі професію не за потребою, а погодившись із своїми душевними схильностями. Але як їх відчуті та зрозуміти, що ці почуття дійсно вірні та не оманливі? Одним з ключів, які допоможуть відкрити двері у світ майбутнього – участь учнів у самоврядуванні навчального закладу. Але чому? Як це впливає на вибір професії та подальшу долю дітей? Я дам вам відповіді на ці та інші запитання, використовуючи власний досвід.

ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

В сучасному світі, де технології розвиваються стрімко, а ринок праці зазнає значних змін, здатність долати виклики та пристосовуватися до нових умов стає важливішою, ніж будь-коли. Тож виходить, що молодій людині, яка будує успішну кар'єру, конче необхідні навички лідера. Причому ці навички мають бути не теоретичними (книжковими), а здобуті власним практичним досвідом, що й доводить нас до важливої присутності учнівського самоврядування в освітніх закладах.

В педагогічній науці існують різні визначення поняття «учнівське самоврядування». Цим питанням займалося багато педагогів, як зарубіжних, так і вітчизняних. У різних дослідженнях воно розглядається і як аспект виховного процесу, і як його результат. На відміну від урочної роботи, яка регулюється вчителем, діяльність учнів у різних структурах самоврядування має добровільний характер і базується на засадах ініціативності дітей. Сучасні ринки праці шукають кандидатів, які можуть пристосовуватися до змін, знаходити інноваційні підходи та працювати у команді. І саме учнівське самоврядування надає можливість набути ряд цінних навичок, які стануть корисними у майбутній кар'єрі.

Щодо структури такого органу в закладі освіти, то можемо сказати, що це не лише формальність, а й важливий інструмент, який допомагає зробити його дійсно ефективним та корисним для всіх учасників навчально-виховного процесу. Модель учнівського самоврядування нашого ліцею має цілеспрямовану, конкретну, систематичну і прогнозовану роботу за наслідками діяльності школярів. Також, за декілька років свого функціонування маємо позитивний результат системи: учні зайняті різноманітними видами громадської діяльності та позаурочної роботи, що розподілена за інтересами.

З даних зображень можна зрозуміти, що учнівське самоврядування – це не просто спосіб розважитися або отримати додаткові бали. Це досвід, який може допомогти учням розвинути цінні навички, які точно необхідні кожному для успішного становлення в майбутньому.

Поспілкувавшись з деякими випускниками нашого закладу, я дійшла до закономірного висновку: вищу конкурентоздатність мають на ринку праці ті, які під час навчання брали активну участь у діяльності органів учнівського самоврядування. Вони на практиці,

ще в школі, здобули навички організаційної роботи, ефективної комунікації, підготування заходів і головне – вміння переконати колектив у необхідності реалізації конкретних дій. Уявіть ситуацію, коли молода людина хоче за один рік збудувати власну компанію шляхом вивчення спеціальної літератури. Неможливо, скажете ви. Всі знають: щоб стати професіоналом у своїй справі, потрібні роки навчання та досвіду. Водночас, працюючи в молодіжних громадських організаціях, органах самоврядування, молодь здобуває практичні навички ще змалечку, маючи право на здійснення помилок та час – на їх виправлення. А чим раніше молоді люди почнуть таку діяльність, тим більшого вони зможуть досягти.

УЧНІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЧИ НАВЧАННЯ?

Очевидно, що для успіху сьогодні потрібні не тільки професійні навички, але й більш широкі можливості. Важливо говорити про освіту не з метою знайти роботу, а про отримання освіти задля самореалізації у всіх аспектах життя. Нам треба відійти від стереотипу, що успішний школяр – це той, хто привозить перші місця з десятка олімпіад. Такий образ не зовсім вписується в картинку теперішнього світу.

Серед вчителів часто можна почути таку думку: «Участь у різних шкільних заходах відволікає вас від навчання! Краще б прочитали книжку та думали про своє майбутнє!». А якщо майбутнє дитини полягає саме у цьому? Що, якщо це і є її способом віднайти себе в цьому світі? Мало хто задумується про те, що саме завдяки активній участі в житті закладу діти формують свою особистість.

Важливу роль учнівського самоврядування у своїх працях відзначав відомий педагог Василь Сухомлинський. У його роботах можна знайти такі слова: «Грунтовно організоване учнівське самоврядування може дати дитині виявити свої лідерські якості, виховує в неї відповідальне ставлення до дорученої справи, змогу порівняти свої здібності із можливостями іншої дитини. Якщо куратор учнівського самоврядування може запалити вогник у душі дитини, спонукати її до ініціативності, то він матиме серед лідерів добрих політиків, союзників, і в такому разі легко досягне поставленої мети...». Він наголошує на тому, що «самоврядування – це не гра, а саме життя школярів. Крім уроків, інколи важких і довгих, у них повинен бути інтерес до чогось іншого...». Педагог також підкреслює, що метою навчання дітей у школі є не тільки засвоєння певних знань, умінь та навичок, але і формування активної життєвої позиції, лідерських якостей учня, здатного співіснувати з іншими в тому чи іншому соціумі.

Багаторічний педагогічний досвід В.О. Сухомлинського переконливо довів, що могутня виховна сила колективу народжується лише за умови, коли людина у школі є не пасивним споживачем знань, а творцем. Саме учнівське самоврядування дає можливість кожній дитині проявити себе, свої здібності і таланти, спроектувати їх на суспільно цінні цілі і завдання.

ТВОРЧІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Творчість – це здатність думати нестандартно, вирішувати проблеми, інноваційно підходити до завдань та генерувати нові ідеї. Ці якості особливо важливі в сучасному суспільстві, оскільки вони дозволяють людині сміливо пристосовуватися до змін та творити щось нове, унікальне. Творчість може стати ключем до успішної кар'єри, особливо в галузях, де потрібна інноваційна думка та креативний підхід.

Учні, які активно беруть участь у самоврядуванні, мають можливість розвивати свою творчість через різноманітні організовані ними проекти та ініціативи, випробовуючи себе в різних ролях: від організатора до комунікатора чи творця ідей. У такий спосіб дитині вдається краще зрозуміти, чим саме вона цікавиться. Наприклад, організація тематичних заходів або створення нових шкільних клубів, які також можуть залучити до відкриття творчого потенціалу й інших учасників навчального процесу. Це надасть мож-

ливість кожному здобувачу освіти виявити власні інтереси та здібності, що допоможуть визначити напрямок їх майбутньої професії.

Важливо враховувати, що творчі якості особистості можуть бути ключем до професійної діяльності незалежно від обраного напрямку, адже дозволяють людям швидко знаходити рішення проблем, вдосконалювати процеси та створювати нові продукти. Навіть якщо це технічна галузь, медицина чи менеджмент. Сучасні спеціальності вимагають не тільки знань, але й здатності придумувати нове та мислити інноваційно.

АНКЕТУВАННЯ УЧНІВ ЛІЦЕЮ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЇХ САМООЦІНКИ ОРГАНІЗАТОРСЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ

Серед 9-11 класів ліцею “ІДЕАЛ” було проведено анкетування. 20 учням, що є учасниками учнівського самоврядування та 20 учням ліцею, які не входять до такого групування, було запропоновано дати відповіді на орієнтовні тести самооцінки організаторських здібностей. Діти мали змогу суб’єктивно оцінити себе за 5-бальною шкалою.

На основі отриманих результатів опитування можна зробити певні висновки щодо впливу самоврядування на розвиток організаторських здібностей в учнівській молоді:

1. Загальна оцінка соціальної активності усіх опитаних учнів становить 4,2 бали. Це досить високий показник, що свідчить про те, що педагогічний колектив ліцею звертає значну увагу не лише засвоєнню учнями навчального матеріалу, але й розвитку загальнолюдських морально-культурних цінностей особистості. Діти не лише отримують знання, але й вчаться правильно організовувати навчальний процес, позакласний час та дозвілля.

2. Результати опитування показали, що рівень розвитку організаторських здібностей серед учнів, які активно беруть участь у позакласному житті ліцею, дещо вищий за рівень інших учнів. Вони оцінюють свої здібності значно краще та являються більш активними, ініціативними, їм легше працювати в колективі, знаходити спільну мову з однолітками, висловлювати власну думку та прислухатися до слів інших.

ВИСНОВОК

Учнівське самоврядування та творчість – це не просто слова, це два ключові фактори, які допомагають молодій людині зробити правильний вибір на шляху до професії мрії. Вкрай важливо, щоб учні вже з раннього віку мали можливість розвивати свої лідерські якості, організаторські здібності та творчий потенціал. Підтримуючи та допомагаючи дітям знайти себе у цьому бурхливому потоці життя, ми зможемо допомогти їм стати успішними та щасливими. Я вірю, що кожен учень має таланти та здібності, які можуть бути корисними для суспільства, а учнівське самоврядування – це чудовий шанс для кожного розкрити свій потенціал та зробити цей світ кращим.

РОЗДІЛ 4.

БАТЬКАМ ПРО ПРОФОРІЄНТАЦІЮ

Айдер Сеїтосманов,
експерт SALAR International

Зарема Усеїнова,
*консультант Центру професійного розвитку
педагогічних працівників Вишневої міської ради*

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ, ЯКІ ЗМІНЮЮТЬ РОЛЬ БАТЬКІВ В ПРОФОРІЄНТАЦІЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Сучасні глобальні виклики швидко змінюють умови життя суспільства. Як наслідок, ці зміни так чи інакше будуть впливати на кожного. Щоб зрозуміти ці зміни та знайти відповіді щодо своєї сталої траєкторії життя, кожній людині необхідна підтримка. Ще більше підтримки потребують діти, яким потрібно бути готовими до ще більших кардинальних змін. В цій ситуації правильне обрання професійної діяльності, налаштування на гнучкість, стресостійкість, творчість та ініціативність до викликів, які будуть на національному та світовому ринку праці, стають ключовими завданнями системи профорієнтації.

Час навчання в школі є тим періодом, коли дитина потребує допомоги в профорієнтації. З огляду на глобальні виклики сучасного світу, без залучення батьків зробити цю роботу ефективною буде складно. Тому у процесі побудови профорієнтаційної роботи в школі та в громаді фахівцям відповідних служб, класним керівникам, шкільним психологам необхідно дуже уважно переглянути та переосмислити нову роль батьків та батьківської спільноти в ній.

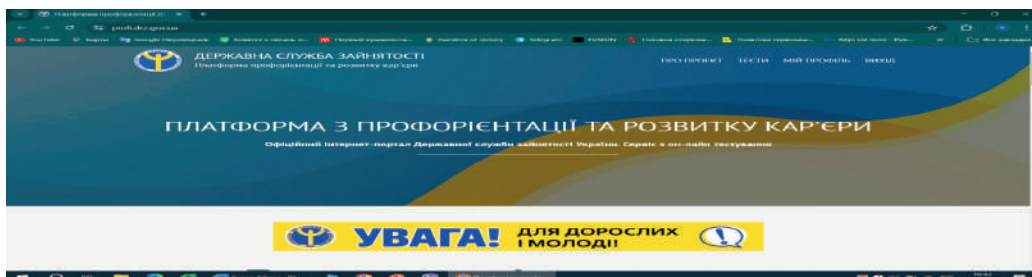
На перший погляд це просто, оскільки, з врахуванням довгострокових інтересів кожної родини, успішна професійна кар'єра є одним з головних показників правильного навчання/виховання дитини. Із вдалого обрання професії складається емоційне відчуття самореалізації людини, відчуття комфорту та щастя. В цій ситуації, виглядало би так, що батьки повинні бути максимально залученими в процес обрання та набуття певної професії своїй дитині.

З іншого боку, як показують спостереження, роль батьків у процесі профорієнтації дитини за останні роки поки суттєво не змінилася. В основному батьки, наскільки вони розуміють сучасну ситуацію на ринку праці, лише в останній рік навчання своєї дитини в школі намагаються спрямувати її для навчання певній професії. Ця ініціатива батьків слабо допомагає їх дітям, оскільки формування глибокого бачення своєї професійної кар'єри набагато складніший процес, який потрібно розпочинати з 10-12 років та постійно цим займатися в співпраці з школою.

Існують різні форми комунікації з батьками: класні зібрання, листування, тематичні зустрічі. Як показує практика, для залучення батьків найбільший ефект досягається під час індивідуальних зустрічей. Така форма вимагає багато часу від педагогів. Це означає, що до профорієнтаційної роботи потрібно залучати якомога більше вчителів та шкільної адміністрації. Також необхідно ретельно та заздалегідь планувати всі зустрічі з батьками. Важливо згадати: у батьків існують різні стереотипи, що заважають посиленню їх ролі у процесі профорієнтаційної роботи.

Крім певних моральних зауважень до батьків щодо залученості до профорієнтації їх дітей, існує багато питань до самої системи профорієнтаційної роботи в країні. Теперішню ситуацію з профорієнтаційною роботою в Україні можна назвати надзвичайно фрагментованою. Нею займаються різні державні та комунальні інституції, але синергії та системності у цій діяльності явно не вистачає.

До прикладу, в європейських країнах саме набуття професії як задовольняє потребу професійної самореалізації окремої особи, так і соціально-економічний запит ринку праці країни вважається одним з головних результатів освіти. Тому профорієнтаційна робота є наскрізною. Учням з середніх класів пояснюється взаємозв'язок між процесом навчання та майбутньою професією. В Україні також реалізується багато ініціатив з боку держави, але вони не формують цілісного уявлення учнів про їх шлях до майбутньої професії. В цих умовах, надзвичайно складно на рівні держави прогнозувати розвиток та особливості ринку праці в Україні. До 2022 року з боку відповідних державних інституцій було розпочато різні ініціативи в системі професіонального орієнтування. Наприклад, проєкт Державної служби зайнятості із створення платформи з профорієнтації та розвитку кар'єри.

Завдяки платформі зареєстрованому користувачу надається можливість безкоштовно отримати послуги з профорієнтації у он-лайн форматі без відвідування центру зайнятості та зробити власну профорієнтацію у:

- виборі (зміні) професії;
- виборі майбутнього напрямку професійного навчання;

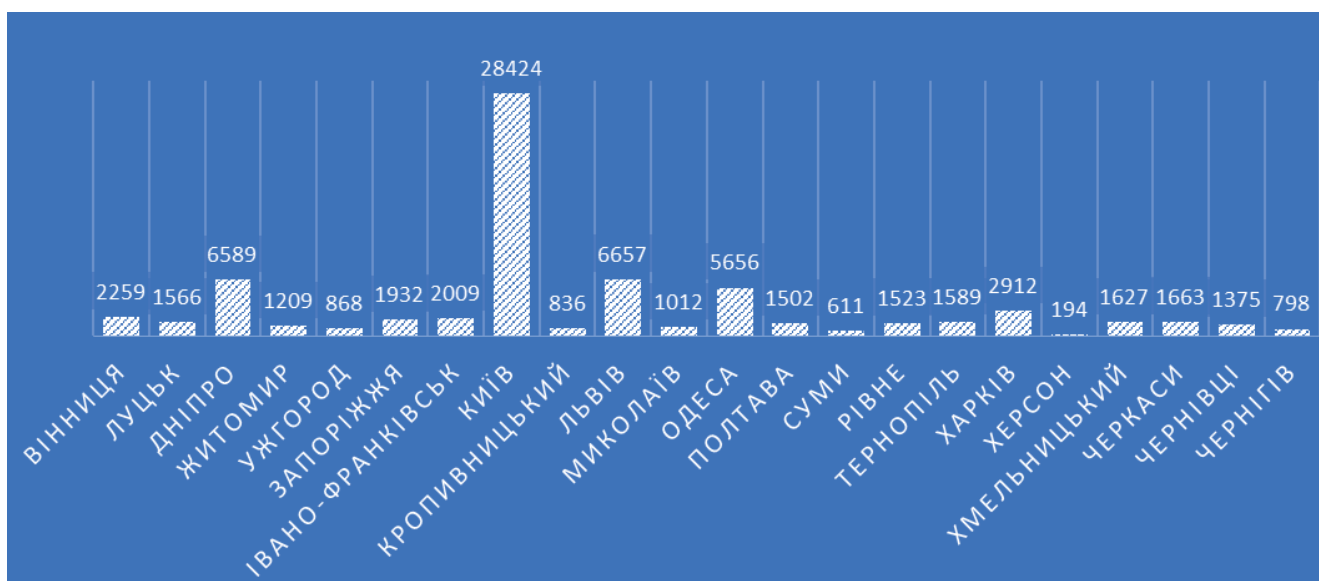
- визначенні схильності до підприємницької діяльності;
- оцінці власних здібностей та навичок (Soft Skills)
- саморозвитку.

Але, як вже згадувалось вище, ці всі державні проєкти виглядають окремими фрагментованими ініціативами, які не допомагають учням та їх батькам сформуванню чіткого бачення, як їм потрібно рухатись до успішної професії.

Можна уявити, що учень знаходиться всередині двох паралельних, але одночасно неефективних процесів профорієнтації. Один – формалізований, який робить держава та місцева влада, другий – неформалізована участь батьків. Процеси начебто здійснюються, але результати є слабкими.

Як наслідок цього, сьогодні лише 36% українських випускників розпочинають кар'єру, для якої вони були підготовлені відповідно до кваліфікації диплома, при цьому 29% працюють у галузях, пов'язаних із їхньою спеціальністю, а 44% працевлаштовуються у сферах, повністю відмінних від їхніх дипломів. **За статистикою лише 10% українців отримують задоволення від роботи.**¹

Велику шкоду в цьому напрямку додає війна. Військова агресія проти України не тільки вбиває її громадян та наносить страшенні руйнування інфраструктурі. Війна руйнує можливості прогнозування розвитку економіки країни, а значить, і її ринку праці, потреб тих чи інших спеціальностей. В умовах тотальної невизначеності надзвичайно складно спланувати потребу по професійним секторам. Навіть по регіонах спостерігається дуже деформована ситуація ринку праці. Згідно даним он-лайн ресурсу work.ua пропозиції по вакансіям серед обласних центрів виглядають наступним чином:

Фактично це означає, що тільки 3-4 обласні центри мають можливість запропонувати певну кількість робочих місць різних професій. На рівні областей ситуація ще гірше. Зрозуміло, що вибір професій в цих умовах є ще більш обмеженим. Подібне диспропорційне звужування ринку праці є дуже серйозним викликом для реалізації будь-яких державних планів профорієнтаційної роботи, сталого соціально-економічного та територіального розвитку регіонів України в цілому.

Безумовно, що після завершення війни та вступу України до ЄС, ситуація у сфері профорієнтації молоді значно покращиться. Україна отримає можливість брати участь в різних наддержавних програмах ЄС щодо розвитку ринку праці, професійно-технічної освіти (наприклад, у рамках рекомендації від 24.11.2020р. «Про професійно-технічну освіту та нав-

¹ <https://pon.org.ua/novyny/7194-profesyna-oryentacya>

чання (ПТО) для сталої конкурентоспроможності, соціальної справедливості та стійкості»). Тоді українська держава зможе більш детально вивчити та інтегрувати кращі практики різних європейських країн. Наприклад, в Великобританії та Німеччині розроблені та впроваджені багато методів максимального наближення профорієнтаційної роботи до місця роботи: лекції про різні професії, регулярні візити на різні підприємства, практичні заняття з різних професій. При цьому в педагогічній практиці країн ЄС приділяється значна увага індивідуальній роботі з кожним учнем.

Зрозуміло, що батьки не можуть замість держави та місцевої влади налагодити систему формальної профорієнтаційної роботи в країні. Але, враховуючи фундаментальну важливість питання майбутньої професійної кар'єри для їх дітей, для їх родин, вони точно не можуть бути звичайними спостерігачами та очікувати, коли в країні розпочнеться справжня профорієнтаційна робота серед учнівської молоді. Неможливо зупинити процес дорослішання дитини.

Крім того, всім потрібно бути готовими до проблем, що виникають у процесі глобальних змін у світі (розвиток технологій та цифровізація, прискорення змін клімату та збільшення світових міграційних рухів). Безумовно, що ці виклики також будуть впливати на ринок праці в Україні, збільшуючи конкуренцію на гідну працю. Ці всі аргументи підтверджують думку, що батькам потрібно надзвичайно уважно та постійно приділяти увагу пошуку професій для їх дітей. Експерти стверджують, що в пострадянських країнах, де досі домінує патерналістський менталітет в суспільстві, на думку батьків або родичів при виборі професії орієнтуються до 50% старшокласників. Це значно більше, ніж в європейських країнах, де держава проводить потужну профорієнтаційну роботу. З іншого боку, якщо втручання батьків у відбір професії їх дітей є неминучим, то можна залучати батьків як родинних менторів дитини у профорієнтації. Але й самих батьків також потрібно навчити тому, як вони зможуть допомогти своїй дитині в цьому складному та стресовому процесі. Тому, продовжуючи тему залучення батьків до профорієнтації, розглянемо відповіді на наступні питання:

➤ З яких головних етапів складається процес профорієнтації?

В загальному вигляді профорієнтація, як процес спрямування індивіда до певного роду професійної діяльності задля особистої самореалізації та отримання гідної фінансової винагороди за роботу, складається з 3-х етапів:

Перший етап – накопичення первинних знань, інформації та базових навичок навколо різних професій чи різновидів професійної діяльності, що в подальшому дозволяють мати більш якісне уявлення щодо певних професій та сформувати розуміння наскільки ця або інша професія підходить до цієї людини.

Другий етап – прийняття на основі отриманих інформації та знань рішення про обрання конкретної професії.

Третій етап – обрання способу та форми навчання новій професії, розвитку практичних навичок для її набуття.

➤ Чому настав час, коли батьки повинні як можна раніше починати допомагати своїй дитині навчитися творити свою професійну кар'єру?

Перший етап потрібно починати з 11 років, коли дитина вже більш реалістично усвідомлює що таке професія та професійна зайнятість. Через 2-3 роки у дитини з'являється розуміння емоційної складової від професійної роботи. Дивлячись на одних людей, які мають цікаву роботу та гідну оплату, дитина порівнює їх з іншими, які скаржаться на умови праці, чи на рівень винагороди. Зрозуміло, що в цій ситуації дитина хоче бути схожою на професійно успішних людей та замислюється, як їм це вдалося, де треба вчитися, чому по-

трібно вчитися. В цьому віці діти, як правило, визнають думки батьків авторитетними та дослуховуються.

Разом з цим, важливо щоб батьки допомагали на всіх 3-х етапах. Як показує практика, ця допомога не є лише фінансовою. Важливішою буде співучасть батьків, моральна підтримка, формування позитивних емоцій, вільне спілкування тощо.

➤ Як практично батьки можуть допомагати дітям у процесі професійного орієнтування?

– Спочатку потрібно переконати батьків, які хочуть допомогти своїм дітям обрати професію у наступній фундаментальній тезі: процес свого професійного відбору в сучасному світі продовжується все життя, поки людина хоче та може працювати. Професії частіше та швидше будуть змінюватися. Одні професії будуть зникати, інші з'являтися. Тому в країнах ЄС формулюють стратегічну ціль профорієнтації на сучасному етапі розвитку людства не як обрання окремої професії, а як **«розвиток навичок керування власною професійною кар'єрою»**.

«Особиста, соціальна компетенція та компетенція навчання для навчання», яка включає аспекти, пов'язані з навичками управління кар'єрою, і визначається як «здатність розмірковувати про себе, ефективно керувати часом та інформацією, конструктивно працювати з іншими, зберігати життєстійкість та керувати власним навчанням та кар'єрою. Вона включає здатність справлятися з невизначеністю і складнощами, вчитися навчатися, підтримувати своє фізичне, емоційне і психічне здоров'я, а також вміти вести свідоме, орієнтоване на майбутнє життя, співпереживати і керувати конфліктами в інклюзивному середовищі» (Council of the European Union).

– Друге, в чому батьки постійно повинні підтримувати своїх дітей – вивчення іноземних мов, починаючи з англійської мови. Завдяки сучасним інформаційним технологіям, інтернету вивчення мови вже є достатньо доступним та не є дуже витратною інвестицією. Але дитина потребує підтримки її мотивації до навчання нових мов. До речі, батькам також буде корисно вивчити разом з дітьми інші мови.

– Наступне – батьки повинні не дозволяти їх дітям впадати в «пастку тестів». Тести є одним з методів вимірювання певних знань, але аж ніяк не головною метою навчання. Полювання за гарними результатами тестів не повинно підміняти ціль освіти – набуття гарної та гідної професії. Ще більше – результати тестів не можуть

руйнувати мотивацію дитини до навчання професії. Тут знову великою є роль батьків, їх своєчасна підтримка дитини.

– Жодна онлайн-спільнота або онлайн-комунікація не може замінити живу комунікацію з носіями певних знань та навичок про відповідну професію. Тому батьки повинні підтримувати реальні можливості спробування дитиною себе в реальному виконанні завдань різних професій. Якщо є будь-яка можливість дитини спробувати себе в професії, у якій вона зацікавлена, батьки повинні допомогти.

– Розумінню, яке значення в суспільстві має та чи інша професія, дуже допомагає дослідницька робота. Під час цієї роботи дитина формує своє розуміння сучасного світу, законів його розвитку та місце людини в цьому. Для цього існує багато конкурсів: МАН, олімпіади тощо. Зазвичай вчителі залучають (або не залучають) учнів до участі в цих дослідницьких конкурсах. Але батькам не потрібно чекати, коли вчитель запросить їх дитину до участі. Потрібно допомагати своїм дітям починати дослідницькі проєкти. Процес дослідницької роботи та захист її результатів, крім отримання певних предметних знань є дуже ефективним способом навчити дитину збирати інформацію, формулювати свою ціль, аналізувати, презентувати, комунікувати. Крім того, у певних випадках, дитина навчиться працювати з інструментом, формулювати свої тези, шукати необхідну інформацію не лише в інтернеті, а й в оточуючому середовищі.

Головний висновок: час, коли батьки вважали, що їх діти самі зможуть знайти гідну професію на все життя, закінчився. Навколишній світ так швидко змінюється, що батьки заради сталого майбутнього своїх дітей повинні поставити профорієнтацію на другий стратегічний пріоритет після турботи про збереження їх здоров'я. Це складно, але важливо.

Тетяна Труфен,
заступниця директора
Крюківщинського ліцею «Лідер»
Вишневої міської ради

ПРО НАЙПОШИРЕНІШІ ФОРМИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З БАТЬКАМИ УЧНІВ 9-Х КЛАСІВ

В житті кожної сім'ї настає той самий момент, коли перед підлітками постає питання: ким стати в житті, який фах обрати і куди піти вчитися.

Батьки – саме ті люди, які здатні ще змалечку дитини розпізнати її хист і талант до певної професії, розвивати необхідні здібності та навички. Але тут варто бути уважним і вчасно розпізнати, де дійсно покликання дитини, а де – реалізація нездійснених мрій батьків. Беззаперечно, підліткам необхідна допомога батьків. Саме батьки можуть бути наставниками. Але головне пам'ятати, що батьки допомагають визначитися з напрямком майбутньої професії, а не визначають її замість дитини. Для того, щоб батькам легше було справлятися, треба детально розібратися із системою вибору професії. Щоб дійсно допомогти дитині, батьки мають самі володіти інформацією про світ професій, принаймні, в загальних рисах. Адже може статися так, що поза увагою опиниться професія, яка найбільше відповідає нахилам і талантам дитини.

Після того, як визначилися з колом професій, необхідно з'ясувати, чи відповідає темперамент дитини обраній професії. Ідеальний варіант, коли вимоги майбутньої професії співпадають із особистими якостями дитини. Щоб визначити, які саме якості притаманні обраній професії, можна ознайомитись із професіограмою. Отже, якщо співпали і бажан-

ня дитини, і особистісні якості, і стан здоров'я, бажано підліткам дізнатися про тонкощі професій. Для цього потрібно поспілкуватися з кількома представниками цієї професії і нарешті обрати навчальний заклад. Для того, щоб надати допомогу батькам в питанні профорієнтації, пропонуємо різні форми роботи, які були використані профорієнтаційною командою під час взаємодії з батьками.

Батьківські збори

Це найпоширеніша форма роботи з батьками. Саме з них починається робота з профорієнтації. На батьківських зборах варто ознайомити батьків з різними методами роботи, дати рекомендації щодо того, як допомогти дитині визначитися з професією. До співпраці можна запросити психолога або тренера з профорієнтації. Класний керівник як куратор профорієнтаційної роботи обов'язково має надавати індивідуальні консультації батькам після того, як сам "пропрацює" особистість дитини. Також корисним буде індивідуальна зустріч батьків, дітей і куратора профорієнтаційної роботи. На батьківських зборах можна провести вправи з профорієнтації. При цьому важливо створити атмосферу довіри та підтримки, щоб підлітки та їхні батьки не боялися ділитися своїми думками та почуттями, а також заохочувати до спілкування та співпраці у процесі вибору професії; підкреслити, що вибір професії – це не остаточне рішення, і що його можна змінити протягом життя.

1. «Мозковий штурм» професій:

Для проведення такої вправи потрібно запросити на збори і підлітків.

➤ **Мета:** Допомогти підліткам та їхнім батькам розширити уявлення про спектр можливих професій та основні вимоги до професій.

➤ **Інструкція до виконання:**

1. Необхідно учасників розділити на пари (дитина + мати або батько).
2. Завдання: протягом 5 хвилин записати якомога більше професій, які вони знають, та основні вимоги до кожної з них.
3. Кожна пара по черзі називає по одній професії з їхнього списку та коротко аналізує її.
4. Ведучий вправи записує всі названі професії на дошці, не повторюючись.
5. Обговоріть з батьками та дітьми професії, які певною мірою здивували або зацікавили.

2. «Відгадай професію»

➤ **Мета:** Допомогти батькам дізнатися більше про різні професії та їхні особливості.

➤ **Інструкція:**

1. Один з батьків описує професію, не називаючи її. Це може бути розповідь або про обов'язки, умови роботи, або про необхідні навички та освіту, особисті якості, які сприяють успіху в цій професії.
2. Решта батьків намагаються вгадати, про яку професію йде мова.
3. Коли професія буде вгадана, описувач розповідає про загадану професію в деталях.
4. Далі роль описувача переходить до іншого учасника.

3. «Професійний кросворд»

➤ **Мета:** Розширити знання батьків про різні професії та їхні особливості.

➤ **Інструкція:**

1. Учитель готує кросворд, де кожне слово або фраза пов'язана з певною професією.
2. Батьки розгадують кросворд, використовуючи свої знання про професії.
3. Після того, як кросворд буде розгаданий, учитель розповідає про професії, які були зашифровані в ньому, і додає цікаві факти про них.

4. «Професійний калейдоскоп»

➤ **Мета:** Допомогти батькам зрозуміти, як їхні власні інтереси, навички та досвід можуть бути корисними при виборі професії для дитини.

➤ **Інструкція:**

1. Кожен з батьків готує презентацію про свою професію.
2. У презентації можна розповісти про те, що спонукало обрати цю професію, які навички та знання знадобилися, плюси та мінуси цієї роботи, які саме можливості для розвитку вона дає.
3. Після презентацій учасники можуть ставити один одному запитання.

Дебати

Було проведено дебати між батьками та учнями про престижність та важливість професій. Для цього було обрано дві команди: команда батьків проти команди дітей. Основною умовою було дотримання позитивної атмосфери. Заздалегідь командам було запропоновано підготувати короткі презентації та вікторини. Крім цього команди заготували свої аргументи на підтвердження чи спрощення своїх думок. Наприклад, **Стабільність:** Батьки навели аргументи про те, що престижні професії, як правило, дають більше гарантій працевлаштування, стабільну зарплату та соціальні пільги.

– **Можливості:** Високооплачувані та престижні професії відкривають більше можливостей для кар'єрного росту, подорожей та саморозвитку.

– **Суспільне визнання:** Батьки підкреслили, що престижні професії дають людині визнання та повагу в суспільстві.

Аргументи команди учнів:

– **Щастя:** Учні дотримуються думки, що найважливіше в житті – це щастя, і воно не завжди залежить від престижності професії.

– **Інтерес:** Вибір професії має ґрунтуватися на особистих інтересах та здібностях, а не на моді, стереотипах чи бажаннях батьків.

– **Допомога іншим:** Не всі престижні професії приносять користь суспільству. Діти мали кілька прикладів, коли непрестижна професія приносила більше користі людям.

До дебатів були запрошені представники різних професій, які також наводили свої аргументи та приклади щодо підтвердження чи заперечення престижності професії. При проведенні такої форми роботи важливо дотримуватися правил дебатів, підтримуючи доброзичливу атмосферу та лояльність до всіх думок.

Цікаві питання для обговорення на дебатах:

1. Які фактори є найважливіші при виборі професії?
2. Яку професію потрібно обирати: престижну чи яка найбільше подобається?
3. Як впливають технології на ринок праці та вибір професії?
4. Як школа та батьки можуть допомогти при виборі професії?

Тренінг

Актуальним та дієвим є проведення тренінгу для батьків.

Основною метою такого тренінгу є допомога батькам зрозуміти свою роль у виборі професії дитиною та надати їм знання та інструменти для ефективної підтримки своїх дітей у цьому процесі. Метою такого тренінгу є усвідомлення батьками ролі у виборі професії дитиною. Очікувані результати: батьки мають знання та інструменти для ефективної підтримки своїх дітей у виборі фаху, впевнені у своїй здатності допомогти своїм дітям зробити успішний вибір професії.

На тренінгу можна обговорити те, як батьки можуть впливати на вибір професії дитиною, розвінчати міфи про вибір професії, а також скласти список рекомендацій щодо того, як батьки можуть підтримувати своїх дітей у виборі професій. Під час тренінгу ува-

зі батьків була представлена презентація, проводилася робота в групах, батьки грали в рольові ігри, де практикували розмову з дітьми про їхню майбутню кар'єру.

Круглий стіл

Мета такого заходу: ознайомити батьків з актуальними методами профорієнтації та надати їм практичні поради, як допомогти своїм дітям у виборі професії.

В результаті проведення круглого столу батьки отримали знання про актуальні питання профорієнтації та різні методи профорієнтаційної роботи, дізналися, як допомогти своїм дітям пізнати себе та свої інтереси, а також зробити свідомий вибір професії.

Форми роботи на круглому столі:

- Тестування
- Анкетування
- Ігри та вправи
- Екскурсії на підприємства
- Зустрічі з фахівцями різних професій

Важливо при організації круглого столу створити атмосферу довіри та відкритості, щоб батьки могли вільно ставити питання та ділитися своїм досвідом, використовувати різноманітні методи роботи, щоб зробити круглий стіл цікавим та інтерактивним, надати батькам чітку та практичну інформацію, яку вони зможуть використовувати для допомоги своїм дітям.

Ярмарок вакансій для батьків старшокласників

Цікавим було проведення ярмарку вакансій. За мету члени профорієнтаційної команди ставили допомогти батькам старшокласників дізнатися про доступні можливості працевлаштування для їхніх дітей та надати їм ресурси, необхідні для того, щоб допомогти своїм дітям підготуватися до кар'єри.

Такий ярмарок було організовано у холі школи. До участі запросили представників коледжів та вищих навчальних закладів, компаній-роботодавців та професійних консультантів, які представили різні типи вакансій та шляхи кар'єрного розвитку. Натомість батьки та старшокласники мали можливість поспілкуватися з представниками та отримати інформацію про те, як підготуватися до кар'єри. На ярмарку професій членами команди з профорієнтаційної роботи було використано різні види діяльностей:

- **Інформаційні стенди:** Представники професійних навчальних закладів, компаній-роботодавців та професійних консультантів організували інформаційні стенди, де батьки та старшокласники отримали інформацію про доступні можливості.
- **Презентації:** про різні типи вакансій та шляхи кар'єрного розвитку.
- **Сесії запитань та відповідей:** Батьки та старшокласники мали можливість поставити запитання представникам.
- **Майстер-класи:** Бажано провести різноманітні майстер-класи, як от із написання резюме, підготовки до співбесіди та інших тем, пов'язаних з пошуком роботи.
- **Мережеві можливості:** Батьки та старшокласники поспілкувалися з представниками та один з одним.

В результаті ярмарку батьки та діти отримали знання про доступні можливості працевлаштування, ознайомилися з ресурсами, необхідними для підготовки до кар'єрного росту. Підлітки отримали мотивацію до того, щоб планувати свою кар'єру.

Описані в цій статті форми та методи роботи дають можливість батькам краще розібратися в калейдоскопі професій, краще зрозуміти свою дитину та вимоги часу до ринку праці. І найголовніше – батьки мають усвідомити, що дитина має обрати свій кар'єрний шлях, а не втілювати їх власні мрії.

Євген Чепорнюк,
психотерапевт, психоаналітик,
практичний психолог приватного закладу
загальної середньої освіти “Ліцей-Інтеграл”

ЩАСТЯ ЧИ ПРОФЕСІЯ: ЩО ВАЖЛИВІШЕ?

У сучасному світі вибір професії часто стає центральним елементом виховання дітей. Батьки прагнуть, щоб їхні діти досягли успіху, але інколи це бажання перетворюється на надмірний тиск. Чи справді успішна кар’єра є гарантією щасливого життя? Чи, можливо, важливіше, щоб дитина почувалася щасливою і почутою в будь-яких своїх починаннях?

Розглянемо важливість підтримки дітей з боку батьків та підкреслимо значення щастя як основи гармонійного розвитку особистості.

Щастя є однією з найважливіших складових життя людини. Хочу навести одну цікаву історію, яку згадував Джон Леннон. “Коли мені було 5 років, моя мама завжди казала мені, що щастя – це ключ до життя. Коли я пішов до школи, мене запитали, ким хочу бути, коли виросту. Я написав «щасливим». Вони сказали мені, що я не розумію завдання, а я сказав їм, що вони не розуміють життя”, – розповідав він.

Відчуття щастя впливає на фізичне і психічне здоров’я, на відносини з іншими людьми, на здатність долати труднощі і досягати успіхів у житті.

Чому підтримка настільки важлива?

Підтримка з боку батьків є вирішальною для формування самооцінки та емоційної стабільності дитини. Відомий психолог Карл Роджерс писав: «Підтримка та розуміння зі сторони батьків є ключем до розвитку дитини. Діти, які відчувають підтримку, більш схильні до самореалізації і досягнення внутрішнього щастя.»

Щастя vs Успішна кар’єра

Успішна кар’єра може бути одним з елементів щасливого життя, але не є його гарантією. Психолог Мартін Селігман, засновник позитивної психології, вважає: «Щастя не є наслідком успішної кар’єри, а навпаки, успішна кар’єра може бути наслідком щастя та внутрішньої гармонії.» Дитина, яка відчуває підтримку і любов батьків, має більше шансів знайти свій шлях у житті і бути щасливою, незалежно від обраної професії.

Що робити батькам?

1. Слухайте і розумійте своїх дітей: важливо слухати своїх дітей, не перебиваючи, і намагатися зрозуміти їхні почуття та потреби. Діти, які відчувають, що їх чують і розуміють, більш схильні довіряти своїм батькам і звертатися до них за підтримкою.

2. Показуйте позитивний приклад: діти завжди наслідують своїх батьків. Покажіть своїм дітям, що щастя і задоволення життям є пріоритетами. Демонструйте позитивне ставлення до життя і вміння долати труднощі.

3. Заохочуйте інтереси та хобі дітей: допоможіть дітям знайти те, що їм подобається і підтримуйте їх у цих заняттях. Це допоможе їм розвинути свої таланти і знайти джерела радості.

4. Підтримуйте емоційно: важливо бути поруч, коли дитина переживає складні моменти. Показуйте свою любов і турботу, навіть якщо дитина робить помилки. Емоційна підтримка допомагає дітям почуватися впевненішими і стійкішими.

5. Навчайте цінувати процес, а не тільки результат: поясніть дітям, що важливо насолоджуватися процесом навчання і розвитку, а не тільки досягненням кінцевого результату. Це допоможе знизити тиск і стрес, пов’язані з досягненням високих цілей.

Отже, щастя дітей має бути пріоритетом для батьків. Підтримка і розуміння з боку батьків сприяють розвитку гармонійної і самодостатньої особистості. Діти, які відчувають себе щасливими, більш схильні досягати успіхів у житті, незалежно від обраної професії. Пам’ятайте, що найважливіше – це допомогти дитині знайти своє щастя і бути поруч у будь-яких її починаннях.

Оксана Хицюк,
практичний психолог
приватного закладу загальної
середньої освіти «Ліцей-Інтеграл»

БАТЬКИ-ПРОФОРІЄНТОЛОГИ

*«Дяка блаженній натурі за те,
що потрібне зробила нескладним,
а складне – непотрібним».*
Епікур

Написанню цієї статті сприяла моя участь у просвітницькому проєкті «Школа свідомого батьківства», який ми з колегами започаткували на базі нашого навчального закладу Ліцею «Інтеграл». Під час зустрічей із батьками, а також під час індивідуальних консультацій мова часто йде про те, що всі батьки, врешті, прагнуть того, щоб їхні діти стали успішними та щасливими людьми. Кожен може бачити успіх по-своєму, але в будь-якому разі, доросле життя тісно пов'язане з професійною діяльністю та успіхами у цій справі. І батьки у виборі професійного шляху дитини мають, можливо, одну з провідних ролей.

Я вірю у батьків-профорієнтологів!

Пропоную батькам розібратись із цією роллю.

Яким же чином батьки можуть сприяти професійному розвитку своєї дитини? Коли варто починати спілкування з дітьми про їх професійний вибір? І це точно, не 9 чи 11 класи, коли дитина закінчує школу та не знає, куди вступати.

Шлях особистості до професії починається з дитинства. У віковій психології після кризи трьох років, коли дитина починає виділяти власне «Я», починається дошкільний вік (вікова періодизація за Л.С.Виготським). Саме цьому віку притаманне моделювання дитиною світу дорослих. І гра, як провідний вид діяльності, дозволяє дитині побути у різних соціальних та професійних ролях. Саме в цей час діти грають у лікарів, поліцейських, будівельників, перукарів тощо. В цей час у дитини є інтерес спробувати себе у різних видах діяльності. І хоч часто цей інтерес ситуативний та нестабільний, здібності можуть проявитися вже на цьому етапі. Тут важливо, давати спробувати все та помічати, що саме найбільше ЦІКАВИТЬ дитину.

У шкільні роки дитина починає знайомитись з науковою картиною світу, тож її уявлення та знання про світ професій значно розширюються. Але найголовнішим у цей період є освоєння дитиною шкільних дисциплін. І тут вже з'являються «легкі» та «складні» предмети, щось подобається більше, а щось менше. І дуже часто батьки шукають репетиторів та беруть додаткові уроки для дитини з тих предметів, які дитині не вдаються. Але більш ефективним було б саме підсилення та додаткова увага до того, що дитині вдається. Бо відчуваючи успіх та інтерес, дитина буде випереджати програмні завдання та вже тоді може почати рухатись у професійному напрямку.

Ще одним із об'єктів уваги батьків можуть бути гуртки та хобі, які обирає дитина, і в яких вона готова витратити свій час та зусилля, щоб досягнути результатів. Підтримка батьками сильних сторін дитини, орієнтир на те, що **ВДАЄТЬСЯ**, стане ще одним кроком до вибору професійного напрямку дитиною.

Підлітковий вік – це можливість та прагнення особистості заявити про себе в соціумі, зрозуміти – ХТО Я Є. І якщо на попередніх етапах розвитку дитина вже дізналась та усвідомила деякі свої сильні сторони, то в цьому віці вона може більше діяти та презентувати свої здібності у колі однолітків та іноді дорослих людей. Це вік, коли підліток найбільше хоче відірватися від батьків, довести, що він сам спроможний самостійно вирішувати життєві питання. І найкраще – залишити його у спокої в цей час. Поради не працюють, якщо про них не просять. І навіть, коли підліток питає вас про щось, то варто зазначити, що це лише ваша думка, а рішення потрібно приймати йому. Звісно, він може і буде помилятися. Але досвід

помилку може стати досвідом розвитку, у якому мудрі батьки будуть поряд, і нададуть підтримку у разі невдач. Найкраще, що в цей час можуть зробити батьки – це займатися власним саморозвитком: будьте тими, хто любить справу, якою займається; досягайте успіхів; розповідайте про свої невдачі та шляхи їх подолання; питайте порад у своїх вже дорослих дітей. Підтримуйте дитину у її перших професійних спробах та проявах. І жодних порівнянь із собою: це лише роздратує підлітка.

Саме на підлітковий вік припадає час, коли дитині треба робити перші кроки у виборі напрямку професійного розвитку: чи залишитись у школі до 11 класу, чи отримавши базову дев'ятирічну освіту, продовжувати навчання у професійних коледжах. Легше зробити свій вибір буде тому підлітку, хто вже до цього часу робив свої вибори щодо гуртків, захоплень, та у цих сферах був здатен долати труднощі.

Коли ж мова заходить про ту чи іншу професію, задавайте дитині та собі питання «навіщо?», щоб кожен із вас міг краще зрозуміти власні потреби. І дуже важливо батькам зрозуміти, чи не направляють вони дитину своїм омріяним, проте, нереалізованим шляхом. Діти – не є заручниками і виконавцями наших мрій! Якщо ви про щось мріяли в дитинстві, а не реалізували цю мрію, зробіть це для себе в дорослому житті. А діти хай йдуть своїм шляхом.

У розмовах про вибір професії батькам варто розуміти, що у сучасному світі попит на професії дуже стрімко змінюється. І підготувати дитину до вибору власної професійної діяльності сьогодні означає – показати їй той спектр виборів, який пов'язаний з її можливостями, її захопленнями та користю, яку праця принесе самій особистості та тим, для кого вона буде виконуватись.

Обрати професію на все життя зараз практично неможливо. Світ динамічно змінюється, а з ним і види професій, які необхідні людству. Тож зміна професійних ролей протягом усього життя неминуча. А значить, необхідне і навчання протягом усього життя задля опанування новими професійними навичками. Якщо батьки це розуміють та змінюються самі, то і діти будуть наслідувати їх.

Від народження дитини батьки є тими образами, на які вона орієнтується. Роль мами і тата є визначальною у вихованні особистості дитини, а значить і у розкритті її потенціалу, як носія власної місії.

Профорієнтація на сьогодні – це не визначення, ким я буду, а це визначення, ким я є, і що я, як особистість, можу запропонувати світові.

Підсумовуючи, хочу залишити батькам декілька порад щодо профорієнтації дитини:

1. Будьте спостережливими та помічайте, що цікавить вашу дитину.
2. Виявляйте інтерес до хобі та навчання ваших дітей, хваліть результати та досягнення у цих сферах.
3. Фіксуйте та розвивайте сильні сторони вашої дитини.
4. Розвивайте власні soft skills: робота в команді, комунікативні навички, тайм-менеджмент, навички продажів, проведення презентацій тощо, щоб бути наставниками у цих питаннях для дитини.
5. Виявляйте повагу до праці людей різних професій.
6. Діліться своїм професійним досвідом з дітьми.
7. Радьтеся з дітьми щодо побутових та професійних питань.

У виборі професії вашою дитиною орієнтуйте її на наступні запитання:

- чи даватиме тобі це задоволення?
- чи даватиме тобі це дохід?
- чи даватиме тобі це розвиток?
- чи даватиме це іншим користь?

І на завершення, найкраще, що ви можете зробити, як батьки-профорієнтологи, – це бути прикладом власного щасливого та успішного професійного життя.

РОЗДІЛ 5.

ПРОФОРІЄНТАЦІЯ ЧЕРЕЗ НАВЧАЛЬНИЙ ПРЕДМЕТ ТА ГОДИНИ СПІЛКУВАННЯ

Ольга Ніколайчук,
соціальный педагог
ліцею № 2 Вишневої міської ради

КОНКУРС «МОЯ МАЙБУТНЯ ПРОФЕСІЯ»

Мета: Розширити і закріпити знання вихованців про найпотрібніші професії, важливість і значення кожної професії; розвивати кругозір учнів, мислення, увагу, спостережливість, допитливість, творчу уяву; виховувати повагу до людей праці та шанобливе ставлення до праці.

Обладнання: картки з завданнями, аудіозаписи, малюнки із зображенням безлюдного острова, ілюстрований матеріал з теми «професії», фотографії батьків на роботі, імітовані вулиці з вивісками «Аптека», «Ремонт взуття», «Ательє», «Фотоательє».

Ведуча 1. Добрий вечір!

Вибір професії в житті кожної людини – це вибір життєвого шляху, вибір долі. А беручи до уваги те, що світ професій на початку XXI століття виріс до 50 тисяч, з кожним роком стає все складніше і складніше обрати в цьому океані справу свого життя, щоб вона була і до душі, і до снаги, і, що не менш важливо, гідно оплачувалась.

Наш захід допоможе учням продемонструвати свої знання та дізнатися щось нове про професії і спеціальності, а хтось, може, знайде справу свого майбутнього.

Отже, саме сьогодні ми і проводимо конкурс «Моя майбутня професія».

Ведуча 2. Сьогодні учасникам нашого конкурсу доведеться багато міркувати, використовуючи власні знання й обирати правильні відповіді. А оцінювати виступи наших команд буде журі в складі (*представляємо журі*)

Ведуча 1. Зробити правильний вибір – значить, знайти своє місце в житті. За роки навчання у закладі ви маєте змогу ознайомитися з окремими професіями на класних годинах, заняттях з технологій, в ході екскурсій, відвідуючи гуртки, в колі сім'ї і друзів.

Ведуча 2. Важко орієнтуватися в сучасному світі професій, але ми все-таки спробуємо. Кожен із вас зайняв місце навколо одного з столів. Кожен сидить за столом, таким чином, стає учасником команди.

Ведуча 1. Гра «Відгадай професію»

Кожна команда витягне картку із назвою професії і покаже її особливості іншій групі (пантомімою, жестами, мімікою). Решта команди повинні відгадати назву професії. («Лікарі», «Водії», «Продавці»). Назва професії і є назвою команди.

Ведуча 2. Отже, у нас з'явилися наступні команди, «Лікарі», «Водії», «Продавці».

Ведуча 1. Отже, ми розпочинаємо наступний конкурс.

Конкурс №2 «Представлення майбутньої професії».

(до цього конкурсу учні готуються дома. Придумують професію (назву, костюм, візитку). Час виступу до 5 хв.

Завдання цього конкурсу представити свою професію та привітати всіх присутніх. А також показати всі позитивні сторони обраної професії, довести що вона – краща. **Конкурс оцінюється у 5 балів.**

(діти почергово представляють свою професію)

Журі оголошує результати за конкурс.

Ведуча 2. Розпочинаємо конкурс № 3. Вікторина «Що за професія».

Запитання будуть ставитися почергово кожній команді. Правильна відповідь оцінюється в один бал. Журі слідкує, хто це зробить швидше і більш правильно.

1. Спеціаліст з виготовлення виробів з металу – *(Токар)*.
2. Спеціаліст з виховання та навчання дітей – *(Педагог)*.
3. Спеціаліст з складання й налагодження механічного обладнання – *(Слюсар)*.
4. Спеціаліст з обслуговування та ремонту радіоапаратури – *(Радіомайстер)*.
5. Майстер з ручного кування металу – *(Коваль)*.
6. Спеціаліст з вищою технічною освітою – *(Інженер)*.
7. Власник сільськогосподарського підприємства з використанням земельної ділянки – *(Фермер)*.
8. Спеціаліст з розведення фруктових-ягідних кущів – *(Садівник)*.
9. Фахівець з технології з'єднання деталей конструкції шляхом їх місцевого сплавлення – *(Зварювальник)*.
10. Спеціаліст з духових і клавішних інструментів – *(Музикант)*.
11. Фахівець, що володіє ножицями і гребінцем – *(Перукар)*.
12. Спеціаліст з вивчення процесів, що відбуваються в земній атмосфері – *(Метеоролог)*.
13. Спеціаліст з обробки дерева – *(Столяр)*.
14. Спеціаліст з обслуговування електричних мереж і електричного обладнання – *(Електромонтер)*.
15. Працівник торгівлі – *(Продавець)*.

Оцінка журі, підведення підсумків.

Ведуча 1. Четвертий конкурс «Аукціон». Команди отримують аркуші із завданням, де описані ознаки тієї чи іншої професії. За характерними ознаками ви маєте визначити назву професію і записати у відповідній колонці. На виконання завдання командам дається **2 хв.** Завдання складається з 15 запитань, кожна правильна відповідь оцінюється в **1 бал.**

№ п/п	Характерні ознаки	Назва професії (відповіді)
1	Малюнок, проект, план, місто, креслення, конструкції, будівництво, будівлі, пам'ятники	Архітектор
2	Тканина, розкрій, лекало, костюм, ножиці, ательє	Кравець
3	Правопорядок, злочинець, закон, охорона, пост, гонитва, сміливість, сила, безпека	Поліцейський
4	Краса, волосся, ножиці, зачіска, стиль, шампунь, фарба, клієнт	Перукар
5	Ремонт, трубопровід, опалювання, водопровід, аварія, технічна грамотність, слюсарний інструмент	Слюсар-сантехнік
6	Обличчя, краса особи, макіяж особи	Візажист
7	Верстак, рубанок, деревина, меблі, майстерня	Столяр

8	Театр, глядачі, сцена, прем'єра, оплески, костюм, грим	Артист
9	Ясла, дитячий садок, гра, прогулянка, сон, ранок, хоровод	Вихователь дитячого садочку
10	Білий халат, хворий, поліклініка, діагноз	Лікар
11	Книга, фонд, знання, ерудиція, тиша, факти, каталоги, читачі-користувачі	Бібліотекар
12	Газета, новини, сучасність, люди, оперативність, редакція	Кореспондент, журналіст
13	Будівництво, цеглина, бетон, окомір, конструкція, свіже повітря, стіна, кладка	Муляр
14	Земля, природа, поле, теплиця, сад, сорти, рослини, відхід, плоди, зерно, добрива, урожай	Агроном
15	Тісто, борошно, піч, хліб, пишнота, аромат, смак, чистота, тепло	Пекар

Оцінка журі

Ведуча 2. Всі команди молодці. Наступний конкурс для командирів команд.

Конкурс №5. «Збери прислів'я».

Командирам даються аркуші з розрізаними прислів'ями про працю. Хто складе швидше і правильніше. Час виконання до 5 хв.

Зібрати прислів'я про працю.

Без сокири не тесляр – без голки не кравець

Добрий початок — половина діла

Маленька праця краща за велике безділля

По роботі пізнати майстра

Праця чоловіка годує, а лінь марнує

Працює, як чорний віл.

Що ранком не зробиш, то вечором не згониш.

Будеш трудиться – будеш кормиться.

Як ручки зароблять, так ніжки сходять

Оцінка журі

Ведуча 1. Тому ми оголошуємо наш шостий конкурс

«Реклама професії»

Командам роздають аркуші з назвою професій, треба в цікавій формі придумати та продемонструвати рекламу однієї з професій. Підготовлені рекламні виступи команди мають тривати до **7 хвилин**. Оцінюється конкурс за **5-и бальною** системою.

Оцінка журі

Ведуча 2. От і підійшло наше свято до завершення. Поки журі працює, визначає переможців, пропонуємо пограти ще в одну гру.

Ведуча 1. Мені дуже цікаво, як називається гра.

Ведуча 2. А гра має цікаву назву «**Професія на літеру.....**»

Учасникам пропонується на певну літеру назвати якнайбільше професій.

Ведуча 1. Всі були молодці, а зараз запрошуємо журі для нагородження переможців.

(Слово журі)

Ведуча 2. Ми вітаємо команду переможця сьогоднішнього конкурсу. А також і команди, які посіли друге та третє місце.

Ведуча1. Сьогодні переможених немає, адже наші команди розповіли багато цікавого про професії, і, можливо, дехто після цього вже обрав собі свою майбутню професію. Наш вечір підійшов до завершення. Дякуємо усім!

Галина Можаровська,
вчителька української мови та літератури
Крюківщинського ліцею «Лідер»
Вишневої міської ради

КОЛИ ТАЛАНТ СТАЄ ПРОФЕСІЄЮ

Ще до навчання дитини в школі батьки пильно придивляються до уподобань свого чада, намагаючись уловити здібності та вподобання:

- *О-вва, а моя, мабуть, артисткою буде...*
- *А мій кішці лапку полікував, бачу, лікарем буде...*

Та кожна дитина й сама на запитання, ким вона стане, коли виросте, без вагань відповість: пожежником, блогером, лікарем, перукарем...

Виходить, що дошкільнятам легше визначитися з майбутньою професією, аніж старшокласникам. Чому так?

Цьогоріч я працювала з дев'ятикласниками над виконанням завдань пілотної програми щодо створення умов для формування вибору професії учнями у відповідності зі своїми здібностями та позитивно мотивувати підлітків до трудової діяльності. Анкетування на визначення навиків та уподобань, розмови про моральні цінності та переконання, з яких розпочала роботу у цьому напрямку, допомогли мені зрозуміти, що нинішнім старшокласникам самотійно зробити вибір щодо їх майбутнього досить складно. Тож прийняла рішення: до власних методів та заходів з питань профорієнтації долучити батьків моїх учнів.

Перша зустріч з батьками та дітьми, де ми піднімали питання не дитячих уподобань, а престижної професії у майбутньому, показала, що діти прагнуть бути незалежними та самотійно робити свій вибір. У зв'язку з цим було помітно, що вплив батьків на вибір їх дітей зменшується, але необхідність відповідальності та участі дорослих залишається.

Щоб довести дітям важливість ролі батьків у виборі професії, ми провели дискусію «Моя професія – мій вибір». Висновок, який зробили підлітки, довів, що на підсвідомості їм конче потрібні не батьківська порада, а позитивний досвід (досягнення) батьків у професійній сфері. Ось яке послання адресували підлітки батькам наприкінці зустрічі:

- Ваш шлях у виборі професії для нас важливий.
- Цінності, які батьки запровадили у родині, ми намагатимемося зберегти, але обов'язково додамо свої.
- Можливості додатково вчитися і розвиватися, які надають батьки своїм дітям, є обов'язком батьків.
- Сьогоднішні незалежні дружні стосунки між батьками та дітьми сприяють правильному вибору професії дитини у майбутньому.
- Дозвольте нам самим дізнатися, хто ми є у нашому житті.
- Проявляйте непідробну увагу до наших уподобань.
- Ми щиро хочемо, щоб очікування батьків щодо нашого майбутнього виправдалися.

Виходить, що батьки такі мають позитивний вплив на рішення, що стосуються професійного розвитку їхніх дітей. Однак надмірна участь та контроль у процесі прийняття рішень можуть мати зворотній ефект.

Як учитель та журналіст знаю, що мотивувати та надихати підлітків здатні історії з життя. На уроках цьому чудово сприяє нагода «розібрати» літературного героя, персонажа чи підібрати вдалий текст для переказу; нерідко розповідаю учням безліч історій із життя майстрів своєї справи, про яких колись писала на сторінках газет. Але все те – життя інших людей. А коли чиїсь мама чи тато поділяться з усім класом власною історією пошуку та становлення себе, то це, без сумніву, буде мати ще кращий результат. Тож у мене з'явилася ідея продовжити зустрічі з батьками, але це не мають бути нудні збори, а пізнавальна бесіда з дітьми. Адже якщо дитина підсвідомо очікує пораду, орієнтир чи підтримку від батьків, то цим потрібно скористатися на користь дитини.

Мою ідею підтримали й батьки учнів, адже профорієнтаційна робота, що проводиться цьогогоріч в рамках пілотної програми, їх теж зацікавила.

Перша зустріч була присвячена професії менеджера. Історією власного становлення, пошуку себе ділилася з дев'ятикласниками Лідія Ільчук, мама учениці. Багато років тому, закінчивши 9 клас, вона пішла навчатися на бухгалтера, адже у той час це була престижна професія. Тож рішення приймала не за покликом серця, а за тим, що матиме «круту роботу». Та рожеві окуляри довго носити не довелося. Пані Лідія з жалем пригадує час, який витратила на трирічне навчання та «нецікаву копітку роботи з цифрами». Тому й наголосила підліткам – не гнатися за модною професією, а прислухатися вже зараз до свого серця, зважати на вподобання, захоплення. Діти ставили чимало запитань пані Лідії, одним із таких було: чи дала їй щось школа для того, щоб вона стала успішним менеджером у міжнародній компанії?

«Так, – відповіла жінка, – школа навчала нас (та й зараз вас навчає) комунікувати з дорослими та однолітками, уміти вчасно виконувати завдання, самим відповідати за ганебний вчинок... Прикро те, що ми, тодішні учні, безвідповідально ставилися до виконання завдань, ігнорували поради вчителів, пропускали уроки. І саме цих знань та досвіду мені бракувало на шляху до професії моєї мрії. Тому й довелося потім ще багато років навчатися».

Багато порад дала пані Лідія учням.

- Найперше, це вдосконалюватися щодня, розвивати свої таланти.
- Постійно спілкуйтеся не через гаджети, а вживу.
- Не бійтеся ризиків опинитися у складній незвичайній ситуації – бійтеся не вийти гідно з неї.
- Звертайтеся за допомогою до старших, до батьків, до друзів. Будьте вдячні за пораду, навіть, якщо не скористалися нею.
- Не ігноруйте зауважень. Майте витримку зрозуміти, чому це стосується саме вас.
- Читайте і захоп'яйтеся навчанням уже сьогодні, бо завтра вам це може стати у нагоді.

Насамкінець пані Лідія показала дев'ятикласникам, як презентувати та продавати вироби, провела дегустацію крафтових сирів. Після зустрічі приємно було відзначити, що діти ще довго ділилися враженнями та просили проводити такі цікаві бесіди з батьками й надалі.

Отже, мета досягнута: це був не просто захід «для галочки», він був корисним та пізнавальним для підлітків, вони у новому форматі познайомилися з професією менеджера та переконалися, що школа (ліцей) є важливою сходинкою на шляху до омріяної професії та реалізації себе.

Наступного разу із сучасною та досить творчою професією знайомила дев'ятикласників мама ще одної учениці – Анастасія Привалова. Тернистий шлях пройшла жінка, поки обрала те, що до душі.

Нині вона – відеограф (*це спеціаліст, який займається повним циклом відеовиробництва – від зйомки до презентації змонтованого відео замовнику. Він проводить відеозйомку приватних та корпоративних заходів, створює відеоролики для блогів*). Розповіла, як війна змусила її залишити роботу юриста та з родиною виїхати з окупованого Херсону на Київщину.

– Я хоч і мала престижну роботу, – ділиться з учнями пані Анастасія, – однак душа прагнула до іншого: мріяла фотографувати, створювати колажі, відеоролики... Тож вирішила, що на новому місці маю спробувати робити те, що допоможе мені перебороти труднощі, не впасти в депресію і стати прикладом для доньки.

Учні захоплено слухали історію жінки, багато запитували про особливості професії, де можна здобути професію відеографа і, звісно, скільки нині заробляють на відеовиробництві? Наголосила пані Анастасія й на тому, наскільки важливо для молоді є прагнення вчитися, не створювати конфліктних ситуацій, працювати в команді, комунікувати, прислухатися до порад учителів, поважати старших, не впадати у відчай, якщо з роками зрозумієте, що ваше покликання є не там, де ви очікували.

Прониклися учні розповіддю пані Анастасії, адже ще раз побачили, наскільки важливо знайти себе та реалізуватися в улюбленій справі. А найважливіше те, що діти зрозуміли: людина має бути готова багато працювати, знаходити можливість пізнавати себе, не втратити іскорку розвиватися, горіти, а не жевріти у житті.

... Повертаючись до запитання, чому ж дошкільник уже твердо знає, ким хоче стати, а старшокласник зважує всі за і проти, моніторить ринок затребуваних професій, радиться з батьками і все одно має сумніви щодо його покликання, – я прийшла до думки, що дитина звертає увагу на те, що в неї виходить легко, демонструє це іншим і називає талантом. А потім своєму таланту дає назву – лікувати, продавати, фотографувати, навчати... Тож і старшокласникам відтепер радитиму скористатися цим алгоритмом: вивчити свої інтереси, уподобання, натхнення, не боятися експериментувати зі своїми здібностями, ділитися з іншими, демонструвати досягнення. І якщо все це приносить задоволення і користь іншим – то ви на своєму шляху, не сумнівайтесь!

Вікторія Трохимець,
заступниця директора з навчально-виховної роботи,
вчителька історії Крюківщинського ліцею «Лідер»
Вишневої міської ради

ПОЄДНАННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З НАВЧАЛЬНИМИ ПРОГРАМАМИ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

“Чи обрав ти вже собі майбутню професію?” – подібні питання ставлять чи не кожному старшокласнику, а інколи й учням середнього шкільного віку. Відповіді здобувачів освіти різняться: одні одразу кажуть, ким хочуть стати, інші ж чесно відповідають про невизначеність, але частина учнів відповідаючи на поставлене запитання називає не професію, а шкільний предмет, на основі якого обиратиме собі майбутню сферу діяльності. Саме тому, професійна орієнтація через навчальний предмет надзвичайно важлива складова профорієнтаційної роботи з учнівством.

В процесі виконання освітніх програм потрібно сприяти вирішенню завдань профорієнтації. За допомогою кожного навчального предмету можна інформувати учнів про різноманітні сфери професійної діяльності. Успішність такого підходу багато в чому зале-

жить від учителя. Чи можливо пов'язати матеріал профорієнтації з програмним, а також сформувати позитивне відношення в учнів до певного виду діяльності на своїх уроках? Розглянемо відповідь на це запитання крізь призму власного професійного досвіду.

Відповідно до Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається, визначено такі етапи профорієнтаційної роботи зі школярами різного віку:

- початковий (пропедевтичний) етап, який передбачає ознайомлення дітей з найпоширенішими професіями;
- пізнавально-пошуковий етап, що охоплює роботу з учнями 5-7 класів, в результаті якого відбувається вибір напрямку (профілю) навчання, продовження освіти у 8-9 класах;
- базовий (визначальний) (8—9, 8—12 класи), результатом якого є сформованість особистісно значимого смислу вибору професії, певної професійної спрямованості, професійне самовизначення учнів, готовність до зміни професійної спрямованості та переорієнтації на суміжні професії, інші види діяльності, відповідно до індивідуальних особливостей учнів та результатів профвідбору.

Успішно пройшовши перший і другий етап, здобувачі освіти переходять до третього – визначального. І власне на цьому етапі найбільш доцільно шукати можливості поєднання профорієнтаційних принципів з навчальною програмою. Метою громадянської та історичної освітньої галузі, окресленою Держстандартом, є розвиток особистості учня через осмислення минулого, сучасного та зв'язків між ними, взаємодії між глобальними, загальноукраїнськими і локальними процесами; формування ідентичності громадянина України, його активної громадянської позиції на засадах демократії, патріотизму, поваги до прав і свобод людини, визнання цінності верховенства права та нетерпимості до корупції.

Допомагаючи підліткам у свідомому виборі професії, вчителю слід виконувати такі завдання: ознайомлювати учнів з різними видами професійної діяльності; вивчати здібності та професійні інтереси учнів, формувати у них розуміння затребуваності та користі професії; консультивати з питань, пов'язаних з продовженням освіти та працевлаштуванням.

Перелічені інструкції вимагають від учителя неабиякої підготовки до проведення профорієнтаційної роботи в межах свого предмета, але навіть отримавши відповідні знання, важливо розуміти, як використовувати їх на практиці.

Розглянемо практичний досвід поєднання профорієнтаційних засад та викладання навчального матеріалу на уроках історії та правознавства. Вже було зазначено, що доцільніше це робити на базовому (визначальному) етапі. По закінченню 9-го класу учні мають зробити перший важливий вибір на шляху до майбутньої професії: продовжити навчання в 10 та 11 класі з обранням відповідного профілю навчання або вступити до фахового навчального закладу.

Яким чином курси історії та основ правознавства у 9 класі можуть допомогти здобувачам освіти визначитися з майбутньою професією? В процесі вирішення цього питання викладачу важливо вміти поєднувати теоретичну і практичну складову. Розпочати варто з ознайомлення учнів з уміннями, які вони отримують в процесі вивчення цих дисциплін відповідно до навчальної програми.

У результаті навчально-пізнавальної діяльності курсу історії за 9-й клас здобувачі освіти зможуть уміти: схарактеризувати розвиток освіти, науки та культури України та світу; розпізнати та описати пам'ятки архітектури та образотворчого мистецтва; обґрунтувати судження про значення діяльності історичних постатей; працювати з картою; охарактеризувати політичний та соціально-економічний стан країн; пояснити чинники та механізми змін у чисельності, соціальному і національному складі населення; визначити причини та наслідки реформ, революційних подій; пояснити роль і місце України чи іншої країни в тогочасній світовій політиці.

Окрім очевидного фаху історика чи юриста громадянська та історична галузь на пряму чи опосередковано пов'язана з багатьма професійними сферами, про які варто розповісти підліткам. Знання історії обов'язково потрібні: археологам, етнографам, антропологам, демографам, екскурсоводам, архіваріусам та краєзнавцям. Знання історії та права необхідні фахівцям у галузі юриспруденції. Очевидно, що знання історії необхідні політологам. Та й професія мистецтвознавця потребує ретельного вивчення історичного матеріалу, адже значна частина навчальної програми з курсу історії України та всесвітньої історії присвячена вивченню культури. Сучасна журналістика неможлива без знання медіаграмотності.

Але все це теорія. А як допомогти учням відчутти себе представниками тієї чи іншої згаданої професії? Для цього вчитель має спеціально відведені години практичних занять. Відчутти себе політологом учень може підготувавши есе про європейські зв'язки України в Ранній модерний час. Таке завдання, як проаналізувати програмні документи Кирило-Мефодіївського братства під кутом зору відображення в них минулого/майбутнього України або/і з позиції формування прав і свобод людини, слід дати майбутньому юристу. Якщо учень хоче спробувати себе в якості журналіста, можна йому запропонувати зробити уявний допис до газети «Зоря Галицька» з позиції сучасника революційних подій 1848 р., поборника прав людини. Теми та завдання практичних робіт можна підібрати для будь-якої професії, пов'язаної з історичною та громадянською галуззю.

Таким чином учні не просто отримають інформацію про певний фах, а зможуть оцінити свої здібності та навички. Своєчасно та якісно проведена професійна орієнтація серед здобувачів освіти покликана сформувати покоління, здатне до вибору професій відповідно до своїх умінь та затребуваності на ринку праці.

РОЗДІЛ 6.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ІЗ ЗДОБУВАЧАМИ ОСВІТИ

Ірина Леончук,
*консультант Центру професійного розвитку
педагогічних працівників Вишневої міської ради*

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФОРІЄНТАЦІЇ СТАРШОКЛАСНИКІВ, ЯКІ ОПИНИЛИСЯ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ СПРИЧИНЕНИХ ВІЙНОЮ

Профорієнтаційна робота працівників психологічної служби зі старшокласниками вважається одним з традиційно важливих та актуальних напрямів. Теоретико-методичну основу її заклали вчені О. Мельник, Л. Божович, Є. Климов, Г. Костюк, А. Маркова, В. Рибалка, Є. Павлютенков, М. Піддячий та інші. Разом з цим пройшла різка зміна умов життя нашого суспільства: неоголошена війна, переселення великої кількості людей, трудова міграція, соціальне сирітство, кардинальна зміна соціальних і життєвих цінностей. Все це обумовлює необхідність змін змісту, форм і методів особистісного і професійного самовизначення молоді.

У першу чергу старшокласники відносяться до вікового періоду, який називається «рання юність». В цей період і відбувається життєве самовизначення, остаточне формування життєвих цінностей, життєвих стратегій і планів, вибір професії, формування «образу-Я», формування готовності до самостійного дорослого життя, формування соціальної зрілості і соціальних компетенцій. З огляду на це набуває особливого значення робота психолога з метою психологічної профілактики та корекції негативних, асоціальних, шкідливих для учня тенденцій. Необхідно розуміти, що створення гармонійної цілісної особистості – головне завдання психологів при роботі з цим контингентом учнів.

Військові дії – це безперечний важкий стрес для юнацької особистості. На наш погляд дуже цікавим є досвід психологів Ізраїлю на психотравмуючу ситуацію 7 жовтня 2024 року. На кожному з телеканалів країни виступали працівники психологічних служб, які давали рекомендації батькам: обмежити час перегляду телевізійних передач дітьми, не надавати їм великої кількості негативної інформації, заборонити перегляд передач з шокуючими кадрами насильства, пов'язаного з військовими діями. Головна мета цих рекомендацій – зберегти вкрай вразливу психіку дитини, в тому числі юнацького віку, не робити наголос на життєвих труднощах, створити позитивний емоційний фон.

Вітчизняні дослідники виявили, які фактори допомагають дитині краще пережити стреси, пов'язані з негативними життєвими обставинами. Це: базова позитивна життєва позиція; оптимістична налаштованість, життєстійкість; наявність навичок та якостей, що допомагають розв'язанню проблем; добрі соціальні зв'язки, здатність до підтримання стосунків, дружби, кооперації, солідарність. Саме на підвищення стресостійкості спрямована робота психолога з контингентом старшокласників, особливо тих, які опинилися в складних умовах життя внаслідок військових дій.

Процес професійного самовизначення старшокласників, які пережили кризові життєві події можна розглядати, як процес їхньої психологічної реабілітації. Реалізація професійного самовизначення старшокласника має відбуватися в процесі виконання таких психолого-педагогічних завдань:

1. Активізація пізнавально-пошукової профорієнтаційної діяльності.
2. Допомога старшокласникам у створенні особистих професійних планів.
3. Забезпечення підтримки і організація рефлексії профорієнтаційної діяльності старшокласників.

Обов'язковими умовами психолого-педагогічного супроводу профорієнтації старшокласників, які опинилися в складних життєвих умовах внаслідок військових дій є:

1. Урахування особливостей ситуації, у якій учні опинилися;
2. Орієнтація на особистісний розвиток старшокласників, їх збереження в статусі ефективних суб'єктів діяльності, здатних до побудови образу власного професійного майбутнього і вирішення практичних завдань його досягнення, а вже потім – на конкретний професійний вибір;

3. Створення оптимістичної налаштованості старшокласників у побудові життєвих перспектив, формуванню в них спрямованості на майбутній професійний успіх.

Основу для побудови образу власного професійного успіху складають уявлення людини про обрану або ж бажану професійну сферу. Для цього необхідно надати такі знання: зміст та умови праці за професією; умови праці, до яких належать кліматичні фактори, санітарно-гігієнічні умови, режим праці і відпочинку, професійні обов'язки); стан і перспективи розвитку професій обраної сфери на ринку праці; вимоги професії, що висувуються до особи, яка бажає нею оволодіти.

Професійний успіх має визнаватись не тільки самою особистістю, але й соціальним оточенням, суспільством. Успішна особистість має бути продуктивним членом суспільства, тому важливим, на нашу думку, є розуміння старшокласником соціального значення майбутньої професії, вироблених у суспільстві норм, критеріїв професіоналізму і яку користь він, як професіонал, зможе принести суспільству.

На наш погляд, профорієнтаційна робота психолога з старшокласниками які пережили кризові життєві події, передбачає роботу з ними у таких напрямках:

- формування адекватної самооцінки;
- формування реалістичного рівня домагань та відпрацювання реалістичного цілепокладання;
- корекції поведінки після невдачі, тобто розвитку тенденції повернення до вирішення завдання, в якій вони зазнали невдачі;
- навчання конструктивній атрибуції своїх успіхів і невдач;
- розвиток почуття підконтрольності ситуації, що складається, впевненості в тому, що багато чого залежить від самої діючої особи.

В той же час психолог повинен підкреслювати, що в сучасних умовах найважливіша професія – це професія захисника Вітчизни, воїна, а також всі ті професії, які пов'язані із захистом країни. Завданням психолога стає підкреслити роль збройних сил у відстоюванні нашої незалежності, подолати психологічний страх підлітка перед війною, страх смерті, настроїти на майбутнє виконання обов'язків захисника України.

Сучасна війна – високотехнологічна, необхідно доводити старшокласникам, що оволодівши необхідними технічними знаннями вони можуть бути більш ефективними та вмілими захисниками, краще боротись з ворогами, отримати професії, які не тільки мають велике значення в армійському середовищі, а й стануть основою їх професійного успіху мирного часу.

Базуючись на вище означеному, можна зробити висновок, що змістом психолого-педагогічної допомоги у професійному самовизначенні старшокласників, що пережили кризові життєві події внаслідок військових дій, є сприяння їхній цілеспрямованій пізнавально-пошуковій, проєктно-конструктивній, і рефлексивно-регулятивній діяльності. Ця діяльність спрямована на формування у старшокласників власного уявлення про особистий професійний успіх в обраній професійній сфері; на конструювання інди-

відуального професійного, соціального і особистісного успішного професійного проєкту; активізацію на підставі набутого досвіду рефлексії власної стратегії і способів практичної реалізації проєкту досягнення професійного успіху, виховування юнацтва в патріотичному дусі та визначення вкрай важливого значення професії захисника Вітчизни.

Використана література:

1. Досвід надання допомоги дітям і сім'ям – жертвам військового конфлікту : пр-акт. посіб. / І. О. Корнієнко, І. М. Лісовецька, Ю. А. Луценко, Д. Д. Романовська. – Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. – 152 с.
2. Мельник О. В. Принцип активного професійного орієнтування учнів / О. В. Мельник // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць / [ред.колег. О. В. Сухомлинська, І. Д. Бех та ін.]. – К. : Інститут проблем виховання АПН України, 2009. – Вип. 13, Кн. 2 – С. 299–308.
3. Терлецька Л. Психологія зрілості: практикум : [Навч. посіб.] / Л. Терлецька – К. : Главник, 2006. – 144 с.
4. Підготовка вчителів до розвитку життєстійкості/стресостійкості у дітей в освітніх навчальних закладах : навч.- метод. посіб. / Богданов С. О. та ін. ; заг. ред.: Чернобровкін В. М., Панок В. Г. – Київ: Унів. Вид-во ПУЛЬСАРИ, 2017. – 208 с.: іл., табл.
5. Ткачук І. І. Зміст та педагогічні засоби формування спрямованості старшокласників на майбутній професійний успіх / І. І. Ткачук // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць Ін-ту проблем виховання НАПН України. – Кіровоград: Імекс-ЛТД., 2014. – Вип. 18, кн. 2. – С. 322–331.

Лілія Орел,
практичний психолог
ліцею «Основа»
Вишневої міської ради

ВПЛИВ САМООЦІНКИ УЧНЯ НА ВИБІР ПРОФЕСІЇ

Ще в шкільному віці людина здатна розв'язувати свої проблеми, робити гідний вибір лише, якщо здатна з розумінням та любов'ю ставитися до себе та до своїх ближніх.

Повага до себе виробляється з раннього дитинства. Саме батьки через безмежну любов до дитини формують в ній позитивне ставлення до себе, до інших, навчають з розумінням ставитися до своїх помилок. Розуміння батьками того, що їхні діти є неідеальними у цьому світі, закладає фундамент здорової самоповаги, що буде підтримувати людину впродовж цілого життя. На цьому фундаменті любові дитина далі будує свій характер, своє життя.

Самооцінка – це віра в себе, оцінка особою самої себе, своїх можливостей, якостей і місця серед інших людей. Будучи ядром особистості, самооцінка є важливим регулятором поведінки. Від самооцінки залежать взаємовідносини людини з навколишніми, її критичність, вимогливість до себе, відношення до успіхів і невдач і, однозначно, до вибору майбутньої професії.

Мною були проведені бесіди як з учнями, так і з їх батьками, а також проведено опитування щодо визначення готовності вибору професії.

В ході бесіди з батьками та учнями, а також на підставі тестових опитувань я зробила такі висновки: учні дев'ятих класів майже на 50% визначилися з вибором професії і майже 90% учнів керуються власними уподобаннями та реалізацією своїх основних

інтересів та захоплень, і що саме на підставі власних життєвих спостережень учні ліцею формують професійний вибір.

Такі судження вказують на те, що більша частина учнів дев'ятих класів мають позитивну самооцінку, так як здатні керуватися власними міркуваннями і переконаннями. На формування самооцінки учнів і їхній вибір професії впливає думка батьків, а також масова просвітницька робота психологів через засоби масової інформації, мережу Інтернет, друковані видання.

Позитивний протестний настрій підлітків теж впливає на вибір професії і формування адекватної самооцінки. Саме через протести підлітки пізнають світ, чинять супротив соціальним стандартам та формують свою неповторну самоідентичність. Батьки підлітків, в свою чергу, підтримують такі тенденції дітей, спираючись на свій дитячий досвід. Адже ще двадцять-тридцять років тому суспільством пропагувалися наративи, типу – «будь непомітним», «йди в ногу із суспільством», «тебе помітять за твої добрі справи» тощо. На сьогодні батьки усвідомлюють, що такі суспільні тенденції занизили їх самооцінку, що завадило реалізувати свої сміливі мрії. Маючи певний досвід нереалізованості бажань, батьки довіряють інтуїції дітей і виховують в них вміння прислуховуватися до свого внутрішнього «Я» та допомагають в розвитку позитивної самооцінки.

В умовах воєнного стану дорослі українці переосмислили життєві цінності і усвідомлюють, що життя має бути наповненим сенсом в будь-які його періоди. І саме такі внутрішні трансформаційні зміни усвідомленості прищеплюють своїм дітям.

Неможливо якісно проводити профорієнтаційну роботу з дітьми в закладі, не поспілкувавшись з їхніми батьками як найвпливовішими людьми в їх житті.

На батьківських зборах стосовно профорієнтаційної роботи я запропонувала батькам згадати себе п'ятнадцятирічними підлітками, подумки повернутися в цей період життя і провести ревізію всіх своїх юнацьких мрій і бажань, побути в цьому стані кілька хвилин. Потім повернутися до себе теперішнього і запитати у себе: «Чи всі мої мрії збулися? Що вплинуло на їх реалізацію чи нездійсненність? Якби я міг повернутися в підлітковий вік, щоб я змінив? Яку пораду можу дати своїй дитині після виконання цієї вправи?»

Батьки після цієї вправи спочатку кілька хвилин мовчали, бо були занурені в свої дитячі почуття та мрії. Потім поступово стали ділитися своїм життєвим досвідом і саме тим, чи зрадили своїм дитячим мріям, чи все ж таки вдалося зреалізувати їх у житті. Одна мама після цієї вправи повідомила, що нарешті вона наважилася зреалізувати свою дитячу мрію і обов'язково змінить свою теперішню професію.

Також на батьківських зборах обговорювалися питання щодо змін професійної діяльності впродовж життя. Це пов'язано з багатьма факторами – зміна ринку праці, переосмислення внутрішніх цінностей, воєнний стан тощо. Саме кризові ситуації змушують людину проявити свій нерозкритий потенціал та сформувати нові професійні та особистісні навички.

Таким чином, через дозвіл собі бути внутрішньо вільними, батьки дозволяють своїм дітям помилятися, робити власні серйозні кроки у виборі професії і не розглядати свої помилки як вирок своєму майбутньому. Саме через помилки формується життєвий досвід кожної людини. Досягти успіху можливо лише через прояв власної ідентичності.

Тож сміливість, впевненість у власних силах, розуміння своїх природних нахилів до вивчення тих чи інших дисциплін, знання свого типу темпераменту, уява про «підводні камені» професій, підтримка та розуміння батьків, створення належної просвітницької роботи в закладі освіти, знання ринку праці дозволяє дев'ятикласникам зробити відповідний виражений вибір майбутньої професії.

Враховуючи, що батьки є найвпливовішими людьми в житті дитини, заклад освіти має плідно співпрацювати з ними. Це ж у дорослих формує довіру до закладу освіти, ро-

зуміння внутрішніх потреб своїх дітей через діалог із своєю частиною особистості «внутрішня дитина» та додає підтримки педагогам у реалізації принципу дитиноцентризму.

Через формування позитивної самооцінки у підлітка можна провести якісну профорієнтаційну роботу в закладі освіти. Пам'ятаймо, що на її формування впливає багато чинників, і саме заклад освіти має можливість допомогти учням та їх батькам сформулювати у дітей позитивну самооцінку та упосприяти у виборі майбутньої професії.

Необхідно зауважити, що на просвітницьких заняттях з дітьми обговорювалися чинники, які впливають на вибір професії:

Мотиватори

Дорослішаючи, кожна людина визначає для себе, що найголовніше для неї в житті. Хтось прагне слави і статусу, для когось важливо відчувати свою значущість у служінні суспільству, а ще для когось сенсом життя стають подорожі й нові відкриття. Одні віддають перевагу комфорту й стабільності, інші полюбують ризик і виклики, що постають у процесі досягнення мети. Комусь нестрашно цілісний день простояти на ногах або пішки «намотати» кілька десятків кілометрів під гарячим сонцем, а хтось не уявляє роботи без м'якого крісла, кондиціонера й кулера з охолодженою водою. А є й такі, для кого головна мета – гроші (цікаво, що це не обов'язково пов'язано зі здобуттям комфорту – багато надзвичайно заможних людей живе доволі скромно).

Освіта

Іноді трапляється так, що здобута людиною освіта виявляється не її свідомим вибором. Наприклад, хтось навчався в спеціалізованій школі з поглибленим вивченням точних наук. Хтось, не маючи можливості вступити до вишу, після школи продовжив навчання в єдиному технікумі свого міста, хоча спочатку не цікавився спеціалізацією, якої навчався там. А ще буває, що людина обирає професію випадково, вступаючи до вишу «за компанію» з друзями. При цьому її батьки ніяк не втручаються у процес, відмовившись від відповідальності за такий складний вибір.

Стан здоров'я

Від здоров'я людини безпосередньо залежить вибір багатьох професій. І не завжди йдеться про проблеми зі здоров'ям – захворювання, які накладають безпосередні обмеження на фізичні можливості людини. Наприклад, у процесі добору майбутніх мореплавців, льотчиків і космонавтів причиною непроходження медкомісії можуть бути особливості організму, які є цілковитою нормою для повсякденного життя. Вони не несуть жодної загрози здоров'ю, але за екстремальних навантажень, властивих зазначеним професіям, можуть становити ризик для життя.

Тому обираючи спеціальності, які потребують ідеального здоров'я, варто попередньо ретельно обстежитись. Це допоможе уникнути неприємних сюрпризів надалі і вчасно перекинутися на підготовку до іншої професії.

Прив'язка до місцевості

Трапляється, що вибір майбутньої професії відбувається на підставі місця проживання. Наприклад, якщо людина народилася десь на «Кокосових островах» і всі її родичі й оточення працюють збирачами кокосів, то ймовірність того, що вона стане машиністом електротяга є досить малою.

Хтось нізащо не хоче переїжджати з рідного міста, тому планує трудову діяльність, орієнтуючись на вакансії, затребувані в цьому місті. Іншим же, навпаки, часом доводиться міняти місце проживання (скажімо, переїжджати ближче до моря через проблеми зі здоров'ям) – у цьому разі вибір професії може визначатися умовами нової місцевості. І річ навіть не в тому, що, переїжджаючи до портового міста, потрібно вибирати пов'язану з морем професію. Радше, у разі прив'язки до місцевості, треба робити вибір

«від зворотного», тобто не вибирати той фах, який у цьому місті виявиться гарантовано незатребуваним. Наприклад, професія стюардеси, найпевніше, не стане в пригоді в містечку, де навіть близько немає аеропорту. А в комбайнера можуть виникнути труднощі з працевлаштуванням у великому мегаполісі.

Свою ефективність довели вправи, які проводяться з учнями:

«ХТО Є ХТО?»

Мета: дати можливість учасникам співставити свій образ із різними професіями на основі знань учнів один про одного.

Інструкція: «Зараз я буду називати професії, кожен протягом декількох секунд повинен подивитися на своїх товаришів і визначити, кому дана професія підійде найбільше. Далі я плесну в долоні і всі за командою одночасно повинні показати рукою на вибраного учня (того, який найбільше підходить для даної професії)».

Перед початком гри ведучий може запитати учасників, які професії для них найбільш цікаві і записати їх на дошці (10 – 15 назв), називаючи в подальшому професії з цього переліку. Це виключить випадки, коли названа професія буде нікому не цікава, або навіть неприємна. Показавши рукою на свого товариша, всі повинні на деякий час завмерти, а ведучий сам по черзі підраховує, скільки рук показує на кожного учня, тобто чий образ, на думку більшості учасників, в найбільшій мірі відповідає даній професії.

«НАЙ-НАЙ...»

Мета: підвищити рівень орієнтації учнів у світі професій і сприяти кращому усвідомленню особливостей професій, пов'язаних із престижем.

Інструкція: «Зараз вам буде запропоновано деякі незвичні характеристики професій, а вам необхідно буде по черзі назвати ті професії, які, на вашу думку, найбільше підходять даній характеристиці. Наприклад, характеристика: найгрошовитіша професія. Які професії є найбільш грошовитими?» Важливим елементом даної ігрової вправи є обговорення.

Ведучий повинен бути уважним до думок різних учасників, оскільки оцінки можуть (і повинні) бути суб'єктивними. Разом з тим, виділення деяких «най-най» професій повинно ґрунтуватись на об'єктивних знаннях про них. Наприклад, якщо називається найгрошовитішою професія депутата, то необхідно уточнити в школяра, чи знає він, скільки заробляють депутати (в порівнянні з іншими високооплачуваними професіями).

Ведучий повинен заздалегідь підготувати найбільш незвичайні характеристики, наприклад: «найзеленіша професія», «найсолідша професія», «найволохатіша професія», «найсмійніша професія», «найнепрстойніша професія», «найдитячіша професія», «найсмійливіша професія», «найгірша професія», «найнервовіша професія», «найчесніша професія», «найхолодніша професія», «найсмачніша професія».

«ПРОФЕСІЯ – СПЕЦІАЛЬНІСТЬ»

Мета: підвищення в учнів рівня усвідомлення поняття спеціалізації в рамках тієї чи іншої професії, розширення інформованості про багатогранність професійної праці. Учасникам пояснюють, як співвідносяться поняття «професія» та «спеціальність», наприклад, професія – вчитель, спеціальність – вчитель фізкультури і т. д.

Інструкція: «Зараз будуть називатись професії, а вам необхідно буде по черзі називати відповідні спеціальності». Можна ускладнити ігрову процедуру, запропонувавши учасникам називати спеціальності не по черзі, а за принципом «пінг-понгу» (учень, який щойно назвав спеціальність, сам визначає, хто повинен назвати наступну спеціальність і т. д.). За аналогічним принципом можна побудувати інші ігрові вправи: «Професія – навчальний заклад» (називається професія, а учасники повинні назвати, де реально можна її набути), «Професія – медичне протипоказання» (для даної професії), «Професія – необхідні якості» (проблема професійно важливих якостей) і т. д. Можна поділити групу

(клас) на команди і влаштувати змагання між ними: хто більше назве спеціальностей (навчальних закладів, медичних протипоказань, професійно важливих якостей...), які відповідають названим професіям.

«ОДИН ДЕНЬ З ЖИТТЯ»

Мета: підвищити рівень усвідомлення учасниками типового і специфічного у професійній діяльності того чи іншого спеціаліста. Ведучий визначає разом з іншими учасниками, яку професію цікаво було б розглянути, наприклад, професію фотомоделі.

Інструкція: «Зараз ми спільними зусиллями спробуємо скласти розповідь про типовий робочий день нашого працівника – фотомоделі. Розповідь повинна складатися тільки з іменників. Наприклад, розповідь про робочий день учителя могла би бути такою: дзвінок – сніданок – дзвінок – урок – двійочки – запитання – відповідь – трійка – учительська – директор – конфлікт – урок – відмінники – дзвінок – дім – ліжко.

Важлива умова: перш ніж назвати новий іменник, кожен учасник обов'язково повинен повторити все, що було названо до нього. Щоб краще запам'ятати названі іменники, уважно дивіться на учасників, які говорять, – ніби пов'язуючи слово з конкретною людиною». При підведенні підсумків гри можна запитати учасників про те, чи вийшла цілісна розповідь, чи ні. Можна запропонувати учасникам своїми словами розказати, про що була складена розповідь і що там відбувалося. Аналогічно можна провести вправу «Сон із життя...» (такого-то спеціаліста). У цьому випадку можливе більш творче фантазування учасників, оскільки мова йде про незвичну, майже «містичну» ситуацію, пов'язану із загадковим світом снів. Корисними можуть бути ігрові вправи на теми: «День із життя безробітного», «Сон із життя безробітного».

Ірина Матійчук,

*практичний психолог ліцею №2
Вишневої міської ради*

ЕТАПИ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПРОФКОНСУЛЬТАЦІЇ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Питання « Ким бути ?» – одне з найважливіших питань для кожної людини. Ми проводимо на роботі третину свого життя. Тому вона повинна приносити нам радість та задоволення. Але за дослідженнями американських вчених 45% службовців відчувають на роботі стрес, а 15% депресію. Тому так важливо для молоді людини зробити правильний вибір. І допомогти у цьому, іноді складному виборі може психолог на індивідуальній профконсультації.

Професійна консультація передбачає здобуття учнями конкретних знань про професії та шляхи їх отримання; визначення своїх інтересів, нахилів, індивідуальних особливостей та можливостей.

Профконсультаційну роботу необхідно будувати так, щоб вона з констатуючої перетворилась у розвиваючу, формуючу, корекційну. При цьому обов'язковим є процес активного співробітництва консультанта та учня. Не можна тиснути та нав'язувати свою думку чи своє переконання. Необхідно дати зрозуміти молодій людині, що вибір професії тільки тоді буде правильним, коли він усвідомлений.

При цьому потрібно мати на увазі, що формування професійних намірів школяра проходить ряд етапів:

- попередній вибір – малодиференційоване уявлення про світ професій, неадекватне ситуативне уявлення про власні ресурси і можливості;
- етап професійного самовизначення: з'являється більш усвідомлене уявлення місця професії в соціально-економічній структурі суспільства, краще усвідомлюються власні можливості.

Важливе завдання психолога – прискорити процес переходу школяра з першого етапу на другий.

Психолог повинен ретельно готуватись до кожної консультації, вивчати всі дані про учня, які є в його розпорядженні. Потрібно уникати оцінюючих суджень, які стосуються інтересів та здібностей учня. Кількість консультацій може бути різною (залежить від ступеня сформованості професійних планів, здібностей і схильностей).

При проведенні профконсультації можна виділити кілька етапів:

- первинна консультація (визначає на якій стадії формування професійного плану знаходиться учень);
- діагностичний етап;
- корекційний етап (розробка рекомендацій із самовиховання, корекції та розвитку необхідних якостей).

Первинна консультація

Під час первинної консультації ми отримуємо інформацію про клієнта та його професійні наміри.

При першій зустрічі з'ясуємо:

- мотив звернення;
- інформованість учня про бажані професії;
- наявність та ступінь сформованості професійного плану, його стійкість, усвідомленість, самостійність;
- в яких навчальних закладах можна отримати обрані професії;
- ставлення батьків до вибору;
- загальний рівень шкільної успішності.

Можна застосувати такий невеликий опитувальник професійних намірів.

1. Чим тебе приваблює професія?
2. Чи знаєш ти про умови праці, режим, можливості підвищення кваліфікації?
3. Які навчальні заклади готують спеціалістів з цих професій?
4. Як ти думаєш, чи є в тебе якості, необхідні для обраної професії? Чи можеш ти їх назвати?
5. Знання з яких шкільних предметів тобі будуть потрібні?
6. Що вплинуло на твій вибір? (інтерес, батьки, друзі, педагоги) ?
7. Чи готуєшся ти до свого професійного майбутнього (відвідуєш гуртки, курси, тощо)

Під час первинного етапу ми повинні виявити наявність або відсутність тріади «хочу – можу – потрібно», тобто виявити інтереси та наміри («хочу»); власні можливості («можу») та розуміння потреби суспільства в професіях («потрібно»).

Профконсультаційні ситуації можна класифікувати за мотивами звернення.

1. *Мотив невизначеності* – учень не має професійного плану, не усвідомлює необхідність своєчасного вирішення цієї проблеми.
2. *Мотив альтернативного вибору* – учень має кілька варіантів професійного плану і не знає який обрати.
3. *Мотив підтвердження* – у школяра є сформований професійний план і потрібне підтвердження правильного вибору.
4. *Конфліктна ситуація* – учень має професійний план, але для його здійснення є певні перешкоди: зовнішні (батьки не хочуть) та внутрішні (учень не вірить у свої сили, має завищений рівень домагань та бажання отримати об'єктивну оцінку своїх можливостей тощо).
5. *Мотив самопізнання* – школярі звертаються до психолога з проханням допомогти розібратися у своїх особистісних якостях.
6. *Альтернативний варіант*. Часто учні мають декілька виборів, але не знають на якому зупинитися.

Діагностичний етап

Консультант може допомогти школяру в усвідомленні своїх психологічних особливостей за допомогою методик, які допоможуть повніше розкрити особистісні риси учня.

Вивчення індивідуальних психологічних особливостей старшокласників займає значне місце в профконсультаційній роботі психолога. Консультант підбирає методики згідно обраного напрямку. Наприклад, якщо це професії системи «Людина-Людина», потрібно більше звернути увагу на характерологічні тести; якщо «Людина-Техніка» – на розвиток невербального інтелекту, просторової уяви, уваги тощо.

Потрібно обережно ставитися до результатів діагностики. Психологічні методики діагностують стан деяких сторін психіки тільки на даний момент і можуть змінюватись. Можливо, правильніше, вести мову про надання школярам тактової допомоги у формуванні професійних намірів, інформації про світ професій та про їх особистісні психологічні особливості.

Також потрібно звернути увагу на наступні принципи:

- *комплексність* – цілісна картина вивчення особистості;
- *дублювання* – використання не менш, як двох методик, які вимірюють одну і ту ж якість.

Констатуючий корекційний етап консультування

Основна мета цього етапу – актуалізація знань та уявлень школяра про професію або кілька професій та про свої здібності та обговорення результатів досліджень за методиками.

Учню пропонується вибрати роль або захисника, або критика обраної професії. Психолог бере на себе протилежну роль. Аргументи «за» і «проти» з обох сторін фіксуються письмово (краще, щоб це робив школяр). В ході бесіди обговорюється значення та необхідність професії, умови праці, вимоги до особистості. Потрібно уникати категоричних тверджень. Діалог триває до тих пір, поки не набереться достатня кількість аргументів. Затягувати діалог надовго не рекомендується. Якщо професій кілька, на наступній зустрічі обговорюється інший вибір. Бажано, щоб учень обрав протилежну роль.

Учень повинен сам усвідомити, які якості він має, а які потрібно покращити і сам зробити остаточний вибір.

Психолог може запропонувати учню програму корекційних занять та тренувань.

Приклад проведення профконсультації**Первинний етап**

До психолога звернулася учениця 9-го класу Світлана Н.

При першій зустрічі виявилось, що має місце мотив альтернативного вибору: Світлані однаково подобається професії лікаря і журналіста. Вона хоче дізнатися, для якої професії має кращі особистісні дані. Батьки радять професію лікаря. В результаті попередньої бесіди та складання професіограми стало зрозумілим, що Світлана має доволі стійкі професійні плани, може розповісти про зміст обраних професій, самостійно проаналізувати свої можливості і здібності, приділяти більшу увагу шкільним предметам які будуть потрібні їй у майбутньому. Можна сказати, що присутні всі елементи тріади «хочу- можу – потрібно». Потребує уточнення елемент «можу». Під час первинної консультації психолог та учениця склали професіограму обох професій.

Лікар	Журналіст
Дуже важлива професія. Лікарів всі поважають. Вони допомагають людям. Велика спеціалізація. Непогана оплата праці.	Професія потрібна в суспільстві. Спеціалізація не така велика, як у лікаря. Оплата праці нормальна.

Сфера діяльності – робота з людьми. Основні знаряддя праці – функціональні. Основні професійні обов'язки – лікувати, переконати людину, що вона може бути здорова. Робота індивідуальна.	Сфера діяльності – робота з людьми. Основні знаряддя праці – функціональні. Основні професійні обов'язки – правдиво відобразити існуючу дійсність. Робота індивідуальна або колективна.
Робота в приміщенні. Режим заданий. Можливість профзахворювань – інфекції. Медичних протипоказань немає.	Робота в приміщенні і на вулиці. Режим роботи вільний. Можливі часті відрядження. Профзахворювання – простуди. Може бути небезпека для життя.
<i>Потрібно:</i> хороше сприйняття, точність тактильних, рухових відчуттів, хороший інтелект, хороша увага, пам'ять. <i>Емоційно – вольова сфера:</i> фізична і психічна витривалість, рішучість, впевненість у собі, схильність до ризику. <i>Ділові якості:</i> енергійність, організованість, дисциплінованість. <i>Моральні якості:</i> емпатія, доброзичливість, порядність, людяність.	<i>Потрібно:</i> хороший інтелект, мовний розвиток, хороша увага і пам'ять, логічне мислення. <i>Емоційно – вольова сфера:</i> фізична і психічна витривалість, рішучість, воля, наполегливість, впевненість у собі, схильність до ризику, вміння спілкуватись. <i>Ділові якості:</i> енергійність, дисциплінованість, організованість, адекватна самооцінка, практичність. <i>Моральні якості:</i> доброзичливість, порядність, чесність.

Професії лікар та журналіст належить до системи «Людина-Людина». Визначення схильності із самооцінки зі слів Світлани: дуже любить спілкуватись, вміє ладити з людьми, але іноді буває «вибуховою». Вміє висловлювати свою думку, вміє допомогти товаришам у складних ситуаціях. Має організаторські здібності, любить планувати різні заходи, із задоволенням виконує суспільні доручення. Не любить бути на самоті. Буває конфліктною та впертою. Демонстративна. Любить бути в центрі уваги. Навчається Світлана на високому та достатньому рівні. Займається в літературному та драматичному гуртках.

Діагностичний етап консультації.

Соціономічні професії ставлять серйозні вимоги до психічних якостей людини. Потрібна наявність достатньо розвинених загальних і спеціальних здібностей.

Програма діагностичних обстежень.

1. Інтелект

Інтелект: за Ревеном -125 балів (вище норми), за Векслером – 127 балів, з переважанням вербального інтелекту.

2. Характерологічні особливості

Характерологічний тест Кеттела.

Самооцінка адекватна. Здатність до спілкування висока. Доброзичлива, відчуває яскраві емоції. Мислення більш коректне. Тактовна. Соціально смілива, активна, схильна до ризику. Схильна свідомо дотримуватись правил і норм поведінки. Має ділові якості: наполегливість, точність, акуратність. Має артистичну натуру. Можна говорити про розвинену емпатію. Практична, орієнтується на зовнішні реалії. Безпосередня. Має критичний склад розуму. Схильна до експериментування, не довіряє авторитетам. Життєрадісна, імпульсивна. Має прагнення до лідерства.

Опитувальник Айзенка (Дублюючий тест)

Любить спілкуватись. Демонстративна. Енергійна, життєрадісна. Амбіційна, прагне досягти успіху. Зневажає тих, хто програє.

Тест по визначенню самооцінки (Дублюючий тест)

Самооцінка адекватна.

Визначення спрямованості особистості.

(орієнтаційна анкета)

Найбільше балів одержала спрямованість на спілкування: прагнення підтримувати відносини з людьми, орієнтація на спільну діяльність, соціальне заохочення, залежність від групи, потреба в емоційних відносинах з людьми. Має місце деяка агресивність у досягненні статусу, схильність до суперництва, дратівливість.

Тест по визначенню імпульсивності.

Імпульсивність висока.

Переважає домінуючий стиль міжособистісних стосунків: енергійний, авторитетний лідер, любить давати поради, потребує поваги до себе.

Тест поведінки в конфліктних ситуаціях К. Тамаса.

Переважаючий тип поведінки – суперництво, прагнення задовольнити свої інтереси за рахунок інших.

Рівень домагань

Високий.

3. Обстеження окремих психічних функцій: пам'ять, увага, мислення, логічне мислення тощо.

Пам'ять – хороша (« Числові ряди». Картинки «Слухова пам'ять»)

«Піктограми» (образна пам'ять) – добре

Увага

Стійкість увага – таблиці Шульте – добре.

Об'єм уваги – добре.

Логічне мислення

«Узагальнення понять» – добре.

Логічні задачі – добре.

Корекційний етап консультування

Після діагностичного обстеження психолог та учениця обговорили результати.

«Лікар»

За: розвинена емпатія, екстравертованість, доброзичливість, вміння працювати з людьми, енергійність, ділові якості, соціальна сміливість, хороший інтелект, пам'ять, увага.

Проти: конфліктність, ситуативна агресивність, можлива емоційна нестабільність.

«Журналіст»

За – висока екстравертованість, ділові якості, адекватна самооцінка, здатність відчувати яскраві емоції, соціальна сміливість, здатність до ризику, безпосередність, критичний склад розуму, організаторські здібності, енергійність, хороший інтелект, пам'ять, увага, мовний розвиток, добре розвинене логічне мислення, літературні здібності, високий рівень оцінок з літератури та мови, високий рівень домагань.

Проти – конфліктність, ситуативна агресивність, домінуючий стиль міжособистісних стосунків.

Висновок

Після обговорення результатів Світлана сама дійшла висновку, що більше аргументів «за» вона має для професії журналіста.

Рекомендації психолога

Для кращого вміння контролювати свої емоції зайнятись аутогенними тренуваннями. Вести щоденник, де аналізувати свої емоції та різні події життя.

Поради класному керівникові: давати Світлані лідерські доручення, але при цьому контролювати, щоб стиль відносин з однокласниками не був авторитарним.

РОЗДІЛ 7.

ПІДТРИМКА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ГРОМАДИ У ПРОЦЕСІ ВИБОРУ УСПІШНОГО ПРОФЕСІЙНОГО ШЛЯХУ.

Тетяна Труфен,
*заступниця директора
Крюківщинського ліцею «Лідер»
Вишневої міської ради*

МЕНТОРСТВО У ПРОЦЕСІ ВИБОРУ МАЙБУТНЬОГО ПРОФЕСІЙНОГО ШЛЯХУ

Дослідження багатьох закордонних компаній, як от Deloid MENTOR, та інші менторські організації для молоді в США говорять про те, що менторство є ключовою умовою для кар'єрного зросту. Молодь, яка має ментора, на 130% частіше займає ключові посади та більш як на 50% рідше пропускає уроки.

Менторство в цілому має великий вплив на розвиток особистості, незалежно від віку, статусу, цілей, і є універсальним освітнім підходом. Кожен ментор, маючи великий досвід, виконує роль, в першу чергу, експерта, тобто надає експертну підтримку, пояснює механізм роботи, ділиться контактами, допомагає долучитися до профільної спільноти.

Дуже важливо не обмежуватися лише цією функцією, а допомогти менті зрозуміти його сильні сторони та точки росту, ціль, його індивідуальну траєкторію розвитку для досягнення певної мети. А для цього треба вміти слухати та чути.

Також не менш важливою є підтримка учнів, адже увесь час дитину супроводжує вибір, і важливо бути поруч та надати допомогу, коли настають моменти зневіри, сумніву або незнання ситуації. Також обов'язково ментор має вміти критикувати, зважено балансує між тактом та покращенням. Проте ця критика має бути як зворотній зв'язок.

Сьогодні в дітей є більше можливостей ознайомитись з переліком професій і дізнатися про кожну з них глибше та детальніше. Звісно, це пов'язано із цифровізацією суспільства. Звичайно, складність при виборі професії існує й необхідно зробити правильний вибір. Як зрозуміти, що ти робиш із задоволенням, а що виконуєш вправно, але, на жаль, душа до цієї роботи не лежить? Звісно, можна в будь-який момент змінити свою діяльність, але будуть витрачені роки на справу, яка не подобається.

Отже перед тим, як обирати професію, треба окреслити свої інтереси та чітко зрозуміти, чим має дитина займатися в житті. Основне зрозуміти, що не варто лише прислухатися до думки батьків, гнатися за престижністю, зважати лише на дохід.

Звичайно, що краще при виборі професії мати наставника – ментора, з яким завжди можна порадитися у виборі. Ним з легкістю може стати класний керівник. Саме він може допомогти дитині зробити його професійний розвиток більш усвідомленим, адже з дитинства спостерігає за розвитком учня, знає його сильні й слабкі сторони, може акцентувати на певних рисах характеру. Класний керівник натомість має усвідомити, що така місія йому також принесе певні бонуси. Він зможе зрости не лише у напрямку Soft Skills, а й зробити ревізію свого досвіду, структурувати та оновити кейси знань.

1. З чого почати класному керівнику:
2. Встановити цілі
3. Визначити форму та частоту спілкування
4. Окреслити навички, які буде розвивати
5. Спрогнозувати кінцевий результат

Щоб менторство було продуктивним, треба регулярно проводити індивідуальну роботу, групові заняття, виїзні екскурсії та обов'язково обговорювати що вдалося, що зрозуміло, що було цікаво, а що ні, про що хочуть діти ще дізнатися, почути, де себе спробувати.

Саме ментор-класний керівник може допомогти у виборі професії, особливо коли дитина не знає, з чого почати і як скласти індивідуальну траєкторію професійного росту та як нею рухатися. Класного керівника у ролі ментора можна порівняти з енциклопедією профорієнтації: він джерело інформації, може дати відповідь на питання, знайти будь-яку інформацію для полегшення вибору професії, спрямувати дитину в потрібне русло. Може мотивувати, але за дитину зробити вибір не може. Успіх профорієнтаційної роботи залежить від уміння вчителя сформувати в учня позитивне ставлення до роботи.

Класному керівникові варто починати профорієнтацію ще із середньої ланки. Саме тоді вже треба знайомити дітей зі світом професій, проводити тематичні зустрічі з представниками різних професій, організовувати профорієнтаційні екскурсії, створювати умови, за яких учні могли б спробувати себе в різних галузях. Це можуть бути як позакласні заходи на кшталт ярмарку професій, так і різноманітні майстер-класи. Можна час від часу проводити анкетування та профорієнтаційні ігри. У дев'ятому класі учень вже має вибрати напрям подальшого навчання. Для цього потрібно вже вміти приймати зважено самостійні рішення. Маємо пам'ятати, що профорієнтаційна робота з підлітками не закінчується на виборі між професійним коледжем та 10-11 класом. У старших класах доведеться обирати вищий навчальний заклад, студентів та випускників вищих навчальних закладів цікавитиме вибір організації, в якій можна буде повністю реалізувати свої потреби як у професійній, так і матеріальній сфері.

Ментор з профорієнтації має чотири підходи до реалізації: інформативний, діагностико-консультативний, розвиваючий та активізуючий.

При реалізації інформативного підходу ментор має дати повну інформацію щодо можливого вибору майбутньої професії, Про навчальні заклади, які готують спеціалістів, про організації, які надають робочі місця, ринок праці, орієнтовне матеріальне забезпечення та про можливе кар'єрне зростання.

При діагностико-консультативному підході класний керівник проводить тестування, бесіди, консультування з метою встановлення інтересів, здібностей, мотивації дітей. Це відбувається шляхом зіставлення особливостей дитини та вимог до професії. На цьому етапі корисно залучити до спілкування з дітьми психолога. Якщо інформації недостатньо, потрібно шляхом використання нестандартних питань, елементів гри, ситуативних занять змусити учнів задуматися про майбутню професію, життєві цінності, проблематику професійного самовизначення.

При реалізації розвивального підходу класний керівник допомагає учням подолати почуття невизначеності, невпевненість, розібратися в собі, сформувати знання, уміння і навички для опанування певної професії. Тут було б доречним залучити дітей до різних тренінгів, майстер-класів, ділових ігор, які розвивають окремі компетенції та оптимізують навчання. Отже, щоб вибір професії був усвідомленим, варто підходити до профорієнтації системно. І в цій системі класний керівник відіграє особливу роль.

Оксана Янішевська,
заступниця директора
з навчально-виховної роботи
ліцею “Основа” Вишневої міської ради

ВИКОРИСТАННЯ ЛІТЕРАТУРИ ТА ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ У СИСТЕМІ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

У сучасному світі, де швидкість змін надзвичайно велика, важливо, щоб старшокласники мали доступ до актуальної та корисної інформації про свої майбутні кар’єрні можливості. Одним із способів підтримки учнів у цьому процесі є створення у бібліотеках ліцеїв громади просторів з профорієнтаційною літературою та відеоматеріалами.

Профорієнтаційна література та відеоматеріали стали важливим джерелом інформації для старшокласників, які шукають своє місце у світі праці. Ці матеріали містять інформацію про різноманітні професії, освітні програми, можливості для розвитку кар’єри, поради щодо вибору професії та багато іншого. Тому нові простори бібліотек включають доступ до різноманітних ресурсів, таких як книги, журнали, відеоінструкції, веб-семінари та інші матеріали, які розкривають різноманітні професійні можливості.

Залучення викладачів, кар’єрних консультантів та фахівців з різних галузей також значно збільшує ефективність таких секцій. Така ініціатива сприяє гармонійному професійному розвитку старшокласників та підготовці їх до майбутньої кар’єри.

Для ефективності функціонування такого простору бібліотеки у Вишнівському академічному ліцеї “Основа” педагоги враховують індивідуальні потреби та інтереси учнів, організують зустрічі з представниками різних професій, проводять кар’єрні тести та анкети, а також влаштовують практичні заняття та майстер-класи з представниками вибраних сфер діяльності як у закладах неповної вищої освіти, так і в нашому ліцеї (виїзні майстер-класи).

Створення перформативного простору для старшокласників – це чудова ідея. Для цього облаштовуємо місце, яке є зручним, сучасним і надихаючим, таким, що сприяє саморозвитку і відкриттю нових можливостей. Тому в ліцеї облаштовано:

1. Зони для читання та обговорення, читальні зони. (Створили комфортні куточки зі зручними кріслами і стелажми, заповненими профорієнтаційною літературою: книги, брошури, журнали, інші видання, які розкривають різні професії та галузі. Це не тільки загальні посібники, а й спеціалізовані видання, що розглядають конкретні сфери діяльності:

- «Ким бути?» Володимира Висоцького – Книга допомагає зрозуміти різні професії та їхні особливості.
- «Професії майбутнього» Олександра Кравченка – Огляд перспективних професій, які будуть актуальні в найближчі десятиліття.
- «Як обрати професію» Ольги Ковальчук – Практичні поради та вправи для визначення своїх інтересів та здібностей.
- «Профорієнтація для підлітків» Наталії Бондаренко – Книга містить тести та методики для визначення професійних нахилів.
- “Цифрові й «айтішні» професії” Анни Новосад та Алевтини Седовчено – Я досліджую професії.
- “Космічні професії” Анни Новосад та Алевтина Седовчено – Я досліджую професії.

2. Інтерактивні кіоски, медіа-станції. Креативні студії. (Є місця для практичних занять: малювання, написання статей, створення відео, де можна випробувати себе в різних креативних професіях, зокрема в робототехніці та програмуванні, майстерні для старшокласників, які цікавляться технічними спеціальностями, і де можна реалізувати вже професійні знання через моделювання, конструювання та програмування).

3. Консультаційний кабінет, “Кабінет профорієнтаційного психолога”.(У таких місцях фахівці допомагають у визначенні схильностей і здібностей учнів. Це і місця для індивідуальних зустрічей з консультантами, які можуть дати поради щодо майбутньої кар’єри або вибору навчального закладу).

4. Місця для рефлексії та обговорення, дискусійні клуби. (Тут створюємо клуби за інтересами, де учні можуть обговорювати переглянуті відео, ділитися думками і планами, місця для зустрічей з професійними консультантами, які допомагають учням зрозуміти, як отримані знання можна застосувати у майбутній кар’єрі, проводимо лекції та семінари, на які запрошуємо гостей з різних сфер діяльності для проведення профорієнтації та залучення старшокласників до дискусій. Це представники закладів освіти, професіонали з різних галузей або кар’єрні консультанти. Також актуальним є проведення індивідуальних консультацій: надання можливості старшокласникам звертатися до кар’єрних консультантів з центру зайнятості або психолога ліцею для отримання індивідуальної підтримки та порад з питань профорієнтації (Тести на профорієнтацію. Наприклад, тест Голланда або тест Клімова, які допомагають визначити професійні нахили учнів).

Допомога старшокласникам з профорієнтаційною літературою та відеоматеріалами є важливою складовою успішного вибору професії. Звичайно, і профорієнтаційна література, і відеоматеріали допоможуть зробити обдуманий та вдалий вибір професії. Для деяких старшокласників професійна література може бути більш корисною, оскільки вона надає детальну та глибоку інформацію про конкретні професії. З іншого боку, відеоматеріали можуть бути більш привабливі та легше засвоюватися для інших. Тому нам важливо збалансувати обидві форми матеріалів для кращого розуміння професійного спрямування. Зосередимося на створенні в закладі перформативного простору, який акцентується на відеоматеріалах для старшокласників. Відео є потужним інструментом для навчання та натхнення, тож детально розглянемо, як це організовано у нашому закладі.

Основними елементами такого простору є:

1. Відеостанції: Індивідуальні перегляди.(Зручні місця з навушниками і ноутбуками, де старшокласники можуть самостійно обирати і переглядати профорієнтаційні відео, онлайн-курси, проходити тести на визначення професійних нахилів). Групові перегляди. (Актова зала з великим екраном і комфортними кріслами для групових показів і обговорень).

2. Каталог відеоматеріалів, онлайн-ресурси. Це і освітні відео, а саме: лекції, документальні фільми, курси з різних предметів і професій, мотиваційні та натхненні відео, інтерв’ю з успішними людьми, історії успіху, TED Talks, практичні відео (інструкції, майстер-класи, демонстрації професійних навичок). Організація відеосеансів, показ коротких відеороликів або документальних фільмів про різні професії та кар’єрні шляхи допомагає учням отримати краще уявлення про різноманітність ринку праці.

3. Також є доступ до онлайн-платформ з профорієнтаційними матеріалами, де учні проходять тести, отримують поради та дивляться відеоінструкції, такі як:

- YouTube-канал «Профорієнтація» – Відео про різні професії, інтерв’ю з фахівцями та поради щодо вибору кар’єри.
- TED Talks – Виступи на тему кар’єри та професійного розвитку. Наприклад, виступи Кена Робінсона про креативність та освіту.
- Канал «Career Paths» – Відео про різні кар’єрні шляхи, що допоможуть зрозуміти, які навички потрібні для різних професій.
- «Професії майбутнього» від Coursera – Онлайн-курси та лекції про нові та перспективні професії.
- Онлайн-платформи для навчання – Coursera, Udemy, Prometheus, де можна знайти курси з різних професійних напрямків.

4. Використання інтерактивних елементів. Розміщення QR-кодів по всьому простору, щоб учні могли швидко переходити до відеоматеріалів на своїх пристроях.

5. Мультимедійні проекти, монтажна кімната. (Зона, де старшокласники створюють свої власні відео, знімають навчальні ролики, працюють з програмами для редагування відео і монтують свої проекти).

Такі способи можна поєднувати та адаптувати до конкретних потреб та можливостей кожного ліцею громади. Головна мета – надати учням доступ до різноманітних ресурсів та інформації, яка допоможе їм зробити обдуманий та вдалий вибір професії. Це сприяє розвитку креативності, критичного мислення та сприйняття нової інформації серед учнів.

Тому такі створені простори бібліотек сприяють підвищенню обізнаності учнів щодо актуальних трендів у світі праці, ринку праці та освіти, а також допомагають їм розібратися у важливих аспектах кар'єрного розвитку, таких як планування кар'єри, навички пошуку роботи, підготовка до співбесіди на роботу та багато іншого. Окрім того, це місця для обговорення та обміну думками між учнями, вчителями та фахівцями з різних галузей.

Отже, створення у бібліотеках ліцеїв громади просторів з профорієнтаційною літературою та відеоматеріалами є важливим кроком у підготовці старшокласників до вибору своєї майбутньої професії. Це допоможе їм зробити обдуманий вибір та підготуватись до успішного вступу до відповідних навчальних закладів.

Висновки

**Олег Фасоля,
Войтек Мархлевські,**
експерти SALAR International

Реформування мережі старшої школи Вишневої міської територіальної громади, яке розпочалось у співпраці із Шведсько-українським проектом, показало важливість та необхідність функціонування ефективної системи профорієнтаційної роботи у закладах освіти як однієї із заповорок успішної реалізації розпочатого завдання.

Проведений аналіз існуючої системи довів застарілість, фрагментарність, неефективність та формальність системи профорієнтаційної роботи у закладах загальної середньої освіти. Це стало вагомою підставою для напрацювання власного унікального досвіду формування нової системи профорієнтаційної діяльності у закладах загальної середньої освіти окремо взятої громади.

Важливим є опрацювання та використання елементів міжнародного досвіду діяльності у цій сфері. Але практика показала, що прямого його перенесення не може бути.

Надзвичайно важливим стало прийняття цільової програми модернізації системи профорієнтації в громаді, що дало можливість засновнику закладів загальної середньої освіти побачити в освітній галузі не лише споживача ресурсів місцевого бюджету, а й важливу складову подальшого поступального економічного розвитку громади.

Напрацювання, отримані у ході проведення експерименту, дають підставу говорити, що сучасна система профорієнтації здобувачів загальної середньої освіти має бути комплексною і потребує залученості до її реалізації усіх стейкхолдерів освітнього процесу (здобувачів освіти, їх батьків, педагогів, засновників), а також представників місцевої економіки та бізнесу та закладів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти.

Проведена робота показала необхідність впровадження наскрізної профорієнтаційної змістової лінії в освітній процес кожного закладу освіти громади як способу залучення до цього процесу усіх педагогічних працівників та усіх стейкхолдерів освітнього процесу.

Ефективність нової системи профорієнтаційної роботи, як комплексної програми громади, можлива у кожному освітньому закладі зокрема через реалізацію прав закладу і педагогів на організаційну та академічну автономію.

Отримані напрацювання можуть бути масштабовані в інших громадах та закладах освіти, але мають бути адаптованими і детально опрацьованими.

Проведена робота щодо модернізації системи профорієнтаційної роботи вчергове переконує у важливості формування сучасної мережі старшої школи, яка б базувалася на функціонуванні ліцеїв як окремих закладів освіти для здобуття у них лише профільної середньої освіти.

Модернізація системи профорієнтаційної роботи проводилася на базі 9-х класів закладів освіти громади. Проведена робота дає підстави стверджувати, що її ефективність була б значно вищою, якби вона розпочиналася у більш ранні періоди. Тому для досягнення більш сталого результату у наступний час варто продовжити напрацьовувати зміни щодо організації такої діяльності у 7-8 класах із подальшим зниженням віку залучених до процесу професійного орієнтування, професійного вибору та професійного становлення здобувачів освіти.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Swedish Association
of Local Authorities
and Regions

Швеція
Sverige

Меморандум про співробітництво між Шведсько-українським проєктом «Підтримка децентралізації в Україні» та Вишневою міською територіальною громадою Київської області

Мета

Цей Меморандум про співробітництво підписаний відповідно партнерами як вираження їх взаємної зацікавленості у налагодженні співпраці задля формування ефективної шкільної мережі, в тому числі мережі закладів освіти, які забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти з метою підвищення доступності і якості надання освітніх послуг в громаді, що є одним із завдань процесу децентралізації в Україні.

Меморандум демонструє рівну готовність обох сторін прагнути до досягнення цієї мети.

Партнери

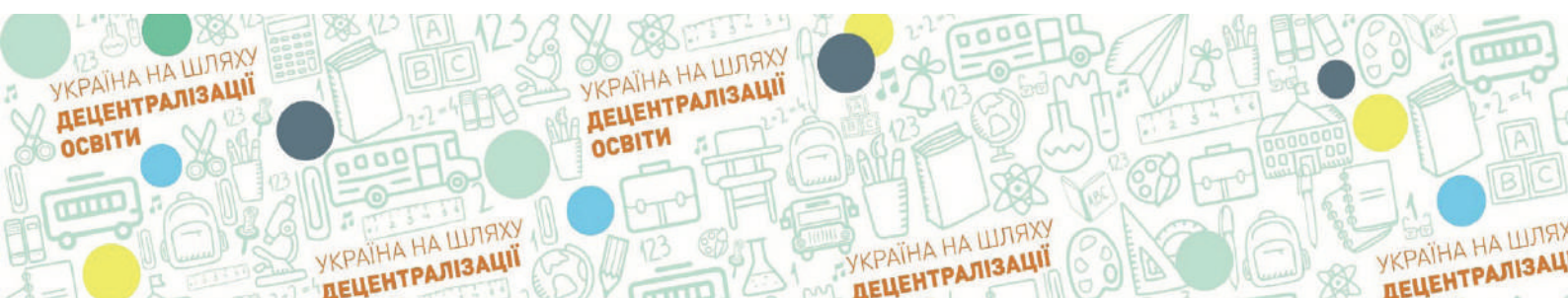
Шведсько-український проєкт «Підтримка децентралізації в Україні», що фінансується Урядом Королівства Швеція та впроваджується Шведською асоціацією місцевих влад та регіонів (SALAR), працює в Україні з 2015 року та, маючи фахову експертну команду зреалізував цілий ряд завдань щодо зміцнення місцевого самоврядування, покращення доступності і якості послуг, які надаються безпосередньо в територіальних громадах. Одним із завдань, які реалізовували експерти/експертки проєкту, було надання фахової допомоги територіальним громадам щодо формування ефективних шкільних мереж задля підвищення доступності і якості надання освітніх послуг в громадах.

Вишнева міська територіальна громада Київської області має на меті створити ефективну шкільну мережу, яка б забезпечувала надання здобувачам освіти доступних і якісних освітніх послуг незалежно від місця їх народження та проживання та забезпечити безпечне, комфортне та сучасне освітнє середовище в усіх закладах громади, які надають освітні послуги.

Передумови співробітництва

В рамках співробітництва обидві сторони свою діяльність планують:

- здійснювати в дусі взаємної довіри, поваги та відкритості;
- активно шукати синергії з усіма стейкхолдерами процесу формування та забезпечення функціонування освітньої мережі громади, що пов'язано з реформою децентралізації в Україні;
- вільно обмінюватись необхідними для реалізації завдань даними;
- діяти чесно, неупереджено та справедливо;
- нести відповідальність за свої дії.

Принципи співпраці

Співпраця між Шведсько-українським проектом «Підтримка децентралізації в Україні» та Вишневою міською територіальною громадою Київської області має характеризуватися демократичними принципами, прозорістю та духом взаємного партнерства.

Співпраця має бути чітко спрямована на дотримання недискримінаційних принципів прав людини та приділяти особливу увагу гендерній рівності.

Сторони погоджуються встановити високу планку протидії корупції в рамках співробітництва.

План дій щодо формування ефективної шкільної мережі, в тому числі мережі закладів освіти, які забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти регламентуватиметься окремим документом, який буде розроблено і узгоджено двома сторонами додатково.

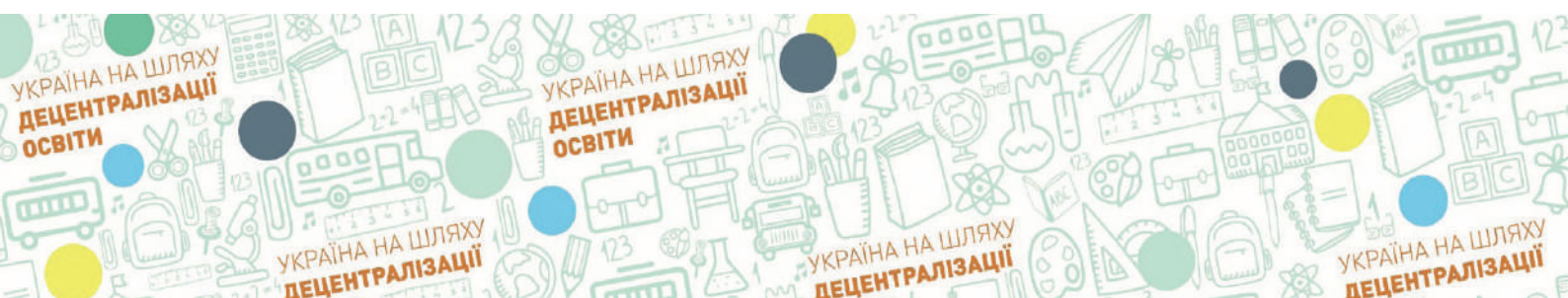
Цей Меморандум набуває чинності після його підписання двома сторонами і діяти-ме до 31 грудня 2023 року.

Від Шведсько-Українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні»

Від Вишневої міської територіальної громади Київської області

Ієва Калніня, лідер проекту

Ілля Діков, міський голова

Додаток 2

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішенням ____ сесії
Вишневої міської ради _____ скликання
№ _____ від _____

ПІЛОТНА ПРОГРАМА

**«Модернізація діяльності з профорієнтації
дітей та учнівської молоді
закладів загальної середньої освіти»
Вишневої міської територіальної громади
на 2023-2024 навчальний рік**

м. Вишневе
2023 р

1. Паспорт

Пілотної Програми «Модернізація діяльності з профорієнтації дітей та учнівської молоді закладів загальної середньої освіти» Вишневої міської територіальної громади на 2023-2024 навчальний рік

1.	Повна назва програми	Пілотна Програма «Модернізація діяльності з профорієнтації дітей та учнівської молоді закладів загальної середньої освіти» Вишневої міської територіальної громади на 2023-2024 навчальний рік.
2.	Мета пілотної Програми	Створення умов для формування усвідомленого вибору професії учнями у відповідності зі своїми здібностями, психофізіологічними даними і потребами суспільства, формування в учнів знань про організацію виробництва, сучасне обладнання, про основні професії, про їх вимоги до особистості, про шляхи професійної підготовки та розвиток інтересу до отримання професії, формування в учнів позитивної мотивації до трудової діяльності.
3.	Правове обґрунтування	<ul style="list-style-type: none"> – Декларація прав дитини; – Конвенція про права дитини; – Закони України: «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», «Про позашкільну освіту»; – «Програма стратегічного розвитку та функціонування системи освіти Вишневої міської територіальної громади Бучанського району Київської області на 2022-2025рр»; – Програма «Підтримка обдарованих дітей та учнівської молоді» Вишневої міської територіальної громади на 2023-2026 роки.
4.	Термін реалізації пілотної Програми	2023-2024 навчальний рік.
5.	Орієнтовний бюджет	700 000,00 грн
6.	Розробник пілотної Програми	КУ «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» Вишневої міської ради Бучанського району Київської області
7.	Відповідальний виконавець Програми:	КУ «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» Вишневої міської ради Бучанського району Київської області
8.	Учасники Програми	Управління освіти Вишневої міської ради, КУ «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» Вишневої міської ради, заклади загальної середньої освіти, заклади позашкільної освіти Вишневої міської територіальної громади
9.	Джерела фінансування	<ul style="list-style-type: none"> – кошти місцевого бюджету; – інші джерела, не заборонені чинним законодавством.

ПІЛОТНА ПРОГРАМА

«Модернізація діяльності з профорієнтації дітей та учнівської молоді закладів загальної середньої освіти» Вишневої міської територіальної громади на 2023-2024 навчальний рік

1. Загальна частина

Кожний випускник навчального закладу, розмірковуючи над своїм майбутнім, перш за все вирішує, яку професію йому обрати. І в цей особливий період життя підлітків доречною буде допомога у оволодінні навичками самостійного вибору майбутньої професії.

Загальновідомо, що коли змінюється середовище, в якому живе учень, змінюється його уявлення про себе, свої можливості. У зв'язку з цим актуальними є пошуки точок відліку для самоствердження, самовизначення у майбутньому, збільшення стійкості підлітків у ситуації «мінливості» суспільства, ринку праці.

В сучасних умовах необхідно виховувати конкурентноспроможну особистість, яка б мала не тільки високий інтелектуальний розвиток, а й ще була б психологічно підготовлена до вирішення питань нашого сьогодення.

З метою допомоги учням зорієнтуватися у світі сучасних професій, здійснити професійне самовизначення з урахуванням психолого-індивідуальних особистісних властивостей, розроблена пілотна Програма «Модернізація діяльності з профорієнтації дітей та учнівської молоді закладів загальної середньої освіти» Вишневої міської територіальної громади на 2023-2024 навчальний рік.

Оскільки з 1 вересня 2023-2024 н.р. розпочалось створення ефективної мережі профільної старшої школи в академічних ліцеях Вишневої міської ради, виникла необхідність створення дієвої системи допрофільної та профорієнтаційної роботи в закладах освіти, як це відслідковується в інших цивілізованих країнах світу. Для організації цієї роботи необхідно залучити велику кількість педагогів, психологів та інших спеціалістів. На даний час неможливо здійснити ефективну профорієнтаційну роботу одночасно в усіх класах ліцеїв, тому завданням пілотної Програми є налагодження системи профорієнтаційної роботи тільки в 9-х класах (станом на 1 вересня в ліцеях сформовано двадцять шість 9-х класів, в яких навчається 723 учні).

2. Завдання Програми:

1. скоординувати роботу класних керівників з учнями та їх батьками щодо формування обґрунтованих професійних потреб та їх педагогічної корекції;
2. планування годин спілкування, рольових ігор;
3. тренінгові заняття з учнями;
4. елективні курси.
5. урізноманітнити систему профінформування через співпрацю з установами професійної освіти, зустрічі з представниками професій, затребуваних ринком праці, уроки технології, економіки та професійне інформування на уроках з інших предметів.
6. забезпечити потреби учнів у поглибленому вивченні предметів через організацію профільного навчання в старшій школі.
7. сформуванню позитивне ставлення до праці.
8. навчити розбиратися в змісті професійної діяльності.
9. навчити співвідносити вимоги обраної професії з індивідуальними якостями особистості.
10. навчити аналізувати свої можливості і здібності.

3. Основні форми профорієнтаційної діяльності:

- дискусії;
- тренінги;
- круглі столи;
- робота з батьками;
- робота з випускниками закладу освіти;
- виставки-перегляди;
- екскурсії.

4. Аспекти системи профорієнтації:

- соціальний
- економічний
- психолого-педагогічний
- медико-фізіологічний

Соціальний аспект полягає у формуванні ціннісних орієнтацій молоді в професійному самовизначенні.

Економічний аспект полягає у процесі керування вибором професії молоді, відповідно до потреб суспільства та регіонального ринку праці.

Психологічний аспект полягає у вивченні структури особистості, формуванні професійної спрямованості (здатності до усвідомленого вибору). *Педагогічний* – пов'язаний із формуванням суспільно значущих мотивів вибору професії та професійних інтересів.

Медико-фізіологічний аспект передбачає такі основні завдання, як розробка критеріїв професійного відбору, відповідно до стану здоров'я, а також вимог, які висуває професія до особистості кандидата.

5. Структура діяльності учасників пілотної Програми щодо проведення профорієнтаційної роботи.

Координатор діяльності – КУ «Центр професійного розвитку педагогічних працівників», у функції якого входить:

- вироблення стратегії взаємодії суб'єктів, відповідальних за педагогічний супровід та майбутнє професійне самовизначення учнів;
- співпраця з експертами Шведсько-українського Проекту «Підтримка децентралізації в Україні»;
- виготовлення методичних рекомендацій щодо профорієнтаційної роботи з учнями, їх батьками та педагогами;
- організації різноманітних зустрічей учасників пілотної Програми;
- знайомство з вітчизняним та міжнародним досвідом в сфері проведення профорієнтаційної роботи.

Заступник директора ліцею з виховної роботи, у функції якого входить:

- підтримання зв'язків з соціальними партнерами, що впливають на самовизначення учнів;
- планування роботи педагогічного колективу з формування готовності учнів до профільного та професійного самовизначення;
- здійснення аналізу та корекції діяльності педагогічного колективу з даного напрямку (консультації, діагностика, тощо)
- проведення педагогічних рад, виробничих нарад з проблеми профільного та професійного самовизначення старшокласників;
- організація участі обдарованих дітей у предметних олімпіадах, конкурсах МАН та творчих конкурсах;

- організація підвищення кваліфікації класних керівників та психологів з даного питання;
- здійснення контролюючих функцій роботи класних керівників та психолога з даного питання.

Класний керівник 9-го класу, у функції якого входить:

- складання плану педагогічної підтримки самовизначення учнів свого класу;
- організація індивідуальних, групових профорієнтаційних бесід, диспутів, конференцій;
- здійснення психолого-педагогічного спостереження за нахилами учнів;
- допомога учням проєктувати індивідуальну освітню траєкторію, моделювати варіанти профільного навчання та професійного становлення;
- організація відвідування учнями Днів відчинених дверей у вищих та середніх професійних навчальних закладах;
- організація тематичних і комплексних екскурсій учнів на підприємства
- допомога психологу в проведенні анкетування учнів та їхніх батьків з проблеми професійного самовизначення;
- проведення батьківських зборів з проблеми формування готовності учнів до профільного й професійного самовизначення;
- організація зустрічей учнів з випускниками школи, які навчаються у вищих і середніх професійних навчальних закладах.

Практичний психолог, у функції якого входить:

- вивчення професійних інтересів та нахилів учнів;
- здійснення моніторингу готовності учнів до профільного та професійного самовизначення шляхом анкетування учнів та їхніх батьків;
- проведення тренінгових занять із профорієнтації учнів;
- проведення бесід з батьками та педагогами;
- здійснення психологічних консультацій з учасниками профорієнтаційного процесу;
- надання допомоги класному керівнику в аналізі та оцінці інтересів та схильності учнів;
- створення бази даних із професійної діагностики.

Медичний працівник закладу освіти, у функції якого входить:

- сприяння формуванню в учнів настанови на здоровий спосіб життя;
- проведення з учнями бесід про зв'язок успішності професійної кар'єри й здоров'я людини;
- консультування щодо впливу стану здоров'я на професійну кар'єру;
- допомога класному керівнику, шкільному психологу в аналізі діяльності учнів.

6. Критерії і показники ефективності профорієнтаційної роботи:

- достатня інформація в учнів про професію і шляхи її здобуття та чітке уявлення учня про вимоги професії до людини та потреб суспільства в цих фахівцях;
- потреба в обґрунтованому виборі професії; вмінні учня самостійно здійснити вибір, бажанні випробувати свої сили в конкретних сферах діяльності;
- упевненість учня в соціальній значущості праці, тобто сформоване ставлення до неї, як до життєвої цінності;
- наявність в учня професійно обґрунтованого плану усвідомленого вибору майбутньої професії.

7. Орієнтовний бюджет пілотної Програми:

Підготовка та друк планувально-методичних документів – 200 000,00 грн.

Організація та проведення освітньо-консультативних зустрічей – 500 000,00 грн.

– Загальна орієнтовна вартість пілотної Програми – **700 000,00 грн.**

8. Фінансове забезпечення пілотної Програми:

Фінансове забезпечення здійснюється в межах коштів, передбачених бюджетом Вишневої міської територіальної громади по КФК 0611142 «Інші програми і заходи у сфері освіти», а також із залученням інших коштів, не заборонених чинним законодавством.

9. Координація і контроль

Координація і контроль за виконанням пілотної Програми здійснюються Управлінням освіти Вишневої міської ради.

Міський голова

Ілля ДІКОВ

Алгоритм дій з модернізації системи профорієнтаційної роботи у закладах освіти Вишневої міської територіальної громади

Крок 1. Формування команди-ініціаторів розробки Програми (у складі педагогічних працівників Центру професійного розвитку педагогічних працівників Вишневої міської ради).

Крок 2. Генерування ідеї необхідності розробки такої Програми та вивчення вимог до подібних програм.

Крок 3. Консультування з експертами Шведсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» з метою ознайомлення з європейським досвідом.

Крок 4. Створення Робочої групи з профорієнтації та колективне обговорення можливого змісту Програми.

Крок 5. Обговорення необхідності прийняття такої програми з профорієнтації з депутатами та керівництвом Вишневої міської ради.

Крок 6. Укладання та оформлення Програми.

Крок 7. Прийняття Програми на сесії Вишневої міської ради.

Крок 8. Діяльність Робочої групи з впровадження Програми: розробка і впровадження впродовж навчального року різних форм роботи з учнями 9-х класів, педагогами, батьками учнів.

Крок 9. Обговорення результатів роботи та підведення підсумків.

Крок 10. Підготовка та видавництво посібника з профорієнтації з досвіду роботи освітян громади.

Крок 11. Поширення досвіду і складання планів на продовження Програми з профорієнтації учнів 7-9 класів ліцеїв громади на наступні роки.

Склад Робочої групи
з реалізації пілотної Програми
«Модернізація діяльності з профорієнтації дітей та учнівської молоді
закладів загальної середньої освіти»
Вишневої міської територіальної громади на 2023–2024 навчальний рік

№ п/п	ПІБ	Посада
Центр професійного розвитку педагогічних працівників		
1	Сушко Світлана Миколаївна	Директорка
2	Леончук Ірина Іванівна	Консультантка
3	Левченко Наталія Вікторівна	Консультантка
4	Усеїнова Зарема Усеїнівна	Консультантка
Вишнівський академічний ліцей №1		
1	Плахотнюк Володимир Григорович	Директор
2	Тубаток Вероніка Сергіївна	Вчителька початкових класів
3	Костюренко Алла Володимирівна	Вчителька української мови та літератури
4	Юстименко Наталія Олександрівна	Вчителька історії
Вишнівський академічний ліцей №2		
1	Пашинська Тетяна Анатоліївна	Директорка
2	Матійчук Ірина Володимирівна	Прикитичний психолог
3	Ніколайчук Ольга Вікторівна	Соціальний педагог
Вишнівський академічний ліцей «Основа»		
1	Руденко Наталія Миколаївна	Директорка
2	Янішевська Оксана Іванівна	Вчителька української мови та літератури
3	Міщенко Віктор Аркадійович	Вчитель фізкультури
4	Орел Лілія Анатоліївна	Практичний психолог
Вишнівський ліцей «ІДЕАЛ»		
1	Жайворонок Лідія Володимирівна	Директорка
2	Кисла Вікторія	Заступниця директора
3	Подейко Діана Юріївна	Педагог-організатор
Крюківщинський ліцей «Лідер»		
1	Миколаєнко Ірина Василівна	Директорка
2	Труфен Тетяна Володимирівна	Заступниця директора
3	Аредо Павліна Анатоліївна	Педагог-організатор
4	Можаровська Галина Іванівна	Вчителька української мови і літератури

Додаток 5

<p>Вишнівський академічний ліцей № 1 Вишневої міської ради Бучанського району Київської області</p>	<p>Директор: Плахотнюк Володимир Григорович Адреса: 08133, м. Вишневе, вул. Освіти 9 Телефон: +38 04598 5-07-62 Електронна пошта: vzosh1@ukr.net Офіційний сайт: https://vzosh.org/ Facebook: https://www.facebook.com/vzoshorg Instagram: https://www.instagram.com/vzoshorg/</p>
<p>Вишнівський академічний ліцей № 2 Вишневої міської ради Бучанського району Київської області</p>	<p>Директор: Пашинська Тетяна Анатоліївна Адреса: 08132, м.Вишневе, вул. Остапа Вишні 2 Електронна пошта: vyshneve_znz_2@ukr.net Офіційний сайт: http://vyshneve-school2.edukit.kiev.ua/</p>
<p>Вишнівський академічний ліцей «Основа» Вишневої міської ради Бучанського району Київської області</p>	<p>Директор: Руденко Наталія Миколаївна Адреса: 08132, м. Вишневе, вул. Святошинська 44 Телефон: 0661152681 Електронна пошта: 3vzosh@ukr.net Офіційний сайт: http://vyshneve-school3.edukit.kiev.ua/ Facebook: https://www.facebook.com/LyceumOsnova</p>
<p>Вишнівський ліцей «ІДЕАЛ» Вишневої міської ради Бучанського району Київської області</p>	<p>Директор: Жайворонок Лідія Володимирівна Адреса: 08132, м. Вишневе вул. Машинобудівників, 3 Електронна пошта: vzosh_n4@ukr.net Офіційний сайт: http://vyshneve-school4.edukit.kiev.ua</p>
<p>Крюківщинський ліцей «Лідер» Вишневої міської ради Бучанського району Київської області</p>	<p>Директор: Хомицька Алла В'ячеславівна Адреса: 08136, с.Крюківщина вул. Мічуріна 12А Телефон: 045-98-5-27-17 Електронна пошта: kr.chch@ukr.net Офіційний сайт: http://kr-school.org.ua/</p>

**Зразки форм для опитувань та матеріалів
для роботи з профорієнтації з учнями 9-х класів
рекомендовані експертами Шведсько-українського проєкту
«Підтримка децентралізації в Україні»**

Моє портфоліо

ЗАГАЛЬНА МЕТА: Здійснення синтезу досвіду та інформації про себе, отриманої в результаті автодіагностики, для планування освітньо-професійної кар'єри.

КОНКРЕТНІ МЕТИ:

Учень:

1. Збирає інформацію про себе, корисну для планування освітньо-професійної кар'єри;
2. Здійснює синтез цієї інформації у вигляді портфоліо;
3. Обґрунтовує значення портфоліо.

МЕТОДИ РОБОТИ:

1. Мозковий штурм;
2. Обговорення;
3. Робота в групах.

НАВЧАЛЬНІ ЗАСОБИ:

1. Аркуші фліпчарту;
2. Маркери, прилади для письма;

ОЧІКУВАНИЙ ЧАС: 40 хвилин.

ЗАПРОПОНОВАНІ ОСВІТНІ СИТУАЦІЇ:

Завдання 1.

Моє портфоліо. Як ми будемо створювати своє портфоліо?

У якій формі може бути наше портфоліо?

Вчитель записує на фліпчарт слово «ПОРТФОЛІО» і запитує учнів: Що асоціюється вам з цим словом? Пропозиції учнів записуються на дошці, а потім разом із учнями, використовуючи раніше надані пропозиції, вчитель створює визначення поняття.

Для вчителя: Портфоліо може бути підготовлене як у паперовій формі, так і в електронному вигляді. Обидві версії будуть створюватися кожним учнем протягом занять і доповнюватися під час усіх занять, присвячених профорієнтації.

Завдання 2. Як працювати з портфоліо? Вчитель розподіляє учнів на 4 групи. Кожна група отримує аркуш фліпчарту. Група I і III записує на аркуші відповіді на питання: Чому важливо мати портфоліо?

Група II і IV записує на аркуші відповіді на питання:

Що, на вашу думку, повинно бути включено в портфоліо? Представник кожної групи представляє свої ідеї на форумі класу. Для вчителя: Учні будуть збирати інформацію

про себе, отриману під час занять, що дозволить їм пізнати себе, свої інтереси, здібності, цінності, сильні та слабкі сторони, а також інформацію, отриману від товаришів, вчителів, сім'ї. У портфоліо також буде місце для інформації про освіту, світ професій та ринок праці. Вчитель просить учнів принести на наступні заняття матеріали, які вони раніше збрали щодо власних ресурсів і досягнень, якщо такі є. Ці матеріали збагатять портфоліо, за орієнтовною структурою згідно **додатку А**, підготовлене кожним учнем. Вчитель вказує учням, що корисно розробити вкладки / окремі сторінки, що відповідають пунктам структури, які систематизують зібрану інформацію щодо:

1. Ринку праці, вкладка про професії
2. Планування професійної кар'єри
3. Власних ресурсів учня та навичок

Самооцінка

Разом із учнями визначають види вкладок та пропонують назви. Учні індивідуально за власною ідеєю виготовляють оформлення портфоліо. Виконавши це завдання, учні доповнюють своє портфоліо результатами опитувань, тестів, анкет та іншої інформації про себе.

Додаток А

Приклад структури портфоліо.

Індивідуальна титульна сторінка, ім'я та прізвище учня

Зміст. Результати досліджень за допомогою опитувальників: інтереси, здібності, цінності, особисті, соціальні, професійні навички, риси, темперамент, сильні та слабкі сторони, самооцінка. Інформація про індивідуальні ресурси, процес прийняття рішень, стилі навчання, планування, визначення цілей. Свідоцтва, дипломи, сертифікати, нагороди, шкільні оцінки. Свідоцтва про пройдені курси, тренінги, заняття та майстер-класи, участь в конкурсах, олімпіадах, змаганнях. Документи, які підтверджують роботу учня, наприклад, картини, фотографії, програми. CV, візитівка, мотиваційний лист, особисті анкети. Інформація про діяльність в школі та за її межами, у гуртках зацікавленості та позаурочних заняттях, волонтерська робота. Інформація про цілі, пов'язані з плануванням освітньо-професійної кар'єри – індивідуальний план дій (ІПД). Інформація про обрані професії, ринок праці, можливості навчання, шкіл, курсів, тренінгів та інших освітніх можливостей. Фотографії, статті, що документують важливі події в житті учня.

Моє портфоліо. Частина II

ЗАГАЛЬНА МЕТА: Здійснення синтезу досвіду та оцінка зібраних інформацій в портфоліо.

КОНКРЕТНІ ЗАДАЧІ:

Учень:

1. Оцінка зібраної інформації про себе, корисної для планування освітньо-професійної кар'єри.
2. Навички презентації інформації про себе.

МЕТОДИ РОБОТИ:

1. Мозковий штурм;
2. Дискусія;
3. Робота в групах.

НАВЧАЛЬНІ ЗАСОБИ:

1. Аркуші паперу для фліпчарту;
2. Маркери, письмові матеріали.

Завдання 1. Що таке портфоліо та електронне портфоліо? Бажаючі учні на форумі представляють результати своєї роботи, пояснюють свою ідею створення електронного портфоліо.

Для вчителя: Вчитель використовує інформацію з занять з обслуговування комп'ютера і нагадує про папки, закладки, теги, артефакти. Інформацію, документи, роботи учні систематизують за власною системою категорій. За допомогою папок, закладок, тегів створюють описи за своїм власним задумом.

Для вчителя: Цікаві поради щодо створення електронного портфоліо: Впровадження електронного портфоліо. Оцінка. Вчитель ставить учням питання: Які навички були необхідні для створення електронного портфоліо? Кожен учень вказує принаймні одну навичку, яка виявилася під час виконання робіт, наприклад, технічні навички, вміння ефективно користуватися комп'ютером, знання програм, просторове планування, набір на сліпака на клавіатурі, надання допомоги іншим, мистецтво, вибір кольорів, графічний дизайн, ручні, художні, знаходження та збереження документів, вибір відповідних форматів файлів для типу і призначення в них збереженої інформації, обробка інформації. Учні створюють свій власний список навичок і розміщують його в визначених розділах електронного портфоліо.

Наприклад, у розділі «Мій потенціал/Мої ресурси». Вчитель ставить учням питання: У яких професіях важливі навички, які ви вказали на сьогоднішніх заняттях? Учні разом із вчителем створюють список професій і розміщують його в відповідних розділах електронного портфоліо, наприклад, в розділі «Світ професій». Після завершення роботи над портфоліо бажаючі учні роблять презентації своїх робіт. Вчитель просить учнів здійснити оцінку представлених портфоліо. Перед тим, як учні розпочнуть виконання завдання, вчителю роз'яснюється, що таке оцінка – Які навички були необхідні для створення портфоліо? Які риси характеру були корисними під час виконання портфоліо? Вчитель ставить учням питання: Вчитель допомагає вказати кожному учневі принаймні одну навичку, яка виявилася під час виконання робіт, наприклад, художні навички, просторове планування, вибір кольорів, проектування, використання відповідних матеріалів і інструментів, тощо.

Я в своїх очах

ЗАГАЛЬНА МЕТА: Визначення власних ресурсів (інтереси, здібності, таланти, компетенції, професійні нахили та стан здоров'я).

КОНКРЕТНІ ЗАВДАННЯ:

Учень:

1. пояснює, що таке самооцінка;
2. перераховує свої сильні сторони;
3. вказує на вирішальні риси, які впливають на його професійний вибір;
4. перераховує області (слабкі сторони), над якими йому слід працювати, та наводить способи досягнення освітньо-професійної мети;
5. обгрунтовує значення знань про себе у плануванні освітньо-професійної кар'єри.

МЕТОДИ РОБОТИ:

1. дискусія;
2. індивідуальна робота – самоаналіз;
3. робота в групах;
4. чекліст.

НАВЧАЛЬНІ ЗАСОБИ:

1. фліпчарт/дошка;
2. невеликі листочки (самоклеючіся);
3. аркуші А4 (або менше);
4. ручки/письмові прилади;
5. Список рис характеру – **Додаток Б** (для вчителя);
6. мультимедійний пристрій/проектор з доступом до Інтернету;
7. коробка/кошик.

ОЧІКУВАНИЙ ЧАС: 45 хвилин.

ПРОПОНОВАНІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ:

Хто я є, ось питання? Вчитель запитує учня: «Хто ти?» і кидає м'яч у його напрямом, чекаючи відповіді. Кожну відповідь записуємо на листочках, які потім прикріплюємо до фліпчарту.

Вчитель пояснює учням: Що таке самооцінка і з чого вона складається? Звідки ми беремо знання про себе?

Що впливає на наш характер? Що таке сильні сторони? Що можна розуміти під терміном – слабкі сторони: Яке значення має ця інформація про себе в плануванні освітньо-професійної кар'єри? Що ми повинні знати про себе, плануючи свою освітньо-професійну кар'єру? Вчитель ініціює дискусію, ставлячи питання: Чи є люди без переваг? Чи є люди без недоліків? Чи є ідеальні люди? Вчитель малює на дошці (або на фліпчарті) таблицю, розділену на дві частини, підписуючи області: сильні сторони, важливі в процесі планування та реалізації освітньо-професійної кар'єри, і області для розвитку (слабкі сторони), важливі в процесі планування та реалізації освітньо-професійної кар'єри. Потім просить учнів розмірковувати про свої сильні та слабкі сторони. Роздає учням по дві картки різного кольору (найкраще самоклеючі). Учень на одній записує свою найсильнішу сторону, а на іншій те, що вважає своїм найбільшим недоліком. Учні приклеюють свої «переваги» і «недоліки» на дошці/фліпчарті. Для ведучого: Учні можуть надавати свої пропозиції, сидячи також у лавці, і вчитель або обраний учень може записувати їх на дошці. Після завершення вправи вчитель оголошує пропозиції учнів та ініціює дискусію, також вводячи завдання з варіантів. Варіант I. Хай встануть люди, які вважають, що вони ... (наприклад, пунктуальні). Варіант II. Хай поміняються місця-

ми люди, які вважають, що вони ... (наприклад, пунктуальні). Варіант III. Хай встануть і подадуть один одному руки люди, які вважають, що вони ... (наприклад, пунктуальні). Подавши один одному руки, скажіть: «Ласкаво просимо до клубу!» Для ведучого: Вправа повинна закінчитися, коли залучення групи стає все меншим. Вчитель може називати риси характеру з підготовленого списку (**Додаток Б**) або модифікувати його. На завершення занять вчитель просить учнів зібрати матеріали, розроблені під час занять (способи роботи над списком особистих слабких сторін) і помістити їх в портфель учня.

Рекомендації для занять з індивідуальних потреб учня: Під час занять слід спостерігати за учасниками, чи вони не мають надмірних проблем з визначенням своїх сильних та слабких сторін/областей для розвитку та адекватного їх сприйняття відносно реальних можливостей. Рекомендується запропонувати особам, які виявляють виняткові труднощі в визначенні сильних чи слабких сторін, провести після уроку (або в обумовлений термін) індивідуальні заняття/зустріч (якщо у школі є кар'єрний консультант, педагог або психолог; в іншому випадку вказати місце, де можна отримати допомогу в цьому напрямку).

Додаток Б

Список рис характеру

1. відповідальний
 2. працьовитий
 3. дбайливий
 4. обов'язковий
 5. сміливий
 6. приємний
 7. доброзичливий
 8. ледачий
 9. нервовий
 10. достойний довіри
 11. товариський
 12. невпевнений
 13. дбайливий
 14. сором'язливий
 15. словесний
 16. вибуховий
 17. стриманий
 18. амбіційний
 19. з чуттям гумору
 20. пунктуальний
 21. запізнювач
 22. упертий
 23. терплячий
 24. забудькуватий
 25. чутливий
 26. справедливий
- Вчитель може самостійно додати риси характеру.

Здібності та таланти

ЗАГАЛЬНА МЕТА: Розпізнавання власних ресурсів (інтересів, здібностей, талантів, компетенцій, професійних схильностей та стану здоров'я).

КОНКРЕТНІ ЦІЛІ:

Учні:

1. використовує терміни: талановитий, обдарований;
2. обґрунтовує значення здібностей для особистісно-професійного розвитку;
3. пояснює, як можна розвивати свої здібності;
4. визначає їхні здібності щодо ринку праці.

МЕТОДИ РОБОТИ:

1. асоціограма;
2. робота в групах;
3. плакат;
4. обмін ідеями;
5. незакінчене речення.

НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ:

1. дошка/фліпчарт;
2. крейда/маркер;
3. наклейки для кожного учня;
4. аркуші паперу формату А1 для кожної групи;
5. олівці/фломастери;
6. Аркуші паперу формату А5 для кожного учня.

РЕЗУЛЬТАТНИЙ ЧАС: 45 хвилин.

ПРОПОНОВАНІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ:

Обдарований проти обдарованого

Учитель пише слово **ОБДАРОВАНИЙ** на дошці/фліпчарті та просить учнів асоціювати, створюючи карту асоціацій (MindMap). Про кого ми можемо говорити?

Кого можна назвати обдарованим?

Для ведучого:

Після того, як учні створюють карту асоціацій, пов'язаних зі словом «талановитий», учитель повторює, даючи визначення здібностей –

когнітивні ресурси індивіда, які визначають ефективність здійснюваних дій, ототожнюються з інтелектом і основними когнітивними процесами, тобто сприйняттям, увагою, пам'яттю, мисленням та уявою. Отже, обдарована людина – це людина, яка швидко обробляє інформацію, швидко навчається, ефективно вирішує проблеми та ефективно аналізує наявні дані.

Після того як учні створюють карту асоціацій, пов'язаних зі словом «обдарований», учитель повторює, даючи визначення обдарованого.

Це внутрішні стани людини, що визначають ефективність виконання діяльності в конкретній сфері її художньої, музичної, спортивної і т. д. Синонімом таланту може бути талант. Тому ми можемо сказати, що учень є музично талановитим, хоч поки що він не досяг результатів вище середнього, але, можливо, досягне цього в майбутньому.

У кожного є здібності

1. Чому здібності важливі в житті?
2. Що ви можете зробити, щоб розвинути свої здібності?

Учитель роздає кожному учню по 2-3 листочки. Він просить їх підписати кожен з іменем сусіда та записати здібності, які вони в нього помітили, а потім віддати йому картки. Він також просить учнів написати обґрунтування, тобто в якій ситуації/коли ця здатність

була помічена у їх друга. Потім учитель об'єднує учнів у 3-4 групи. Кожна група отримує аркуш паперу формату А1. Завдання групи – намалювати плакат із т. зв. загальною й окремою частиною, наприклад, квітка з пелюстками, сонце з промінцями. На основній частині малюнка будуть наліпки із здібностями, якими володіють учні як група, а на бічних елементах – наклейки з індивідуальними здібностями учнів. Представники груп презентують результати своєї роботи.

Потім учитель ставить запитання та просить ідеї.

Для ведучого:

Плакати можна повісити на стіну учнівського класу. Таким чином вчителі та батьки дізнаються про здібності учнів.

Як використовувати свої навички на ринку праці?

Учитель роздає картки учням і просить співвіднести свої навички з професіями, в яких вони можуть бути використані. Потім вони обмінюються картками зі своїм сусідом і товариш записує інші професії, в яких такі навички будуть корисні. Учням важливо помічати широкий спектр корисності навичок на ринку праці.

Власні здібності	Професії, в яких їх можна використовувати

Приклади, які вчителі можуть використовувати під час занять.

1. Комунікативні навички:

Професії: фахівець зі зв'язків з громадськістю, консультант з питань клієнтів, викладач, журналіст.

2. Технічні можливості:

Професії: Програміст, Інженер, ІТ-технолог, Дизайнер комп'ютерної графіки.

Творчість:

3. Професії: Художник, Копірайтер, Дизайнер, Режисер.

Організація та тайм-менеджмент:

4. Професії: Менеджер проєктів, Асистент менеджменту, Логіст.

Математичні навички:

5. Професії: фінансовий аналітик, статистик, фінансовий інженер.

Уміння вирішувати проблеми:

6. Професії: консультант з розвитку бізнесу, аналітик з якості, інженер-розробник.

Навички міжособистісного спілкування:

7. Професії: Психолог, Персональний тренер, Спеціаліст з персоналу.

Мовні навички:

8. Професії: Перекладач, Вчитель іноземної мови, Редактор текстів.

Ручні навички:

9. Професії: Столяр, Ремісник, Автомеханік.

10. Можливості аналізу даних:

11. Професії: аналітик даних, спеціаліст з бізнес-аналітики, статистик.

12. Емпатія:

13. Професії: Соціальний працівник, Психотерапевт, Благодійник.

Лінгвістичні навички:

14. Професії: редактор, перекладач, вчитель польської мови.

Артистичні здібності:

15. Професії: Художник, Фотограф, Артист цирку.

Навички обслуговування клієнтів:

16. Професії: Касир, Продавець, Консультант покупців.

Лідерські здібності:

17. Професії: Лідер групи, Директор з продажу, Президент компанії.

Потім учитель ставить запитання: Яке значення мають здібності та таланти при виборі школи, професії чи роботи?

Заключне речення

Учитель просить вас закінчити речення із сьогоднішніх уроків: мені найкраще запам'яталося те, що вміння... Він просить добровольців висловити свою думку.

Мої вміння – мої успіхи

ЗАГАЛЬНА МЕТА: Розпізнавання власних ресурсів (інтересів, здібностей, талантів, компетенцій, професійних схильностей та стану здоров'я).

КОНКРЕТНІ ЦІЛІ:

учень:

1. визначає свої успіхи, досягнуті завдяки вмінню;
2. аналізує компетенції (навички, ставлення та особистісні характеристики);
3. проєктує можливості використання власних успіхів і компетенцій на ринку праці в майбутньому.

МЕТОДИ РОБОТИ:

1. дискусія;
2. контрольний список;
3. індивідуальна робота;
4. робота в парах і малих групах;

НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ:

1. Письмове приладдя, маркери для дошки;
2. Роздрукований вислів Зіга Зіглара – **Додаток В** (для ведучого);
3. Зразки визначень – **Додаток Г** (для викладача);
4. Перелік умінь і навичок – **Додаток Д** (по 1 примірнику на кожного учня);
5. Перелік рис характеру/особистості – **Додаток Е** (по 1 примірнику на кожного учня);
6. Мої власні успіхи – **Додаток Є**;
7. Мої майбутні успіхи – **Додаток Ж** (двостороння роздруківка, по 1 примірнику для кожного учня);
8. Сентенції – **Додаток З** (для вчителя);
9. Аркуші паперу формату А4;
10. Комп'ютер з мультимедійним проектором та доступом до мережі Інтернет;

РЕЗУЛЬТАТНИЙ ЧАС: 45 хвилин.

ПРОПОНОВАНІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ:

Успіх, компетенції, навички: що це?

Обговорення. Що важливо в цьому реченні?

Що визначає успіх?

Хто досяг успіху і коли?

Хто може стати успішним?

Який смак успіху?

Учитель вивішує на видному місці вислів Зіга Зіглара:

Успіх – це максимально використовувати можливості що у вас є (Додаток В), а потім починає дискусію про суть та умови успіху. Для використання пропонуються такі допоміжні запитання:

Вчителі підсумовує обговорення, звертаючи увагу на 2 аспекти:

- ми успішні, коли знаємо і використовуємо свій потенціал: навички, риси, сильні сторони;
- успіх – це не випадковість, а результат наших дій.

Для ведучого:

За потреби вчитель може використати визначення успішності, умінь, особливостей, характеру, компетенцій, ресурсів (**Додаток Г**); вказуючи на відмінності між навичками та рисами. Підкреслюється важливість успіхів, особливо невеликих, які часто недооцінюються і не помічаються учнями, а коли вони збираються, особливо – «взяті з шухляди» – важливі для формування почуття цінності та самоповаги.

Я вважаю свої ресурси – самоаналіз, самореклама (індивідуальна та групова робота) – Попросіть студентів передати свої робочі аркуші (Листи...) за годинниковою стрілкою колезі. Таким чином наступні учні дізнаються сильні сторони (уміння, особливості) свого колеги – автора твору. Вчителі просять інших, якщо необхідно, додати до списку... ресурси, які вони помітили у свого колеги. Учні працюють над списками... до повернення їх автору.

Вчителі наголошують, що образ умінь і рис, які учні отримали завдяки обом Листам... вартий «розкрутки». У майбутньому в процедурах прийому на роботу здатність самореклами своїх навичок і успіхів («показати, хто ти є і що ти можеш») може виявитися вирішальною для працевлаштування. Просить бажаючих студентів представити результати аналізу власних ресурсів і сильних сторін разом із пропозиціями своїх однолітків на форумі групи, намагаючись зробити повідомлення привабливим і переконливим.

Учитель роздає кожному учню роздруковані додатки: **Список умінь (Додаток Д), Перелік рис характеру/особистості (Додаток Е).** Надає інструкції для заповнення: кожен має поставити (x) в обох списках поруч із навичками чи рисами, якими вони володіють. Потім він просить учнів виділити ті риси та навички, які особливо сприяють успіху (обведіть їх овалами маркерами). Учитель наголошує, що вищезазначені списки не закриті, і студенти можуть додавати індивідуальні навички та функції, які вони вважають важливими відповідно до власного розсуду та досвіду.

Після виконання завдання він надає учням інформацію/коментар про те, що вони щойно проаналізували свої сильні сторони, які дозволяють їм справлятися зі складними ситуаціями, розвивати впевненість у собі, свідомо планувати свої дії та досягати успіху.

Учитель пропонує учням об'єднатися в малі групи по 4-3 людини (сусідні парті).

Мої власні та майбутні успіхи. Індивідуальна робота

Вчителі просять учнів згадати моменти, які зробили їх щасливими та гордими за те, що вони зробили, і за їхні досягнення; можливо, вони отримали нагороди або похвали

від важливих для них людей. Роздає копії – **Додатка Є – Мої власні успіхи**. Після завершення вкладення заохочує учнів ділитися своїми успіхами.

Для ведучого:

Учні можуть мати проблеми з ідентифікацією та іменуванням успіхів, особливо щодо самих себе; вони часто впевнені, що тільки вражаючі успіхи важливі і про них варто говорити; це може сигналізувати про те, що вони ніби не досягли успіху. У цій ситуації важливо підтримувати лідера у виявленні навіть «маленьких» успіхів.

– Після виконання вправи «Мої власні успіхи» профорієнтатор пропонує учням переглянути аркуш **Мої майбутні успіхи – (Додаток Ж)**. Мої майбутні успіхи та подумати про успіхи, яких вони хотіли б досягти в майбутньому. Після завершення вкладення заохочує учнів до обговорення майбутніх успіхів, наприклад, ставить запитання: Чи кожен може бути успішним?

Оцінка

Учитель заохочує учнів накопичувати успіхи – великі й малі, досягати потенціалу, прихованого в навичках, рисах та особистому досвіді, і компенсувати виявлені недоліки, які окупляться в майбутньому на ринку праці – представляє роздруківку **Сентенції – Додаток З** або (за бажанням) показує слайд із **цитатою Перл Бак**, яка бажає вам плідних роздумів про джерело успіху. Учитель також може, підводячи підсумки заняття, поставити запитання:

Що нового ви дізналися про себе?

Що вас здивувало?

Які нові навички ви відкрили?

Як ви можете використати навички та риси, які ви сьогодні виявили, щоб досягти успіху?

Для ведучого:

Учитель повідомляє учням, що заповнені робочі аркуші вони повинні додати до свого портфоліо.

Додаток В

Успіх – це максимально використовувати можливості, що у вас є

Додаток Г

Зразки визначень

Успіх – діяти на найвищому рівні можливостей індивіда, щоб реалізувати його або її мрії та бажання, зберігаючи баланс між усіма рівнями життя. Успіх – це планований стан, досягнутий протягом певного періоду часу. Щоб визначити успіх, існують цінності, які його визначають. Успіх може сприйматися кожною людиною по-різному. Важливу роль відіграє ієрархія цінностей і досвіду окремих людей. Успіх можна вимірювати: завершеними планами, щастям, здоров'ям, матеріальним майном тощо.

Ознака – елемент, який розрізняє або характеризує живі істоти чи об'єкти, їх діяльність і стани, явища.

Характер – сукупність відносно стійких психічних особливостей, властивих даній людині.

Додаток Д

Список навичок

№	Навички	X	№	Навички	X
1	фарбування квартири		21	ручна та художня робота	
2	використання комп'ютера		22	самопрезентація	
3	розв'язування ребусів		23	гра на інструменті	
4	піклування про молодших/слабших		24	заняття спортом	
5	організація класного збору		25	догляд за рослинами	
6	використання Інтернету та електронної пошти		26	підготовка шкільної газети	
7	використання іноземної мови		27	проведення співбесіди	
8	пошук та обробка інформації		28	догляд за тваринами	
9	підготовка письмового запрошення		29	підготовка вечери	
10	водіння автомобіля		30	планування вільного часу	
11	організація поїздки		31	планування витрат	
12	публічний виступ		32	підготовка огляду фільму	
13	організація колективної роботи		33	ремонт дрібної техніки	
14	написання листа подяки		34	вибір інформації	
15	підключення комп'ютера, проектора		35	хороше орієнтування в місті	
16	контроль витрат		36		
17	підготовка програми шкільної академії		37		
18	виконання формальностей в офісі, наприклад, на пошті, у банку		38		
19	оформлення декорацій для шкільної вистави		39		
20	Командна робота		40		

Список рис характеру/особистості риса характеру

№	риса характеру	X	№	риса характеру	X
1	комунікативні навички		33	терпимість	
2	відповідальність		34	наслідок	
3	чесність		35	почуття гумору	
4	пунктуальність		36	такт	
5	бажання допомагати іншим		37	прояв поваги до інших	
6	чутливість		38	проникливе спостереження	
7	уважно слухаючи		39	творчість	
8	швидка адаптація		40	терпіння	
9	справлятися зі складними ситуаціями		41	швидке прийняття рішень	
10	ефективне переконання		42	швидка робота	
11	точність і точність		43	боротися зі стресом	
12	спостереження		44	старанність	
13	ефективна робота		45	логічний висновок	
14	причинно-наслідкове мислення		46	відкритість	
15	прогноз ризику		47	збереження таємниці	
16	правдивість		48	порядок і чистота	
17	слухняність		49	ніжність	
18	точне виконання інструкцій		50	уява	
19	допитливість		51	тривала концентрація уваги	
20	наполегливість		52	дисциплінована	
21	емпатія		53	мужність	
22	обов'язковість		54	доброта	
23	захисність		55	спокійний і зібраний	
24	послужливість		56	сердечність	
25	надійність		57	підприємництво	
26	впевненість		58	сміливість	
27	догляд		59	чутливість	
28	рішуче приймати рішення		60	лояльність рішення	
29	вдумливість		61	практичність	
30	працездатність		62		
31	прагнення до мети		63		
32	рішучість		64		

Додаток Є

Мої власні успіхи

1. Успіхи

Згадайте моменти, коли ви відчували задоволення від своїх дій і коли досягли успіху, проявляли ефективність, винахідливість та ініціативу. Назвіть хоча б 1 таку ситуацію та запишіть її нижче.

2. Навички

Поміркуйте та перелічіть навички, які ви використали, щоб завершити діяльність і досягти успіху.

3. Риси характеру

Подумайте і запишіть, які риси характеру були потрібні вам, щоб досягти успіху.

Додаток Ж

Мої майбутні успіхи

1. Успіхи

А тепер подумайте, яких успіхів ви б хотіли досягти у своєму професійному майбутньому.

Назвіть принаймні 1 (або кілька) і запишіть нижче.

2. Подумай і запиши

а. Які навички вам знадобляться, щоб досягти такого успіху?

«Є люди, які не помічають маленького щастя, тому що даремно чекають великого»

Хто я?

ЗАГАЛЬНА МЕТА: Розпізнавання сильних і слабких сторін учня, які дозволяють йому правильно обрати майбутню професію (професію) – інтереси, здібності, таланти, компетентності, професійні схильності та стан здоров'я.

КОНКРЕТНІ ЦІЛІ:

студент:

1. вказує на його ресурси, важливі для проєктування освітнього та професійного майбутнього;
2. синтезує інформацію про себе, отриману в результаті самодіагностики, оцінок інших та інших джерел;
3. приймає відгуки про себе;
4. рефлексує на себе.

МЕТОДИ РОБОТИ:

1. Презентація;
2. дискусія;
3. робота в групах;

НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ:

1. аркуші паперу для фліпчарту;
2. письмове приладдя;
3. монтажний скотч, білі аркуші А4;
4. проектор, комп'ютер;

Запитання до товариша – **Додаток И** (по 1 примірнику кожному учневі);

Анкета для сім'ї, братів і сестер, друзів та знайомих – **Додаток І** (по 1 примірнику на кожного учня);

Анкета працівників школи/шкільного середовища – **Додаток І'** (по 1 примірнику на кожного учня);

РЕЗУЛЬТАТНИЙ ЧАС: 45 хвилин.

ПРОПОНОВАНІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ:

Учитель ділить учнів на 4 команди.

Учитель дає завдання: будь ласка, підготуйте у своїй команді відповідь на наступні запитання та запишіть її на фліпчарті.

I та II команда – Навіщо нам знання про себе?

Команда III і IV – Як ви можете збирати інформацію про себе?

Ведучий просить представників команд представити свої результати.

Для головного вчителя:

Під час обговорення відповідей на аркушах ви можете доповнити записи змістом, який не з'явився, наприклад: знання про себе можуть бути корисними для розуміння та пізнання себе, для розпізнавання своїх можливостей, обмежень, розвитку наших талантів і навичок, подолання зі складними ситуаціями, прийняття рішень, формування впевненості в собі та власний розвиток; шляхи, методи/способи пізнання себе різні, це можуть бути: саморефлексія, тобто заглядання всередину себе та аналіз власних почуттів і думок; аналіз власної поведінки та ставлення; задавати питання та отримувати відгуки від інших людей; слухаючи інших.

Завдання II

Учитель роздає учням чисті аркуші паперу, а потім ділить учнів на пари.

Які мої сильні/позитивні сторони?

Учитель роздає учням аркуші паперу з таблицею, в якій вони будуть записувати відповіді на запитання однокласників – Як ви думаєте, що у мене добре? і Які в мене є варіанти? (**Додаток II**)

Учитель пропонує учням зачитати відповіді. Наприкінці завдання він пропонує поставити подібні запитання, наприклад, своїм батькам, іншим колегам або знайомим людям, щоб отримати інформацію про себе. Він також каже, що в сучасних керованих компаніях це метод оцінки працівника його чи її керівником.

Ведучий запитує: Що вас здивувало? Що нового ви дізналися про себе?

Завдання III

Учні продовжують працювати в парах, а вчитель дає вказівки: Будь ласка, проведіть інтерв'ю зі своїм другом і зберіть про нього якомога більше інформації. Потім, використовуючи зібрану інформацію, у цікавій формі представте свого співрозмовника. Будь-яка форма подачі.

Після презентацій вчитель зазначає, що для отримання необхідної інформації важливі типи запитань, вміння ставити запитання, вміння відбирати зміст, передавати та сприймати інформацію про себе, вміння слухати та робити висновки.

Як, на вашу думку, ви можете дізнатися більше про себе? Як ви вважаєте, чи може ця інформація бути вам корисною?

Підсумовуючи твердження студентів, варто звернути увагу на використання опитувань та анкет для вивчення власних ресурсів і формування самооцінки. Викладач знайомить студентів з концепцією індивідуальних ресурсів, приділяючи особливу увагу самооцінці та її важливості для розвитку впевненості в собі та планування освітньої та професійної кар'єри.

Учитель роздає кожному учневі роздруковані анкети: **Додаток I**. Анкета для сім'ї, братів і сестер, друзів і знайомих. Це дозволить зібрати інформацію про студента від членів сім'ї, найближчого оточення та колег.

Додаток I. Анкета працівників школи/шкільного середовища. Це дозволить вам збирати інформацію, наприклад, від учителів, педагогів, психологів, консультантів з питань кар'єри, бібліотекарів, секретарів школи та інших людей.

Викладач дає інструкції щодо заповнення анкет: Кожна анкета складається з кількох питань. Особі, якій адресована анкета, пропонується поставити знак (x) біля кожного твердження, яке, на його думку, точно характеризує даного учня. Він пропонує кожному учневі зібрати думки від обраних учителів у школі, а також від родини та друзів у тому порядку, який вони виберуть. Учень зберігає заповнені анкети для використання при виборі школи.

Для ведучого:

Заняття триватимуть під час занять – пізнай себе, частина II.

Про те, що учні будуть проводити таке опитування вдома, вчителю необхідно повідомити класних керівників під час зустрічі з батьками, і що воно стосується профорієнтаційних занять. Він просить батьків допомогти учням виконати завдання. Вчителю довести до відома колективу школи, що учні в рамках профорієнтаційних занять обов'язкові для заповнення анкети.

Додаток И

Питання до колеги

Що, на твою думку, я роблю добре?	Які у мене є сильні/позитивні якості?

Додаток І

Анкета для працівників школи/шкільного середовища

Будь ласка, поставте х у правому стовпчику біля умов, які стосуються мене. Це допоможе мені краще зрозуміти себе, розвиватися, робити правильний вибір і ефективно справлятися з майбутнім навчанням і роботою. Дякую.

№	Зміст питання	X
1.	Уміє робити правильні висновки	
2.	Вміє аналізувати	
3.	Уміє поєднувати теорію з практикою	
4.	Має здатність до спостереження	
5.	Чуйний до краси природи/страждання інших	
6.	Охоче допомагає іншим	
7.	Виявляє повагу до інших	
8.	Визнає основні цінності	
9.	Логічно мислить	
10.	Уміє розв'язувати проблеми/завдання	
11.	Може поставити правильний діагноз	
12.	Може правильно розрізняти	
13.	Може мислити стратегічно	
14.	Може мислити критично	
15.	Може точно оцінювати ситуації	
16.	Може передбачити наслідки (включаючи свою поведінку в Інтернеті)	
17.	Може ефективно шукати інформацію	
18.	Уміє точно оцінити зібрану інформацію	
19.	Творчо мислить	

Які цінності є важливими для мене?

ЗАГАЛЬНА МЕТА: Характеристика цінностей з урахуванням цінностей праці та професійної етики.

Учень:

1. перераховує різні цінності та вказує на їхній зміст;
2. створює власну ієрархію цінностей;
3. робить вибори, керуючись власними цінностями;
4. обґрунтовує, чому поведінка, яка відповідає власним цінностям, важлива в житті та роботі.

МЕТОДИ І ФОРМИ РОБОТИ:

1. навчальна гра;
2. саморефлексія;
3. бесіда.

НАВЧАЛЬНІ ЗАСОБИ:

1. фліпчарт/дошка;
2. маркер/крейда;
3. картки для учнів;
4. Що оберу? – **Додаток Й** (по 1 екз. для кожного учасника);
5. Моя ієрархія цінностей – **Додаток К** (по 1 екз. для кожного учасника);

ПРЕДБАЧЕНИЙ ЧАС: 45 хвилин.

ЗАПРОПОНОВАНІ ОСВІТНІ СИТУАЦІЇ: Цінності. Вчитель записує великими літерами слово «ЦІННОСТІ» на фліпчарті. Прошу учнів назвати асоціації, пов'язані з цим словом, тобто те, що може бути важливим для людини, наприклад: дружба, сім'я, гроші, лідерство, допомога іншим, робота, освіта, творчість, незалежність, віра, духовність, розвиток. Вчитель записує пропозиції учнів навколо слова «ЦІННОСТІ», пояснюючи, що ми займемося цією темою під час сьогоднішнього заняття. Що оберу?

Вчитель пояснює, що найчастіше ситуація, яка вимагає від нас прийняття рішення, вибору, допомагає нам усвідомити, що для нас є важливішим, а що менш важливим. Він пропонує учням завдання:

- їм потрібно буде зробити вибір серед двох запропонованих рішень, які будуть представлені на картці «Що оберу?» (**Додаток Й**).

Вчитель пояснює, що, голосуючи, кожен висловить свою позицію і висловиться за одним рішенням. Він додає, що такі ситуації часто відбуваються в реальному житті. Після кожного голосування вчитель запитує учнів:

- Яка цінність є дуже важливою для цієї особи?
- Що ви усвідомили?

Коротко обговорює рішення. Таким чином учні усвідомлюють, що ми приймаємо рішення відповідно до власної системи цінностей. Для провідного: Вчитель може запропонувати інші ситуації, але вони повинні стосуватися проблем молоді цього віку, що сприятиме більшому залученню учнів. Він також може попросити учнів подавати ситуації зі свого життя, коли вони приймали подібні вибори.

Представлені ситуації. Учні закріплюють на картках із своїми виборами на фліпчарті.

Моя ієрархія цінностей. Кар'єрний консультант просить учнів – скориставшись пропозиціями цінностей, поданими на початку заняття – намалювати на аркуші паперу піраміду або скористатися готовою (**Додаток 2. Моя ієрархія цінностей**), розділивши її на 5 частин, а потім розмістивши на ній обрані цінності – на самому верху повинна бути найважливіша цінність. Також можна додати цінності поза списком. Учні таким чином створюють власну ієрархію цінностей. По завершенні кар'єрний консультант пояснює, що ми завжди керуємося своєю системою цінностей, хоча не завжди це усвідомлюємо. Ми будемо керуватися нею також на роботі. Потім вчитель ставить запитання:

- Чому важливо для людини працювати відповідно до цінностей, важливих для неї?
- Що відбувається, коли людина вибирає роботу, яка не відповідає її цінностям?
- Що станеться, якщо вам доведеться приймати рішення, що не відповідає ієрархії цінностей?

Вчитель підводить підсумок, вказуючи, що людина, яка знаходить цінності, важливі для неї на роботі, є щасливішою. На завершення він питає учнів, що вони думають про наступне твердження: Система цінностей – це свого роду вказівник, покажчик принципів, якими ми керуємося в житті.

Підсумок. Ведучий роздає учням картки і, використовуючи техніку недоповнених речень, просить дописати закінчення речення: Я дізнався (ла), що цінності.... . Потім просить декілька осіб прочитати свої відповіді.

Додаток Й

Що оберу?

Друзі хочуть, щоб я був лідером у навчальному проєкті (груповому завданні):
стану лідером; не люблю бути лідером і впевнений (а), вже лідером не стану.

Колега попросив мене про допомогу у навчанні, це термінова справа:
допоможу, оскільки вмію; важко, зміню плани; на жаль, не допоможу, запланував на сьогодні басейн.

Маємо виконати у групі макет житлового кварталу:
зроблю його сам, це для мене простіше; зроблю з колегами, хоча це для мене складніше.

Зараз починається вечірка у друзів:
завершую тому домашнє завдання, важко, воно буде не дороблене; повинен завершити завдання, хочу, щоб воно було виконано добре.

Колега переконує мене відмовитися від уроку:
іду з ним; пояснюю йому, що я не хочу прогуляти.

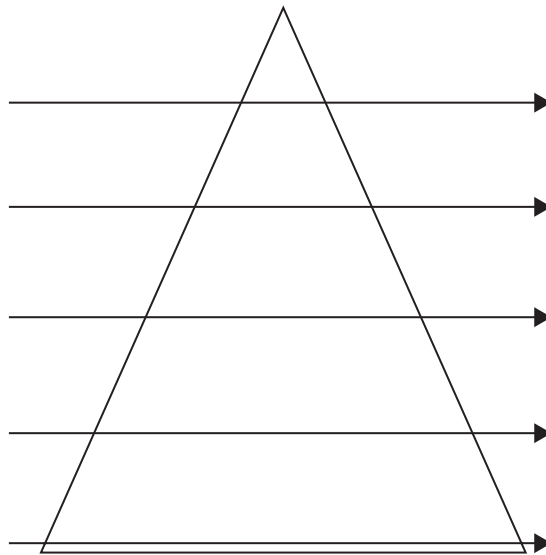
Я є свідком розмови подруг, які обговорюють одну з учениць:
привертаю їх увагу; приєднуюсь до них і голосно сміємося разом.

Я є свідком на вулиці бійки двох осіб:
відходжу з місця, дивлячись з цікавістю; викликаю поліцію.

Моя ієрархія цінностей

Приклад список цінностей:

1. Здоров'я.
2. Сім'я.
3. Гроші.
4. Дружба.
5. Чесність.
6. Точність.
7. Віра.
8. Допомога.
9. Допомога іншим.
10. Любов.
11. Спокій.
12. Свобода.
13. Мудрість.
14. Відвертість.
15. Правда.
16. Вірність.
17. Патріотизм.

Додаток 7

Опитувальник для учнів 9-х класів

1. Чи обрали Ви вже майбутню професію? (на обраному варіанті відповіді позначте +)

Ні	Я ще не знаю	Я не впевнений	Майже так	Однозначно так
----	--------------	----------------	-----------	----------------

2. Чи знаєте ви, якою професією хочете оволодіти в майбутньому?

Так / Ні

3. Якщо Ви відзначили «Так», вкажіть за якою професією Ви хотіли б працювати в майбутньому?

інженер-конструктор	інженер-механік	стоматолог лікар	перекладач
слюсар	Будівельна справа	пекар	автослюсар
військовий	вчитель	кухар	пожежний
ІТ спеціаліст	фермер	садівник	моряк
офіціант	бариста	водій	менеджер
швейна справа	медсестра	юрист	дизайнер
beauty-майстер (перукар, майстер манікюру, тощо)	психолог	електрик	працівник залізничного транспорту
сантехнік	режисер	YouTube, Тік-Токер	ветеринар
мистецтво (хореограф, музикант, співак, організатор свят, тощо)	офіс-менеджер	готельний бізнес	професійний спортсмен
архітектор	логіст	Фітнес-тренер	енергетик

4. Якщо професії, за якою ви хотіли б працювати, немає в списку, запишіть її тут:

.....

5. Чи допомогли Вам шкільні заняття або заходи попередніх років визначитись з майбутньою професією?

Так / Ні

6. Чи допомогли Вам шкільні заняття або заходи попередніх років обрати навчальний заклад після закінчення 9 класу для продовження навчання з метою здобуття майбутньої професії?

Так / Ні

7. Якщо Ви вже обрали такий заклад, то відмітьте, який саме: (знаком +)

ПТУ	Професійний коледж	10 клас у Вашому ліцеї	10 клас в іншому ліцеї
-----	--------------------	------------------------	------------------------

8. До кого Ви б звернулися за допомогою у виборі закладу навчання після 9 класу?

1. друг,
2. вчитель,
3. класний керівник,
4. батьки,
5. я впораюся сам.

Анонімне опитування 1

Перелік зацікавлених у співпраці закладів

Назва закладу	Сайт	Адреса
Державний професійно-технічний навчальний заклад «Київське вище професійне училище водного транспорту»	https://kvpuvt.kiev.ua/	м. Київ, вул. Братська, 12 04070
Відокремлений структурний підрозділ «Боярський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України»	http://bkeipr.com/index.php/abiturientu/kontakty	м. Боярка, вул. Сільгосптехнікум, 30 08151
Відокремлений структурний підрозділ «Київський транспортно-економічний фаховий коледж Національного транспортного університету»	http://www.ktek.kiev.ua/	м. Київ, вул. Васильківська, 20 03040
Комунальний заклад професійної (професійно-технічної) освіти «Київський професійний коледж автомобільного транспорту та будівельної механізації»	https://www.budmechavto.com.ua/	м. Київ, вул. Івана Дзюби, 15А 03134
Державний професійно-технічний навчальний заклад «Київський професійний коледж артдизайну»	https://jewelart.com.ua/	м. Київ, вул. Івана Дзюби, 13 03680
Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий економічний коледж Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»	https://ek.kneu.edu.ua	м. Київ, вул. Василя Верховинця, 3 03148
«Київський авіаційний фаховий коледж»	https://kafk.edu.ua/	м. Київ, Берестейський проспект, 100/1 03062
Структурний підрозділ «Міжнародний фаховий коледж моди і дизайну» Вищого навчального закладу «Київська академія прикладних мистецтв»	https://kapi.com.ua/art-college	м. Київ, вул. Світлицького, 31/7 04123
Комунальний заклад професійної (професійно-технічної) освіти «Київський професійний коледж будівництва і комунального господарства»	https://kpkbikg.kyiv.ua/	м. Київ, вул. Клавдіївська, 21, 03164
Комунальний заклад професійної (професійно-технічної) освіти Київський професійний коледж «Синергія»	https://kpsynergia.com/	м. Київ, вул. Миколи Шепелева, 3 03061
Комунальний заклад професійної (професійно-технічної) освіти «Київський професійний будівельний коледж»	https://kpbk.org.ua/	м. Київ, вул. Горлівська, 220 02121
Київський професійний коледж цивільного будівництва	http://www.kpktsb.com	м. Київ, вул. Маричанська, 4 03040

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ

Олег Фасоля

Войтек Мархлевські

Олексій Поліщук

Світлана Сушко

Лідія Жайворонок

Вікторія Кисла

Наталія Юстименко

Марія Яремчук

Вікторія Міщенко

Алла Костюренко

Діана Подейко

Айдер Сейтосманов

Зарема Усеїнова

Тетяна Труфен

Євген Чепорнюк

Оксана Хицюк

Ольга Ніколайчук

Галина Можаровська

Вікторія Трохимець

Ірина Леончук

Лілія Орел

Ірина Матійчук

Оксана Янішевська

Навчально-практичне видання

ЯК РОЗПОЧАТИ ПРОФЕСІЙНИЙ ВИБІР ТА ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ

*Посібник з питань організації діяльності
із професійного орієнтування, професійного визначення
та професійного становлення здобувачів освіти
закладів загальної середньої освіти*

Під загальної редакцією ФАСОЛІ Олега Івановича, кандидата педагогічних наук, до-
цента Житомирського державного університету імені І. Я. Франка, експерта SALAR
International

Керівник видавничого проєкту *Віталій Зарицький*
Комп'ютерний дизайн *Олена Щербина*
Авторська редакція

Підписано до друку 11.01.2024. Формат 60x84 1/8.
Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. аркушів – 15,35. Обл.-вид. аркушів – 12,89.
Тираж 300

Видавець і виготовлювач: ТОВ «Видавництво Ліра-К»
Свідоцтво № 3981, серія ДК.
03142, м. Київ, вул. В. Стуса, 22/1
тел.: (050) 462-95-48; (067) 820-84-77
Сайт: lira-k.com.ua, редакція: zv_lira@ukr.net